

PAGRINDINIŲ ELEMENTŲ IDENTIFIKAVIMAS KURIANT LIETUVOS-LENKIJOS PASIENIO REGIONO FUNKCINĘ TURIZMO ZONĄ

Baigiamoji ataskaita

KREATUS

Parengė: Kreatus sp. z o.o., Bielsko-Biała, Lenkija

Autoriai: Joanna Kurowska-Pysz, Andrzej Jakubowski, Eduardas Spiriajevas, Tomasz Studzieniecki

2021 m. kovas

EUROPOS KOMISIJA

Regioninės ir Miestų Politikos Generalinis Direktoratas
Direktoratas Makroregionai, teritorinis bendradarbiavimas ir programos įgyvendinimas I

Bendradarbiavimas per sieną

Kontaktinis asmuo: Beate Grajnert

El. p.: REGIO-D2-CROSS-BORDER-COOPERATION@ec.europa.eu

*Europos Komisija
B-1049 Brussels*

**PAGRINDINIŲ ELEMENTŲ
IDENTIFIKAVIMAS KURIANT
LIETUVOS-LENKIJOS
PASIENIO REGIONO
FUNKCINĘ TURIZMO ZONĄ**

Baigiamoji ataskaita

Europe Direct - tai paslauga, padésianti Jums rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą.

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokesť.

Dokumentas baigtas rengti 2021 m. kovą

Šiame leidinyje pateikta informacija ir nuomonės yra autorių ir nebūtinai atitinka oficialią Europos Sąjungos poziciją. Europos Komisija negarantuoja pateiktų duomenų tikslumo. Nei Europos Komisija, nei joks jos vardu veikiantis asmuo nėra atsakingi už pateiktos informacijos panaudojimą. Europos Komisija nėra atsakinga už toliau pateikiamos informacijos naudojimą.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2021

ISBN 978-92-76-41054-6
doi: 10.2776/59494

© Europos Sąjunga, 2021

Dokumentą pakartotinai naudoti leidžiama nurodžius šaltinį.

Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika reglamentuojama Sprendimu 2011/833/ES (OL L 330, 2011 12 14, p. 39). Naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurios autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

TURINYS

1.	ABSTRACT AND SUMMARY / ABSTRAKTAS IR SANTRAUKA	8
1.1.	Abstract	8
1.2.	Executive summary	8
1.3.	Abstraktas	11
1.4.	Santrauka	12
2.	APIBENDRINIMAS, PAGRINDINĖS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	15
2.1.	Apibendrinimas, įgyvendintos veiklos	15
2.2.	Išvados	16
2.3.	Rekomendacijos	19
3.	ĮVADAS	21
3.1.	Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ sukūrimo genezė	21
3.2.	Pirmas projekto etapas.....	21
3.3.	Antras projekto etapas	22
4.	PAGRINDINĖS PRFTZ SUKŪRIMO IR PLĖTROS PRIELAIDOS	23
4.1.	TTOF PRFTZ bendradarbiavimo veiksniai turizmo srityje	23
4.2.	Siūlomas PRFTZ koordinavimo modelis ir rekomendacijos formaliam bendradarbiavimui	23
4.3.	PRFTZ partneriams atstovaujančių valdymo organų sudarymo tvarka, sudėtis, kompetencijų apimtis ir bendradarbiavimo principai	27
4.4.	PRFTZ partnerių ir kitų suinteresuotų šalių bendradarbiavimo plėtros kryptys	28
4.5.	Finansavimo šaltiniai ir ištekliai, būtini PRFTZ plėtrai ir bendradarbiavimo palaikymui	31
5.	PRFTZ PREKĖS ŽENKLO SUKŪRIMO GAIRĖS	33
6.	PRFTZ TURIZMO TRAUKOS VIETOVĖS PLĖTROS VEIKLOS PLANAS	42
6.1.	Turizmo traukos vietovės plėtros ir bendro valdymo prielaidos	42
6.2.	PRFTZ prekės ženklo kūrimo ir turizmo traukos vietovės plėtros sąsajos.....	46
6.3.	Lietuvos ir Lenkijos pasienio turizmo traukos vietovės bendro valdymo sistemos plėtra	47
6.4.	Rinkodaros veiklų, vykdomų turizmo traukos vietovėje, plėtra.....	47
7.	BENDRŲ INICIATYVŲ IR PROJEKTŲ, STIPRINANČIŲ TURIZMO PLĖTRĄ PRFTZ, IDENTIFIKAVIMAS	49
7.1.	Bendrų iniciatyvų, projektų paketų ir pasienio bei atskirų projektų identifikavimo procesas	49
7.2.	Bendrų iniciatyvų PRFTZ apibūdinimas	51
7.3.	Koncepcijų projektų pasiūlymų apibūdinimas.....	53
	PRIEDAS NR. 1. SUSITARIMO PAVYZDY	60
	PRIEDAS NR. 2 SIŪLOMŲ PROJEKTŲ APRAŠYMAI SUSKIRSTYTI PAGAL TURIZMO PLĖTROS KONCEPCIJAS	64

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

1 pav. PRFTZ ribos	22
2 pav. Bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelis	25
3 pav. PRFTZ prekės ženklo plėtojimo etapai	34
4 pav. Pagrindinė PRFTZ koncepcija ir ją papildančios koncepcijos.....	35
5 pav. Unikalioms vertybėms ir asociacijoms	36
6 pav. Turizmo traukos vietovės plėtros modelis	42
7 pav. Keliautojų į Lenkiją srautai 2019 m. (mln. keliautojų)	43
8 pav. Keliautojų į Lietuvą srautai 2019 m. (tūkst. keliautojų)	43
9 pav. Apgyvendintų svečių skaičius Suvalkų ir Seinų apskrityse 2019 m. (tūkst. keliautojų)	44
10 pav. Apgyvendintų svečių skaičius Alytaus apskrityje 2019 m. (tūkst. keliautojų)	44
11 pav. PRFTZ turizmo traukos vietovei reikšmingi geografiniai regionai	45
12 pav. Turizmo traukos vietovės valdymo procesas.....	45
13 pav. Turizmo traukos vietovės plėtojimo ir PRFTZ prekės ženklo kūrimo veiklos planas.....	46
14 pav. Koncepcijų bendrų iniciatyvų ir projektų sąsajos	51

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Numatomos planuojamų projektų įgyvendinimo išlaidos 2021–2026 metais.....	32
2 lentelė. PRFTZ prekės ženklo vizualizavimo sistemos prielaidos	40
3 lentelė. Įgyvendinamos bendros iniciatyvos PRFTZ (2021–2022)	52
4 lentelė. Planuojamos įgyvendinti bendros iniciatyvos PRFTZ (2021–2025)	52
5 lentelė. Pasienio projekto „Paslaptingas jotvingių kraštas“ apimtis ir vykdytojai	54
6 lentelė. 4 koncepcijos projektų paketų apimtis ir vykdytojai	55
7 lentelė. 1 koncepcijos pasienio projektų apimtis ir vykdytojai	56
8 lentelė. 3 koncepcijos projektų paketų apimtis ir vykdytojai	58
9 lentelė. 3 koncepcijos pasienio projektų apimtis ir vykdytojai	59

1. ABSTRACT AND SUMMARY / ABSTRAKTAS IR SANTRAUKA

1.1. Abstract

This project served to assess whether it is possible to establish on the Polish-Lithuanian borderlands a tourist cross-border functional area (TCBF), dynamizing the cooperation of local governments, entrepreneurs, non-governmental organizations and other stakeholders, as well as local communities.

The studies conducted (desk research, interviews, questionnaires, workshops, and research walks) have confirmed that this peripheral, sparsely populated and troubled region has sufficient resources to ensure the development of tourism through better coordination of cross-border cooperation. The research also enabled the delimitation of TCBF borders on the Polish and Lithuanian side.

The result is a model for coordination of cooperation, which helps commit to joint action in the field of tourism. The added value of this model is assuring conditions for the development of intersectoral cooperation and networking, which is a pre-condition for the development of cross-border tourism.

The effective use of the model entails the need to implement cross-border projects, ensuring the development of a coherent tourist offer on both sides of the border. The tangible result of cooperation within the TCBF will be the creation of a cross-border tourist destination, combining the elements of history and culture as a basis for developing active tourism, thereby establishing a recognized brand of this region.

In the long term, it is recommended to support the activities of the TCBF on more advanced institutional solutions, e.g. The European Grouping of Territorial Cooperation, which would facilitate the management of the TCBF. Particularly relevant for the progress of the TCBF is motivating stakeholders from outside the public sector to engage in cross-border cooperation. These stakeholders should play a greater role in the development of tourism in the borderlands.

1.2. Executive summary

Objective and approach

The objective of this project is to identify the factors and processes for the development in the Polish-Lithuanian borderland of **a tourist cross-border functional area (TCBFA)**, as well as to set out a roadmap of actions which are likely to serve the development of the cross-border tourist destination and creating a brand in this area. TCBFA is a new formula of cross-border cooperation that serves to enhance the development of tourism, i.e., to improve territorial and socio-economic coherence of the Polish-Lithuanian borderland. Improved coordination of cross-border cooperation in the TCBFA framework will allow to plan and build on joint projects in a more effective way. The process of establishing the TCBFA and other components of the report can offer inspiration for other border regions interested in better exploitation of their resources and capabilities.

The process of creating the TCBFA involves the use of such research methods as: desk research, in-depth and focus group interviews, questionnaires, research walks, an expert panel and workshops with stakeholders. The research covered representatives of Polish and Lithuanian stakeholders (local government units, public institutions, entrepreneurs, non-governmental organizations, local community) who participated in all stages of TCBFA establishing.

The identification of the TCBFA was made based on **four assessment criteria**: problems, needs, potentials and the objectives of developing tourism; the level of interest in cross-border cooperation in tourism; territorial cohesion and administrative boundaries of local government units; functional links between TCBFA participants.

There are nine Polish self-government entities in the borders of the TCBFA (city of Sejny and communes: Giby, Krasnopol, Puńsk, Jeleniewo, Rutka-Tartak, Szypliszki and Wiżajny) and three Lithuanian local government units (Vilkaviškis, Kalvarija and Lazdijai districts).

Background

The Polish-Lithuanian borderland belongs to the least populated peripheral areas of the European Union. The region suffers from numerous socio-economic challenges, which cross-border cooperation should make easier to address. However, cooperation is currently hampered by factors such as incompatibility of institutional solutions in Poland and Lithuania and insufficient administrative capacity on both sides of the border. So far, the area had no strategy for cross-border cooperation. Polish-Lithuanian ties were maintained mainly by local governments, with limited involvement of other entities and the local community. Major obstacles for the development of cross-border cooperation include: low cross-border mobility, low interest in the neighboring country, poor social integration and mutual prejudices, resulting e.g., from historical occurrences.

In 2018, Polish and Lithuanian local government officials began with joint activities leading to the creation of the TCBFA as a future catalyst for the development of tourism in the borderland. With the support of the European Commission, the project described in the report contributed to finalizing the process of creating the TCBFA. In February 2021, the local government officials signed the document titled: **"Agreement on the Creation of a Touristic Cross-Border Functional Area 'Yotvingia - the Land of the Yotvingian Tribe' on the Polish-Lithuanian border"**.

Main Findings

The very first step in the process of creating the TCBFA was assessing the tourist potential of the Polish-Lithuanian borderland.

Many distinctive values and resources conducive to the development of cross-border tourism have been identified on both sides of the border. One of the key strengths of the area is its strategic, cross-border location and peripheral nature, which offers excellent opportunities for the development of the "slow tourism" offer. TCBFA is characterized by unique natural values, a low urbanization rate and interesting cultural qualities, including the heritage of the medieval Yotvingian tribe, living in areas currently located within the Polish and Lithuanian parts of the TCBFA. The heritage of the Yotvingian tribe clearly distinguishes the TCBFA from neighboring tourist destinations.

At the same time, the weakest components of the current tourist offer that were identified include: poor quality of tourist infrastructure, insufficient professional qualifications of tourism management and asymmetrical tourist information system on both sides of the border. There is also a noticeable lack of cross-border information and promotion activities, encouraging people to take advantage of the attractions on the other side of the border. The local tourist offer is substantially less competitive than that of neighboring Polish and Lithuanian destinations. It is characterized by poor quality, attractiveness and a lack of cross-border tourist products.

Assessment of the tourist potential has exposed the weaknesses of the offer and tourism infrastructure on both sides of the border, but at the same time confirmed that the area has unique values and resources on which to build an attractive tourist offer.

As a result of the assessment of the tourist potential, **four leading concepts for the development of tourism within the TCBFA were identified.** Each of these concepts is based on thematically coherent cultural or natural values related to the complementary elements of the local tourist potential. The concepts take into account tourism products already available on both sides of the border and future tourism products that will be created through the cooperation of TCBFA stakeholders. The concept of "The Mysterious Land of the Yotvingian Tribe" has the largest potential for the development of cross-border tourist products. It is already partially present in the local tourist offer and enjoys the greatest interest of tourists. There are also two other concepts related to cultural and historical heritage: "The Magical Borderland" and "Common Heritage", but they have smaller potential for the development of the tourist offer. The last concept "Green Retreat - Slow Tourism and a Healthy Life" is based on natural qualities that are highly valued by tourists and includes the development of the tourist base and complementary forms of leisure. It provides the necessary complement to the other three concepts.

The subsequent measures, i.e., analysis of the needs of key stakeholders and identification of factors impacting on the development of tourism allowed to define the model of coordination of cooperation in the TCBFA framework. The structure responsible for coordinating cross-border cooperation in the TCBFA framework includes the Council, the Presidium and Secretariats on both sides of the border. In order to enhance networking and intersectoral cooperation within the TCBFA, the model also includes summoning stable cross-border taskforces and workgroups.

In order to overcome the differences in administrative structures and areas of competences of local governments in Poland and Lithuania, as well as different systems of organization and promotion of tourism in both countries, assumptions on the development and co-management of the future cross-border tourist destination were prepared. The management of the destination could ultimately lie on the side of the **European Grouping of Territorial Cooperation** established on the initiative of the TCBFA in the future. This grouping i.a. is authorized to implement **Integrated Territorial Investments**, which could become another catalyst for the development of the area. The use of a proven instrument of territorial support, i.e., the **Community-Led Local Development** also provides considerable opportunities. Creation of local action groups in the TCBFA framework would foster combining complementary fields of the economy and cooperation of various interest groups for the development of cross-border tourism.

The key geographical areas for the destination that will constitute sources of tourism within the TCBFA are: Northern Europe (the Baltic republics and Scandinavia), Eastern Europe (Russia, Belarus, Ukraine) and selected countries of Southern and Western Europe.

One of the significant elements of development of the tourist destination is **creation of the TCBFA brand**, which is planned in several stages, including building the TCBFA brand identity, identifying TCBFA branded tourist products and developing a visual identity system for the brand. The brand was given the working name "Yotvingia - The Land of the Yotvingian Tribe".

To provide the expected development of the tourism product offer, Polish and Lithuanian stakeholders have prepared four proposals for joint activities towards a comprehensive improvement of the quality, accessibility and attractiveness of the TCBFA tourist offer. The program includes approx. 50 proposals for projects supporting the development of current TCBFA tourism products and creating new ones. The majority of the proposed projects are in the conceptual design phase. They require continuation of the design and cost estimate works, as well as inclusion in financial plans and development strategies on both sides of the border. The key component for growth of the tourist destination and the TCBFA brand is the completion of the cross-border project related to the Yotvingian heritage.

The financial feasibility and timely implementation of planned joint activities and projects **may be adversely affected by the COVID-19 pandemic**, which has already had a negative impact on the financial condition of local governments and entrepreneurs, including an extensive decline in tourist traffic. The pandemic has also increased interest in individual tourism and leisure in peripheral destinations, which may constitute a competitive advantage for the TCBFA.

Lessons learnt and recommendations

The creation of the TCBFA is a **multistage process**, which has been carried out jointly by Polish and Lithuanian local governments. However, the success of these efforts largely depended on the involvement of other stakeholders on both sides of the border, including enterprises and non-governmental organizations. TCBFA boundaries are designated based on the established criteria.

Evaluation of the tourist potential of the area was an essential part of creating the TCBFA. It reaffirmed the existence of resources and values enabling the development of the tourist function of the area, which was a precondition for the continuation of activities related to the process of creating the TCBFA. The key, distinguishable component of the tourist potential on which to base the development of the destination and the TCBFA brand (heritage of the Yotvingian tribe) was identified.

The analysis of the needs of key stakeholders and the **identification of factors influencing the development of tourism** built central activities for defining **the model of coordination of cooperation** in the TCBFA framework, taking into account the differences in organizational structures and competencies of partners. The model includes organizational solutions enabling day-to-day coordination of cross-border cooperation of local governments and the dynamization of multi-sectoral cooperation and networking of other stakeholders involved in the development of tourism on both sides of the border.

The task complementing the process of creating the TCBFA was to **plan future activities aimed at the development of the cross-border tourist offer**. Two measures of differentiated impact on the development of the destination and the TCBFA brand were proposed, i.e., joint activities implemented in a comprehensive manner across the entire area and projects carried out by stakeholders individually or in partnerships for specific tourism products.

The following recommendations for further activities of the TCBFA were made in the report:

1. Developing detailed organizational solutions tailored to the specificity of the TCBFA, including establishing TCBFA bodies, teams and task forces, and securing financial and other resources necessary for the activities of the TCBFA.
2. Coordinating the preparation and implementation of joint activities and projects planned in the TCBFA framework, including the inclusion of these activities in local strategies, securing funds for this purpose (e.g., preparing technical documentation, obtaining the necessary permits, investment works) and monitoring of work progress.
3. Motivating Polish and Lithuanian stakeholders from outside the local government sphere to a greater involvement in cooperation within the TCBFA and open intake for subsequent endeavors and projects in accordance with the designated directions for the development of the tourist offer.
4. Reservation of the name of the destination and the TCBFA brand, determination of the target structure of destination and brand co-management, development of the brand's visual identification system and brand development strategy, taking into account the objectives and tasks of its co-creators.
5. Forwarding information on the creation of the TCBFA to the Joint Secretariat of the INTERREG Lithuania-Poland Program in Vilnius, in order to include the TCBFA in the work on the INTERREG Lithuania-Poland Program for 2021-2027, including in the field of socio-economic diagnosis of the borderland and directions of planned activities supporting the development of tourism in a strategically integrated manner.
6. Forwarding information on the creation of the TCBFA to national and local government administration bodies and other units responsible for:
 - development policy (to be included in the update of strategic documents at the regional and national level and at the international level),
 - development of operational programs for the use of EU funds in 2021-2027 (to take into account joint activities and TCBFA projects in the future direction of spending).
7. Ensuring the consistency of the organization and promotion system of tourism in the TCBFA area.
8. Undertaking actions to harmonize the provisions on the construction of cross-border cycle lanes and routes and to harmonize spatial development plans in the TCBFA area, taking into account the projects planned for implementation.
9. Cooperating with operators of pedestrians' and cyclists' paths and canoeing routes in the TCBFA area in order to eliminate barriers to cross-border mobility of tourists and residents by defining the possibilities of their coherence and expansion, as well as links with international and interregional cycling initiatives and other communication routes.

1.3. Abstraktas

Projektu buvo siekiama įvertinti, ar Lietuvos ir Lenkijos pasienyje įmanoma sukurti pasienio regiono funkcinę turizmo zoną (PRFTZ), kuri skatins savivaldybių, verslininkų, nevyriausybių organizacijų ir kitų suinteresuotų šalių bei vietos bendruomenių bendradarbiavimą.

Atlikti tyrimai (apskritojto stalo diskusijos metodas, interviu, apklausa, praktiniai seminarai, tiriamojo pobūdžio išvykos) patvirtino, kad šis retai apgyvendintas ir susiduriantis su įvairiomis problemomis periferinis regionas, turi pakankamą turizmo plėtros potencialą, kurį įmanoma suaktyvinti užtikrinus geresnį bendradarbiavimo per sieną koordinavimą. Tyrimai taip pat leido nustatyti teritorinę Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ aprėptį.

Projekto rezultatas yra parengtas bendradarbiavimo koordinavimo modelis, skirtas palengvinti bendras partnerių veiklas turizmo srityje. Modelio pridėtinė vertė – sudarytos sąlygos tarpsektoriniam ir tinkliniam bendradarbiavimui gerinti, kas yra būtina pasienio turizmo plėtros sąlyga.

Veiksmingas modelio naudojimas yra susijęs su poreikiu įgyvendinti bendradarbiavimo per sieną projektus, užtikrinančius darnią turizmo pasiūlos plėtrą abipus sienos. Išmatuojamas bendradarbiavimo PRFTZ rezultatas bus sukurta pasienio turizmo traukos vietovė, sujungianti istorinius ir kultūrinius elementus kaip pagrindą aktyviam turizmui plėtoti. Šie veiksmai lems išskirtinio regiono prekės ženklo sukūrimą.

Ilgalaikėje perspektyvoje PRFTZ veiklą rekomenduojama pagrįsti pažangesniais instituciniais sprendimais, pvz., sukuriant Europos teritorinio bendradarbiavimo grupę, kuri palengvins PRFTZ valdymą. Ypač svarbus PRFTZ plėtros elementas yra į bendradarbiavimo per sieną veiklas įtraukti neviešojo sektoriaus suinteresuotas šalis, kurios turėtų aktyviau įsijunti į pasienio turizmo plėtros procesą.

1.4. Santrauka

Projektu buvo siekiama įvertinti, ar Lietuvos ir Lenkijos pasienyje įmanoma sukurti pasienio regiono funkcinę turizmo zoną (PRFTZ), kuri skatins savivaldybių, verslininkų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų šalių bei vietos bendruomenių bendradarbiavimą turizmo plėtros srityje.

Atlikti tyrimai (apskritojo stalo diskusijos metodas, interviu, apklausa, praktiniai seminarai, tiriamojo pobūdžio išvykos) patvirtino, kad šis retai apgyvendintas ir susiduriantis su įvairiomis problemomis periferinis regionas, turi pakankamą turizmo plėtros potencialą, kurį įmanoma suaktyvinti užtikrinus geresnį bendradarbiavimo per sieną koordinavimą. Tyrimai taip pat leido nustatyti teritorinę Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ aprėptį.

Projekto rezultatas – parengtas bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelis, skirtas palengvinti bendras partnerių veiklas turizmo srityje. Modelio pridėtinė vertė – sudarytos sąlygos tarpsektoriniam ir tinkliniam bendradarbiavimui gerinti, kas yra būtina pasienio turizmo plėtros sąlyga.

Veiksmingas modelio naudojimas yra susijęs su poreikiu įgyvendinti bendradarbiavimo per sieną projektus, užtikrinančius darnią turizmo pasiūlos plėtrą abipus sienos. Išmatuojamas bendradarbiavimo PRFTZ rezultatas bus sukurta pasienio turizmo traukos vietovė, sujungianti istorinius ir kultūrinius elementus kaip pagrindą aktyviam turizmui plėtoti. Šie veiksmai lems išskirtinio regiono prekės ženklo sukūrimą.

Ilgalaikėje perspektyvoje PRFTZ veiklą rekomenduojama pagrįsti pažangesniais instituciniais sprendimais, pvz., sukuriant Europos teritorinio bendradarbiavimo grupę, kuri palengvins būsimos turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo valdymą. Ypač svarbus PRFTZ plėtros elementas yra į bendradarbiavimo per sieną veiklas įtraukti neviešojo sektoriaus suinteresuotas šalis, kurios turėtų aktyviau įsijunti į pasienio turizmo plėtros procesą.

Projekto tikslas ir pagrindinės prielaidos

Projektu buvo siekiama nustatyti veiksnius ir procesus, lemiančius Lietuvos-Lenkijos **pasienio regiono funkcinės turizmo zonos (PRFTZ)** sukūrimą, ir suplanuoti veiklos planą, skirtą **pasienio turizmo traukos vietovės** plėtrai bei sukurti šio regiono **prekės ženklą. PRFTZ, tai naujas bendradarbiavimo per sieną veiksmų modelis**, skirtas skatinti turizmo plėtrą ir galiausiai pagerinti teritorinę ir socialinę bei ekonominę Lietuvos ir Lenkijos pasienio sanglaudą. Geresnis bendradarbiavimo per sieną koordinavimas PRFTZ leis efektyviau planuoti ir įgyvendinti bendrus projektus. PRFTZ kūrimo procesas ir kiti ataskaitos pasiūlymai gali būti įkvėpimu kitiems pasienio regionams, suinteresuotiems geriau panaudoti jų išteklius ir galimybes.

Kuriant PRFTZ buvo naudojami šie tyrimo metodai: apskritojo stalo diskusijos metodas, giluminis ir grupės interviu, apklausa, tiriamojo pobūdžio išvykos, ekspertų panelis ir praktiniai seminarai, skirti suinteresuotoms šalims. Tyrimas apėmė Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotų šalių (savivaldybių, viešųjų įstaigų, verslininkų, nevyriausybinių organizacijų, vietos bendruomenių) atstovus, dalyvavusius visuose PRFTZ kūrimo etapuose.

PRFTZ aprėptis buvo nustatyta remiantis šiais **keturiais** vertinimo **kriterijais**: turizmo plėtros problemos, poreikiai, galimybės ir tikslai; susidomėjimas bendradarbiauti per sieną turizmo srityje; teritorinė sanglauda ir savivaldos administracinių vienetų teritorinės ribos; funkciniai ryšiai tarp PRFTZ dalyvių.

PRFTZ sudaro devyni Lenkijos vietos valdžios administraciniai vienetai (Seinų (Sejny) miestas ir Seinų, Gibų (Giby), Krasnapolio (Krasnopol), Punsko (Puńsk), Jeleniavo (Jeleniewo), Rūdelės (Rutka-Tartak), Šiplieskės (Szypliszki) ir Vižainio (Wiżajny) valsčiai) ir trys Lietuvos savivaldybės (Kalvarijos, Lazdijų rajono ir Vilkaviškio rajono).

Projekto pagrindimas

Lietuvos ir Lenkijos pasienis yra viena rečiausiai apgyventų periferinių Europos Sąjungos teritorijų. Regionas susiduria su įvairiomis socialinėmis ir ekonominėmis problemomis, kurias įveikus pagerėtų bendradarbiavimas per sieną. Šiuo metu šiam bendradarbiavimui tarp kitko trukdo institucinių sprendimų Lenkijoje ir Lietuvoje nesuderinamumas ir nepakankamas administracinis potencialas abipus sienos. Iki šiol šiame regione nebuvo jokios bendradarbiavimo per sieną bendros strategijos. Lietuvos ir Lenkijos ryšiai daugiausia buvo palaikomi vietos valdžios institucijų, ribotai dalyvaujant kitiems subjektams ir vietos bendruomenėms. Reikšmingos bendradarbiavimo per sieną plėtojimo kliūtys yra: mažas mobilumas pasienyje, nedidelis susidomėjimas kaimynine šalimi, prasta socialinė integracija ir tarpusavio išankstiniai nusistatymai, kylantys dėl istorinių įvykių ir kt.

2018 metais Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių atstovai pradėjo bendrą veiklą, kurios rezultatas – sukurta PRFTZ, kaip būsimas turizmo plėtros pasienyje modelis. Ataskaitoje aprašytas Europos Komisijos finansuojamas projektas leido sėkmingai užbaigti PRFTZ kūrimo procesą. 2021 m. vasarį buvo pasirašytas **Susitarimas dėl Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinės turizmo zonos „Jotvingių kraštas – Jatvingia“ sukūrimo.**

Pagrindiniai projekto rezultatai

Pirmo PRFTZ kūrimo etapo metu buvo **įvertintas Lietuvos ir Lenkijos pasienio turizmo potencialas.**

Abiejose sienos pusėse nustatyta daug išskirtinių vertybių ir išteklių, skatinančių pasienio turizmo plėtrą. Vienas svarbiausių regiono privalumų yra strateginė vieta, t. y. pasienio teritorija ir periferinis pobūdis, kuris sukuria puikias sąlygas plėtoti lėtąjį turizmą. PRFTZ pasižymi unikaliomis gamtinėmis vertybėmis, žemu urbanizacijos lygiu ir svarbiu kultūros paveldu, įskaitant viduramžiais Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ ribose gyvenusios jotvingių genties paveldą. Jotvingių paveldas aiškiai išskiria PRFTZ iš kaimyninių turizmo traukos vietovių.

Silpniausiais esamos turizmo pasiūlos regione elementais pripažinti: nepakankamai išplėtotas turizmo infrastruktūra, nepakankamas turizmo valdymo personalo profesinis pasirengimas ir fragmentiška bei nesuderinta pasienio turizmo informacijos sistema. Taip pat išvelgiamas informacijos sklaidos ir populiarinimo veiklų, skatinančių lankytojus pasinaudoti pramogomis kitapus sienos, nebuvimas. Regiono turizmo pasiūla yra mažiau konkurencinga už kaimyninių Lietuvos ir Lenkijos turizmo traukos vietovių patrauklumą. Jai būdinga žemesnė kokybė, nepakankamas patrauklumas ir inovatyvių naujovių bei pasienio turizmo produktų trūkumas.

Turizmo potencialo vertinimas atskleidė turizmo pasiūlos ir infrastruktūros abipus sienos trūkumus, tačiau tuo pačiu patvirtintą savitas regiono vertybes ir išteklius, kuriais galėtų būti grindžiama patraukli turizmo pasiūla.

Vadovaujantis turizmo potencialo vertinimo rezultatais **buvo pateiktos keturios pagrindinės turizmo PRFTZ plėtros koncepcijos.** Kiekviena jų grindžiama tematiškai susijusiomis kultūrinėmis ar gamtinėmis vertybėmis, apjungiant papildomais regiono turizmo potencialo elementais. Koncepcijose atsižvelgiama į esamus ir būsimus, t.y. planuojamus dar sukurti suinteresuotoms šalims bendradarbiaujant PRFTZ, pasienio turizmo produktus. Koncepcija „Paslaptingas jotvingių kraštas“ pripažinta turinti didžiausią pasienio turizmo produktų plėtojimo potencialą. Ji iš dalies jau yra įtraukta į regiono turizmo pasiūlą ir sulaukia didelio turistų susidomėjimo. Su kultūrinio ir istorinio paveldu yra susijusios kitos dvi koncepcijos: „Kerintis pasienis“ ir „Bendras paveldas“, tačiau jos suteikia mažiau galimybių plėtoti turizmo pasiūlą. Paskutinė koncepcija „Žaliasis nuošalis – lėtasis turizmas ir sveika gyvenmena“ grindžiama gamtos vertybėmis, kurias labai vertina turistai, ir yra susijusi su apgyvendinimo ir maitinimo turizmo paslaugų bei papildomų laisvalaikio praleidimo formų plėtra. Pastaroji yra neatsiejamas kitų trijų koncepcijų papildymas.

Tolesnė veikla, t.y. pagrindinių suinteresuotų šalių poreikių analizė ir turizmo plėtrą lemiančių veiksnių identifikavimas, leido apibrėžti bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelį. Bendradarbiavimo per sieną PRFTZ koordinavimo struktūra apima Tarybą, Prezidiumą ir Sekretariatą abiejose sienos pusėse. Siekiant skatinti tinklinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą PRFTZ, modelis numato taip pat pasienio darbo grupių ir teminių darbo grupių sudarymą.

Siekiant įveikti Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių administracinių struktūrų ir kompetencijos apimčių skirtumus bei skirtingas turizmo organizavimo ir skatinimo sistemas abiejose šalyse, buvo sukurtos

būsimos pasienio turizmo traukos vietovės plėtros ir jos bendro valdymo prielaidos. Tikslinis turizmo traukos vietovės valdymo subjektas galėtų būti PRFTZ ateityje įsteigta **Europos teritorinio bendradarbiavimo grupė**. Tokia grupė turi teisę įgyvendinti **integruotas teritorines investicijas** ir kt., kurios galėtų tapti dar vienu šios srities plėtros katalizatoriumi. Daug galimybių duotų pasiteisinusi teritorinės paramos priemonė: **Bendruomenės vadovaujama vietos plėtra**. Vietos veiklos grupių PRFTZ sukūrimas paskatintų derinti viena kitą papildančias ekonomikos sritis ir įvairių interesų grupių bendradarbiavimą plėtojant pasienio turizmą.

Nustatytos pagrindinės turizmo traukos vietovės geografinės teritorijos, iš kurių turistai atvyks į PRFTZ, tai: Šiaurės Europa (Baltijos respublikos ir Skandinavijos šalys), Rytų Europa (Rusija, Baltarusija, Ukraina) ir pasirinktos Pietų ir Vakarų Europos šalys.

Svarbi turizmo krypties plėtros sąlyga yra **PRFTZ prekės ženklo sukūrimas**. Šią užduotį planuojama įgyvendinti keliais etapais, įskaitant: PRFTZ prekės ženklo tapatybės formavimą, PRFTZ prekės ženklu pažymėtų turizmo produktų identifikavimą ir vizualinio prekės ženklo identifikavimo sistemos sukūrimą. Prekės ženklui buvo suteiktas darbinis pavadinimas „Jotvingių kraštas – Jatvingia“.

Siekiant užtikrinti pageidautiną turizmo produktų pasiūlos plėtrą, Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotos šalys parengė keturis bendrų iniciatyvų pasiūlymus, siekiant visapusiškai pagerinti PRFTZ turizmo pasiūlos kokybę, prieinamumą ir patrauklumą. Pateikta taip pat apie 50 projektų, skatinančių vystyti esamus PRFTZ turizmo produktus ir kurti naujus. Dauguma siūlomų projektų yra koncepcijos etape. Jiems įgyvendinti reikalingi projektavimo ir išlaidų sąmatos sudarymo darbai, be to, projektus būtina įtraukti į finansinius planus ir plėtros strategijas abiejose sienos pusėse. Atsižvelgiant į turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtrą, labai svarbu įgyvendinti pasienio projektą, susijusį su jotvingių paveldu.

COVID-19 pandemija gali neigiamai paveikti planuojamų iniciatyvų ir projektų finansinį įgyvendinamumą ir savalaikiškumą. Dėl didžiulio turistų srauto sumažėjimo ir kitų priežasčių, ji jau neigiamai paveikė ekonominę savivaldybių ir verslininkų padėtį. Kita vertus, dėl pandemijos išaugo susidomėjimas individualiu turizmu ir laisvalaikio periferinėse teritorijose leidimu – tai gali tapti svarus PRFTZ konkurencinis pranašumas.

Išvados ir rekomendacijos

PRFTZ įsteigimas yra **daugiapakopis procesas**, kurį kartu įgyvendino Lietuvos ir Lenkijos savivaldybės, tačiau šios veiklos pasisekimas priklausė ir nuo kitų suinteresuotų šalių, t.y. įmonių ir nevyriausybinių organizacijų abipus sienos dalyvavimo. PRFTZ ribos yra pagrįstos nustatytais kriterijais.

Kuriant PRFTZ svarbų vaidmenį atliko **regiono turizmo potencialo vertinimas**. Jis patvirtino, kad regionas turtingas išteklių ir vertybėmis, leidžiančiomis plėtoti turizmo funkciją, kas buvo būtina sąlyga tęsti PRFTZ kūrimo veiksmus. Taip pat buvo įvardintas pagrindinis išskirtinis turizmo potencialo elementas (jotvingių paveldas), kuriuo galėtų būti grindžiama turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtra.

Pagrindinių suinteresuotų šalių poreikių analizė ir turizmo plėtrą skatinančių veiksmų nustatymas, yra svarbūs siekiant apibūdinti **bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelį**, atsižvelgiant į partnerių organizacinių struktūrų ir kompetencijų skirtumus. Modelis apima organizacinius sprendimus, leidžiančius koordinuoti nuolatinį savivaldybių bendradarbiavimą per sieną ir dinamizuoti kitų suinteresuotų šalių, dalyvaujančių turizmo plėtroje abipus sienos, tarpsektorinį ir tinklinį bendradarbiavimą.

PRFTZ kūrimo procesą papildanti užduotis buvo **būsimų veiklų pasienio turizmo pasiūlos plėtrai planavimas**. Pasiūlytos dvejopos veiklos, skirtingai veikiančios PRFTZ turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtrą. Tai: bendros iniciatyvos, visapusiškai įgyvendinamos visame regione, ir projektai (apimantys konkrečius turizmo produktus), kuriuos suinteresuotieji subjektai įgyvendins atskirai arba partnerystės principu.

Ataskaitoje pateikiamos šios rekomendacijos dėl tolesnės PRFTZ veiklos:

1. Parengti išsamius organizacinius sprendimus, pritaikytus PRFTZ specifikai, t.y. įsteigti PRFTZ valdymo organus, pasienio ir temines darbo grupes bei užtikrinti finansinius ir kitus išteklius, reikalingus PRFTZ veiklai.

2. Koordinuoti PRFTZ planuojamų bendrų iniciatyvų ir projektų rengimo ir įgyvendinimo veiksmus: įtraukti juos į vietos strategijas, užtikrinti šiam tikslui įgyvendinti reikalingas lėšas (pvz., parengti techninę dokumentaciją, gauti reikiamus leidimus, atlikti investicinius darbus įvertinimus) ir vykdyti darbų eigos stebėseną.
3. Motyvuoti Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotas šalis, nepriklausančias vietos valdžios institucijoms, aktyviau dalyvauti PRFTZ bendradarbiavimo veiklose ir užtikrinti atvirą naujų iniciatyvų ir projektų pagal nustatytas turizmo pasiūlos plėtros kryptis, siūlymą.
4. Nustatyti išimtinę turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo pavadinimo naudojimo teisę, apibrėžti tikslinę turizmo traukos vietovės ir prekės ženklo bendro valdymo struktūrą, parengti prekės ženklo vizualinio identifikavimo sistemą ir sukurti prekės ženklo plėtros strategiją, atsižvelgiant į jį kuriančių subjektų tikslus ir funkcijas.
5. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti INTERREG V-A Lietuva-Lenkija Jungtinį Techninį Sekretariatą Vilniuje, siekiant PRFTZ įtraukti į 2021-2027 m. INTERREG Lietuvos–Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programavimo periodą pasienio socialinės ir ekonominės diagnostikos srityje, nurodant visapusišką turizmo plėtrą skatinančios veiklos kryptis ir kt.
6. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti šalių valstybės ir vietos savivaldos institucijas bei kitas įstaigas, atsakingas už:
 - plėtros politiką (siekiant įtraukti į nacionalinio ir regiono bei tarptautinio lygmens strateginių dokumentų atnaujinimus),
 - 2021–2027 metų ES lėšų naudojimo veiksmų programų rengimą (siekiant bendras iniciatyvas ir PRFTZ projektus įtraukti į būsimas lėšų paskirstymo kryptis).
7. Užtikrinti turizmo organizavimo ir skatinimo sistemos darną PRFTZ.
8. Imtis priemonių siekiant suderinti dviračių takų ir trasų PRFTZ plėtojimo teisinius reikalavimus ir teritorinio planavimo aspektus, atsižvelgiant į numatytus įgyvendinti projektus.
9. Bendradarbiauti su pėsčiųjų ir dviračių takų, turistinių maršrutų ir baidarių maršrutų operatoriais, siekiant pašalinti turistų ir gyventojų judumo pasienyje kliūtis suderinant ir vystant takus ir maršrutus, susiejant juos su tarptautiniais ir tarpregioniniais dviračių ir kitais maršrutais.

2. APIBENDRINIMAS, PAGRINDINĖS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

2.1. Apibendrinimas, įgyvendintos veiklos

Projektas buvo vykdomas 2019 m. gruodžio – 2021 m. kovo mėnesiais. Projekto tikslas – nustatyti veiksmus ir procesus, lemiančius Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinės turizmo zonos (PRFTZ) sukūrimą, taip pat apibrėžti veiksmų planą kuriant pasienio turizmo traukos vietovę ir teritorinį prekės ženklą.

Pagrindinės projekto veiklos:

1. Įvertintas regiono turizmo potencialas.
2. Parengtas Lietuvos ir Lenkijos pasienio suinteresuotų šalių pagrindinių poreikių žemėlapis.
3. Įvertinti reikšmingi veiksniai, turintys įtakos turizmo plėtrai pasienyje.
4. Apibrėžtos tolesnės turizmo PRFTZ plėtros kryptys.
5. Apibrėžtos PRFTZ ribos.
6. Pateiktas Lietuvos ir Lenkijos partnerių, dalyvaujančių PRFTZ kūrimo procese, būsimo bendradarbiavimo per sieną koordinavimo modelis ir parengtas susitarimas dėl zonos sukūrimo.
7. Parengtas būsimos PRFTZ turizmo traukos vietovės plėtros ir jos valdymo modelio gairių veiklos planas.
8. Apibūdinta PRFTZ prekės ženklo kūrimo ir plėtojimo koncepcija, atliktas pirminis prekės ženklo vertinimas, pasiūlytas darbinis prekės ženklo pavadinimas, pagrindinė idėja ir pagrindiniai elementai.

Nuo 2019 m. gruodžio iki 2020 m. vasario projekto veiklos buvo vykdomos pasienio regione, o nuo 2020 m. kovo iki 2021 m. kovo – tik nuotoliniu būdu. Projekto įgyvendinimo metodikos pakeitimo

priežastis buvo COVID-19 pandemijos protrūkis ir dėl jo Lenkijoje ir Lietuvoje įvesti kontaktų apribojimai, įskaitant laikiną sienos uždarymą.

Projektinėse veiklose dalyvavo apie 100 Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotų šalių, besidominčių PRFTZ plėtra. Ataskaitoje pateiktų bendrų iniciatyvų bei pasienio ir atskirų projektų pasiūlymus pristatė PRFTZ Lietuvos ir Lenkijos dalims atstovaujantys partneriai. Svarbiausi PRFTZ kūrimo proceso elementai buvo pateikti viešai konsultacijai abipus PRFTZ sienos.

Dar kuriant PRFTZ pradėta įgyvendinti pirma bendra iniciatyva: projektas LT-PL-5R-350 „Lietuvos-Lenkijos funkcinė teritorija – naujos galimybės turizmo plėtrai“¹, kuriai Lietuvos ir Lenkijos partneriai gavo finansavimą pagal 2014-2020 m. INTERREG V-A Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programą.

2021 m. vasarį Lietuvos ir Lenkijos savivaldybės pasirašė Susitarimą dėl Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinės turizmo zonos „Jotvingių kraštas – Jatvingia“ sukūrimo ir tuo pačiu pritarė PRFTZ sukūrimui.

2.2. Išvados

Regiono turizmo potencialo, turizmo plėtros ir bendradarbiavimo per sieną problemų ir poreikių įvertinimas

1. Šis regionas yra viena rečiausiai apgyventų periferinių Europos Sąjungos teritorijų. Jis susiduria su įvairiomis socialinėmis (visuomenės amžėjimu, gyventojų emigracija, gyventojų skaičiaus mažėjimu ir kt.) ir ekonominėmis (nepakankama verslumo plėtra, ypač kaimo vietovėse ir kt.) problemomis. Suinteresuotos Lietuvos ir Lenkijos šalys neturi pakankamai finansinių ir administracinių išteklių, kad galėtų užtikrinti darnią regiono plėtrą. Kita opi problema yra prastas multimodalinio susisiekimo prieinamumas (Europos ir nacionaliniu mastu).
2. Pagrindinis regiono turizmo potencialo elementas yra jo gamtinės vertybės, leidžiančios vystyti įvairias rekreacijos, sausumos ir vandens turizmo formas tiek vasaros, tiek žiemos sezonais. Tačiau ši pasiūla yra glaudžiai susijusi su oro sąlygomis (labai trumpas turizmo sezonas) ir neišsiskiria niekuo ypatingu – ją sunku profiliuoti. Kultūros vertybės, ypatingi objektai ir vietos, susijusios su pasienio istorija yra mažiau populiarios ir atpažįstamos. Daugeliu atvejų jos siejamos su ankstesniais sudėtingais Lietuvos ir Lenkijos santykiais. Išskirtinis, tačiau nepakankamai išnaudotas turizmo plėtros potencialas yra istorinis ir kultūrinis jotvingių genties, kuri šiame regione gyveno ankstyvaisiais viduramžiais, paveldas.
3. Regiono turizmo infrastruktūros išteklių ir profesionalaus turizmo valdymo personalo pasirengimas yra nepakankamas, kad būtų užtikrintas pageidautinas turizmo paslaugų lygis. Sunku įžvelgti turizmo investicijų sinergiją ar papildomumą. Abipus sienos ir net tarp kaimyninių savivaldybių nėra bendrų teritorinio planavimo iniciatyvų.
4. Regione vyrauja vidutinės kokybės ir patrauklumo turizmo paslaugos, trūksta pasienio turizmo produktų, skatinančių lankytojus pasinaudoti kitoje sienos pusėje esančiais lankytiniais objektais. Turizmo pasiūla nėra novatoriška (nepakankama ekologinio turizmo ir ekologinio žemės ūkio plėtra, nėra modernių ir pritaikytų multimedijos elementų ir kt.), jai būdinga mažesnė įvairovė. Pasiūla daug mažiau konkurencinga nei kaimyninių, gerai reklamuojamų turizmo traukos vietovių (pvz.: Augustavo, Druskininkų).
5. Vyrauja žema turizmo informacijos kokybė ir prieinamumas (ypač Lenkijos dalyje). Informacija apie turizmo paslaugų pasiūlą nėra nuosekliai pateikiama. Trūksta regiono įvaizdį kuriančių informacijos pateikimo ir rinkodaros veiksmų pasienyje koordinavimo. Nėra pasienio vizualinės turizmo objektų identifikavimo sistemos (informacinių stendų, žemėlapių ir kt.). Regionas mažai aktyvus turistų nuomonių formavimo interneto platformose.
6. Remiantis turizmo potencialo įvertinimu nustatyta, kad nepaisant infrastruktūros trūkumų ir žemos pasiūlos kokybės, regiono turizmo funkcija yra pakankamai gerai išvystyta pasienio turizmo produktams, reikalingiems PRFTZ plėtrai, bei turizmo traukos vietai ir prekės ženklui sukurti. Kita pasienio turizmo pasiūlos plėtojimo sąlyga yra tolesnis bendradarbiavimo per sieną intensyvinimas ir koordinavimas, dalyvaujant įvairioms suinteresuotoms šalims.
7. PRFTZ teritorinė aprėptis nustatyta remiantis šiais kriterijais: bendros turizmo plėtros problemos, poreikiai, galimybės ir tikslai; sutampantis susidomėjimas bendradarbiavimu

¹ „Lithuanian – Polish functional area – new tourism development possibilities“ – projekto, bendrai įgyvendinamo iš 2014-2020 m. INTERREG V-A Lietuva-Lenkija programos lėšų, pavadinimas.

- per sieną turizmo srityje; teritorinė sanglauda ir savivaldos administracinių vienetų teritorinės ribos; funkciniai ryšiai tarp PRFTZ dalyvių.
8. PRFTZ sudaro devyni Lenkijos vietos valdžios administraciniai vienetai (Seinų miestas ir Seinų, Gibų, Krasnapolio, Punsko, Jeleniavo, Rūdelės, Šipliškės ir Vižainio valsčiai) ir trys Lietuvos savivaldybės (Kalvarijos, Lazdijų rajono ir Vilkaviškio rajono).
 9. Įvertinus PRFTZ turizmo potencialą, atsirado galimybė išskirti keturias koncepcijas, nurodančias būsimas turizmo pasiūlos plėtros kryptis:
 - 1 koncepcija „Kerintis pasienis“
 - 2 koncepcija „Paslaptingas jotvingių kraštas“
 - 3 koncepcija „Žaliasis nuošalys – lėtasis turizmas ir sveika gyvensena“
 - 4 koncepcija „Bendras paveldas“.
 -

Būsimo bendradarbiavimo per sieną PRFTZ koordinavimo modelis

1. Strateginis regiono pranašumas yra unikali pasienio vieta, tačiau turizmo plėtrai reikalingas yra intensyvesnis bendradarbiavimas instituciniu ir visuomeniniu lygmeniu. Problema išlieka nesuderinami instituciniai sprendimai Lenkijoje ir Lietuvoje (įskaitant skirtingas teises ir administracines sistemas, administracines struktūras, nevienodas turizmo populiarinimo sistemas). Iki šiol regione nebuvo jokios bendradarbiavimo per sieną strategijos, o Lietuvos ir Lenkijos ryšius daugiausia plėtojo vietos valdžios įstaigos, ribotai dalyvaujant kitiems subjektams. Bendradarbiavimas per sieną vis dar daugiausia susijęs su galimybe gauti subsidijas, o labiausiai apčiuopiami jo padariniai yra bendradarbiavimo per sieną projektai, įgyvendinami dvišalių partnerystių bendru INTERREG Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programos finansavimu. Vietos lenkų ir lietuvių bendruomenės yra menkai integruotos ir mažai domisi kaimynine šalimi. Tai, be kita ko, įrodo mažas judumas pasienyje. Nėra veiklų, skatinančių profesinių ir visuomeninių santykių plėtrą (kultūros renginių ir kt.). Jos padėtų įveikti tarpusavio išankstinius nusistatymus, kylančius dėl istorinių ir kitų įvykių.
2. Parengtas bendradarbiavimo per sieną PRFTZ koordinavimo modelis apima Lietuvos ir Lenkijos partnerių bendradarbiavimo koordinavimo struktūrą ir ryšius tarp jos valdymo organų. PRFTZ koordinavimo struktūrą sudaro:
 - PRFTZ taryba (veiksmų programos sudarymo ir pozicijos suformavimo bei kontrolinis organas),
 - PRFTZ prezidiumas (vykdomasis, PRFTZ veiklos koordinavimo organas),
 - PRFTZ sekretoriatai (koordinaciniai organai, teikiantys nuolatinę organizacinę ir administracinę paramą),
 - pasienio darbo grupės (integruotos turizmo pasiūlos bei turizmo informacijos ir skatinimo),
 - teminės darbo grupės.
3. Per įvairių suinteresuotų šalių integravimą ir jų aktyvinimą plėtojant PRFTZ turizmo funkciją, modelis užtikrina galimybę vystyti tinklinį bendradarbiavimą per sieną. Šio projekto įgyvendinime dalyvaujančių Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotų šalių, turinčių kitokį statusą nei vietos valdžios įstaigos, pakanka, kad būtų įgyvendintas siūlomo pavidalo modelis.
4. Pateikti bendradarbiavimo per sieną koordinavimo ir tolesnės PRFTZ plėtros oficialūs ir organizaciniai sprendimai bei rekomendacijos yra novatoriško pobūdžio, nes kitų tokių struktūrų veiklų ir gerosios patirties pavyzdžių nėra. Modelis atsižvelgia į Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių administracinių struktūrų specifiką ir kompetencijos sritis, atitinka dabartines partnerių abipus sienos galimybes, lūkesčius ir poreikius. Siekiama (ilgalaikėje perspektyvoje), kad PRFTZ veikla būtų grindžiama pažangesniais instituciniais sprendimais, tokiais kaip Europos teritorinio bendradarbiavimo grupė (ETBG). Įgyvendinus sudėtingą PRFTZ pertvarkymą į ETBG procesą, palengvėtų organizacinis bendradarbiavimo per sieną koordinavimas ir būsimo PRFTZ turizmo traukos vietovės ir prekės ženklo valdymas (pvz., siekiant gauti išorinį finansavimą ir kt.).

Būsimo turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtros prielaidos

1. Turizmo traukos vietovės plėtra ir būsimo PRFTZ prekės ženklo sukūrimas bus iki šiol įgyvendintų veiksmų, susijusių su PRFTZ kūrimu ir plėtra, tęsinys. Šiam procesui reikalingi stabilūs ir veiksmingi Lietuvos ir Lenkijos partnerių bendradarbiavimo PRFTZ mechanizmai, ką šiuo metu užtikrins sukurta koordinavimo struktūra.

2. Bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo struktūros paskirtis yra įveikti esamus turizmo organizavimo ir skatinimo Lietuvos ir Lenkijos sistemų skirtumus, kurie gali trukdyti būsimo turizmo paskirties vietovės plėtrai². Lietuvoje galiojanti sistema apima Nacionalinę turizmo skatinimo agentūrą „Keliauk Lietuvoje“ ir turizmo informacijos centrų tinklą. Tokie centrai įsteigti kiekvienoje PRFTZ Lietuvos savivaldybėje. Lenkijos sistema apima nacionalinę turizmo organizaciją (Lenkijos turizmo organizaciją) ir regionines bei vietos turizmo organizacijas, tačiau nė viena iš jų nėra įsteigta Lenkijos PRFTZ dalyje. Be to, Lenkijos pusėje trūksta profesionaliai valdomų turizmo informacijos centrų.
3. Svarbi turizmo traukos vietovės plėtros sąlyga yra PRFTZ pasienio prekės ženklo sukūrimas. Vykdamas projektą buvo apibrėžti PRFTZ prekės ženklo, darbinio pavadinimo „Jotvingių kraštas – Jatvingia“, komponentai ir plėtros etapai. Jis grindžiamas istorine vietovės tapatybe ir yra orientuotas į ankstyvuosius viduramžius – akcentuojant šiame regione eksponuojamus jotvingių paveldo relikvijas. Šio prekės ženklo originalumas ir unikalumas sustiprina būsimo PRFTZ turizmo traukos vietovės potencialą.
4. Nustatytos keturios geografinės sritys, kurios yra svarbios plėtojant būsimą PRFTZ turizmo traukos vietovę. Į jas reikėtų sutelkti pastangas siekiant pritraukti turistus ir skatinti juos atvykti. Tai yra: Šiaurės Europa (Baltijos ir Skandinavijos šalys), Rytų Europa (Rusija, Baltarusija, Ukraina) bei pasirinktos Pietų ir Vakarų Europos valstybės. Kuriant santykius su potencialiais PRFTZ turizmo pasiūlos gavėjais iš šių teritorijų, būtina atsižvelgti į veiksnius, motyvuojančius atvykti, ir į veiksnius, palengvinančius atvykimą į būsimą PRFTZ turizmo traukos vietovę.

Bendrų iniciatyvų ir projektų, remiančių turizmo plėtrą PRFTZ, nustatymas

1. Turizmo plėtrai PRFTZ, įskaitant būsimo turizmo traukos vietovės ir prekės ženklo vystymą, būtina užtikrinti pageidautiną turizmo produktų tiekimą, kokybę ir prieinamumą abipus sienos. Esamų turizmo produktų patrauklumo didinimas ir naujų kūrimas bus tiesiogiai susijęs su projekte įvardintų bendrų iniciatyvų ir koncepcijas atitinkančių projektų paketu, pasienio ir atskirų projektų įgyvendinimo rezultatais.
2. Projekto įgyvendinimo metu Lietuvos ir Lenkijos partneriai pateikė apie 50 pasiūlymų bendroms iniciatyvoms ir projektams įgyvendinti. Tarp pareiškėjų dominavo vietos valdžios įstaigos, todėl dauguma pasiūlymų susiję su viešąja turizmo infrastruktūra. Kalbant apie skaičių ir įvairovę, daugiausia projektų buvo pateikta pagal 3 koncepciją „Žalioji naujoji – lėtas turizmas ir sveika gyvenimo“. Didžiausias ir teminiu požiūriu nuosekliausias, yra pasienio projektas, kurį dešimt partnerių pateikė pagal 2 koncepciją „Paslaptinis jotvingių kraštas“. Keli projektai pateikti pagal 1 ir 4 koncepcijas: „Kerintis pasienis“ ir „Bendras paveldas“.
3. Didžiausią būsimo PRFTZ prekės ženklo plėtros potencialą turi pasienio projektas „Paslaptinis jotvingių kraštas“. Kultūrinis ir istorinis regiono paveldas yra susijęs su projektais, pateiktais pagal 1 ir 4 koncepcijas: „Kerintis pasienis“ ir „Bendras paveldas“, kurios vis dėlto yra kur kas mažiau turistų pamėgtos. Projektai pagal 3 koncepciją „Žalioji naujoji – lėtas turizmas ir sveika gyvenimo“ taip pat buvo gerai įvertinti. Jie grindžiami gamtos paveldu ir PRFTZ gamtinėmis vertybėmis, tačiau yra susiję ir su apgyvendinimo ir maitinimo įstaigų bei papildomų laisvalaikio praleidimo formų plėtra. Jie yra būtinas kitų trijų koncepcijų projektų papildymas.
4. Sėkmingas pateiktų projektų įgyvendinimas ir naujų turizmo produktų kūrimas tiesiogiai paveikia būsimo turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtrą. Siekiant įvertinti šių projektų galimą įgyvendinimą, jie buvo išanalizuoti atsižvelgiant į galimybes plėtoti bendradarbiavimą per sieną ir jų techninį, organizacinį bei finansinį pagrindumą. Šiuo metu dauguma projektų yra koncepcijos etape. Jų įgyvendinimas priklauso nuo tolesnių suinteresuotų šalių veiksmų: projektavimo ir išlaidų sąmatų parengimo, bei šių projektų įtraukimo į finansinius planus ir plėtros strategijas abiejose sienos pusėse.
5. COVID-19 pandemija yra svarbus veiksnys, galintis paveikti planuojamų projektų įgyvendinimą. Iki projekto pabaigos Lenkijoje ir Lietuvoje vis dar galiojo turizmo paslaugų teikimo ir naudojimosi jomis apribojimai. Tai turėjo neigiamos įtakos finansinei savivaldybių ir verslo sektoriaus padėčiai, susiklosčiusiai dėl ženklaus turistų srauto sumažėjimo ir kitų

² Administracinių ir teisinių kliūčių įveikimas yra rekomendacija, pateikta 2015 m. Europos Komisijos ataskaitoje « Overcoming Obstacles in Border Regions », bei viena iš svarbių bendradarbiavimo per sieną 2021–2027 m. programų paramos temų.

priežasčių. Pandemijos padariniai gali turėti įtakos planuojamų projektų įgyvendinimo finansiniam pajėgumui ir savalaikiškumui. Kita vertus, dėl pandemijos išaugo susidomėjimas individualiu turizmu ir laisvalaikio praleidimu periferinėse vietovėse. Nepaisant įvestų apribojimų, 2020 m. regione buvo didelis susidomėjimas poilsiu kaimo turizmo sodybose ir apgyvendinimo įstaigose, esančiose atokiau nuo didelių srautų žmonių.

6. Projektų poveikis turizmo plėtrai PRFTZ priklausys taip pat nuo veiksmingo bendradarbiavimo per sieną koordinavimo. Sėkmingai gautos lėšos pirmai bendrai iniciatyvai, pradėtai dar kuriantis PRFTZ, įgyvendinti, patvirtina bendradarbiavimo per sieną dinamiką ir partnerių ryžtą siekti turizmo plėtros. Bendra iniciatyva, padėta įgyvendinti 2021 m. sausį, leidžia sklandžiai tęsti veiklą, kuria siekiama plėtoti PRFTZ turizmo pasiūlą ir įgyvendinti priimtus organizacinius ir teisinius sprendimus, skirtus sukurti turizmo traukos vietas ir PRFTZ prekės ženklą.

2.3. Rekomendacijos

Dėl bendradarbiavimo per sieną PRFTZ koordinavimo mechanizmo įgyvendinimo

1. Parengti PRFTZ funkcionavimo Reglamentą, kuriame bus pateikti išsamūs organizaciniai sprendimai taikytini PRFTZ koordinavimo struktūroje, įskaitant Tarybos, Prezidiumo, Sekretariatų ir pasienio darbo grupių bei teminių darbo grupių skyrimo ir veiklos tvarką bei tarpusavio santykius.
2. Užtikrinti personalą, atsižvelgiant į PRFTZ reglamento reikalavimus:
 - PRFTZ koordinavimo struktūros elementų: Tarybos, Prezidiumo ir Sekretariatų,
 - integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupės,
 - turizmo informacijos ir skatinimo pasienio darbo grupės,
 - keturių teminių darbo grupių.
3. Užtikrinti atvirą pasienio ir teminių darbo grupių narių priėmimo kvietimą, siekiant kuo daugiau Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotų šalių įtraukti į bendradarbiavimą per sieną ir PRFTZ veiklą planavimą ir įgyvendinimą.
4. Partnerių biudžetuose užtikrinti lėšas, reikalingas nuolatiniam bendradarbiavimui PRFTZ tęsti, taip pat šiam tikslui užtikrinti tinkamas patalpas (Sekretariatams) ir materialinius išteklius (darbuotojų, atsakingų už bendradarbiavimą PRFTZ, darbo vietas aprūpinti tinkama biuro įranga).

Dėl bendrų iniciatyvų ir projektų, skatinančių turizmo PRFTZ plėtrą, įgyvendinimo

1. PRFTZ valdymo organai užtikrina:
 - bendrų iniciatyvų PRFTZ koordinavimą ir įgyvendinimą jų rengimo ir įgyvendinimo etape,
 - pažangos, rengiant ir įgyvendinant planuojamus projektų paketus, pasienio ir atskirus projektus, stebėseną.
2. Paskirti 50-ties pateiktų projektų, skirtų įgyvendinti PRFTZ, lyderius ir užtikrinti minėtų projektų pasiruošimo įgyvendinimui koordinavimą (rengti techninę dokumentaciją ir išlaidų sąmatas, gauti reikalingus leidimus, pagal poreikį išplėsti partnerystę, rengti verslo planus ir t.t.).
3. Užtikrinti galimybę teikti naujus projektus, skirtus įgyvendinti PRFTZ pagal pateiktas keturias koncepcijas, nurodančias turizmo plėtros kryptis, ir skatinti verslininkų bei nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą kuriant PRFTZ, siekiant įgyvendinti daugiau komercinių ir socialinių projektų.
4. Apsvarstyti galimą strateginio pasienio projekto „Paslaptingas jotvingių kraštas“ (Priedo Nr. 2, 2.1 p.) padalijimą į kelis mažesnius projektus. Toks sprendimas užtikrins geresnį planuojamų veiklų finansavimo šaltinių diversifikavimą ir sumažins jų techninio ir organizacinio neįgyvendinamumo riziką.
5. Visus projektus įtraukti į subjektų, teikiančių juos įgyvendinti, finansinius planus ir vietas plėtros strategijas abipus sienos, taip pat oficialiai užtikrinti lėšas parengiamiesiems darbams tęsti ir šioms investicijoms įgyvendinti.

Dėl pasirengimo sukurti būsimą pasienio turizmo traukos vietas ir PRFTZ prekės ženklą

1. Patvirtinti galutinį turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo pavadinimą mažiausiai lenkų, lietuvių, anglų ir rusų kalbomis ir sukurti prekės ženklo logotipą ir prekės ženklo vadovą bei prekės ženklą įregistruoti Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyboje EUIPO ar kitoje.
2. Užbaigti prekės ženklo sklaidą (angl. branding) ir pradėti kurti jo tapatybę, grindžiamą regiono istorijos, tradicijų, kultūros ir virtuvės pažinimo nauda, taip pat praktikuojant „lėtąjį turizmą“ ir „lėtą gyvenseną“ švarios gamtos ir gražių kraštovaizdžių apsuptyje.
3. Atnaujinti būsimo prekės ženklo išteklius, atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos poveikį Lietuvos ir Lenkijos pasienio turizmo sektoriui, ir parengti PRFTZ prekės ženklo plėtros strategiją, apibrėžiančią ilgalaikius ją kuriančių subjektų tikslus ir užduotis, apibrėžti PRFTZ prekės ženklo ir šiame regione jau egzistuojančių prekių ženklų tarpusavio ryšius.
4. Užtikrinti darnią turizmo organizavimo ir skatinimo sistemą abiejose PRFTZ dalyse: geriau koordinuoti bendradarbiavimą turizmo srityje Lenkijos pusėje (įsteigti vietos turizmo organizaciją, administruojančią turizmo informacijos centrus ir kt.) ir stiprinti Lietuvos turizmo informacijos centrų bendradarbiavimą su Lietuvos ir Lenkijos nacionalinėmis turizmo organizacijomis.
5. Būsimo turizmo traukos vietovės valdymui taikyti darnaus valdymo principus, leidžiančio plėtoti vietos aplinkai palankų turizmą.

Dėl PRFTZ įtraukimo į plėtros programavimo ir teritorijų planavimo Lenkijoje ir Lietuvoje strateginius dokumentus ir veiklas

1. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti ES Baltijos jūros regiono strategijos (ES BJRS) nacionalinį koordinatorių Lenkijoje ir Lietuvoje, siekiant įtraukti į svarbiausius institucinius 2021 m. strategijos procesus.
2. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti Lietuvos ir Lenkijos tarpvyriausybinių bendradarbiavimo per sieną komisiją, informaciją perduodant per Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos vyriausybes.
3. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti INTERREG V-A Lietuva-Lenkija Jungtinį Techninį Sekretariatą Vilniuje, siekiant PRFTZ įtraukti į 2021-2027 m. INTERREG Lietuvos-Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programavimo periodą pasienio socialinės ir ekonominės diagnostikos srityje, nurodant turizmo plėtrą skatinančios veiklos kryptis ir kt.
4. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti konsultacines grupes, atsakingas už turizmo Lenkijoje ir Lietuvoje formavimą po 2020 m., t. y.:
 - Lenkijoje: Turizmo specialistų tarybą prie Darbo, plėtros ir technologijų ministerijos,
 - Lietuvoje: konsultacinę grupę prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, atsakingą už dokumento „Strategy for Tourism 2021-2031“ parengimą.
5. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti Lietuvos ir Lenkijos valstybės ir vietos savivaldos institucijas bei kitas įstaigas, atsakingas už regioninės plėtros politiką, įskaitant turizmo plėtrą, siekiant įtraukti į šių ir kitų nacionalinio ir regiono lygmens strateginių dokumentų atnaujinimus:
 - Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programą
 - Lietuvos turizmo rinkodaros 2016–2020 metų strategiją
 - Turizmo plėtros iki 2020 metų programą
 - Lenkijos rinkodaros strategiją turizmo sektoriuje 2012–2020 metų laikotarpiui
 - Alytaus regiono plėtros planą
 - Marijampolės regiono plėtros planą
 - *Alytaus regiono integruotą teritorijų vystymo programą*
 - Marijampolės regiono integruotą teritorijų vystymo programą
 - Palenkės vaivadijos plėtros strategiją iki 2030 metų
 - Palenkės vaivadijos dvišalio bendradarbiavimo prioritetus
 - Seinų apskrities plėtros 2016–2020 metų programą
 - Suvalkų apskrities plėtros strategiją iki 2015 metų
 - Suvalkų apskrities vietos plėtros 2004–2006 ir 2007–2013 metų planą.
6. Apie PRFTZ sukūrimą informuoti Lietuvos ir Lenkijos valstybines ir vietos savivaldos institucijas, atsakingas už Europos Sąjungos lėšų (pvz., Europos regioninės plėtros fondo) naudojimo veiksmų programų 2021–2027 m. parengimą, siekiant bendras iniciatyvas ir PRFTZ projektus įtraukti į būsimo lėšų paskirstymo kryptis.

7. Imtis priemonių siekiant suderinti dviračių takų ir trasų plėtojimo Lietuvoje ir Lenkijoje teisinius reikalavimus ir PRFTZ teritorinio planavimo aspektus, atsižvelgiant į numatytus įgyvendinti projektus.
8. Bendradarbiauti su pėsčiųjų ir dviračių takų, turistinių maršrutų ir baidarių maršrutų operatoriais, siekiant pašalinti turistų ir gyventojų judumo pasienyje kliūtis, suderinant ir vystant takus bei maršrutus, susiejant juos su tarptautiniais ir tarpregioniniais dviračių maršrutais („Eurovelo“, „Green Velo“ ir kt.).

3. ĮVADAS

3.1. Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ sukūrimo genezė

2018 03 14 dieną Lietuvos ir Lenkijos vietos valdžios atstovai pasirašė „Seinų deklaraciją“, kurios tikslas buvo sukurti Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinę zoną, siekiant pagerinti Lietuvos ir Lenkijos pasienio gyventojų gyvenimo lygį³. Taip pat 2018 metais Seinų miestas įgyvendino viešąją užduotį „Lenkijos ir Lietuvos pasienio gyventojų socialinių, ekonominių, kultūrinių, švietimo ir turizmo ryšių kūrimas“, kurią bendrai finansavo Užsienio reikalų ministerija. Tuomet atlikto tyrimo išvados buvo panaudotos tolesniems Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių veiksmams kuriant PRFTZ. Minėti veiksmai buvo įgyvendinti finansiškai ir organizaciniai talkinant Europos Komisijai (DG REGIO) įgyvendinant projektą: „Pagrindinių elementų identifikavimas kuriant Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinę turizmo zoną“. Nagrinėjamas projektas yra pilotinis – šioje Europos dalyje nėra į turizmo plėtrą orientuotų pasienio regionų funkcinė zonų gerosios patirties pavyzdžių. Projektas leido nustatyti Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ aprėptį bei nurodyti pagrindinius, jos sukūrimą ir plėtrą lemiančius veiksniai bei būsimo bendradarbiavimo koordinavimo mechanizmus. Taip pat buvo parengtas turizmo traukos vietovės plėtros veiklos planas ir bendro jos valdymo modelis, pasiūlyta PRFTZ prekės ženklo kūrimo ir plėtros koncepcija.

3.2. Pirmas projekto etapas

Pirmas projekto etapas truko nuo 2019 m. gruodžio iki 2020 m. gegužės. Jo metu buvo vykdomas diagnostavimas taikant: esamų duomenų analizę, giluminius interviu, anketinius tyrimus, fokusuotus grupių interviu ir teminius seminarus. Šiame etape buvo apibrėžti pagrindiniai dabartinio turizmo potencialo elementai, įvardinti pagrindinių PRFTZ suinteresuotų šalių poreikiai ir nustatyti veiksniai, darantys įtaką regiono plėtrai.

Diagnostavimo etapas pabaigtas PRFTZ nustatymu. Tai atlikta remiantis šiais kriterijais: bendros problemos, poreikiai, galimybės ir turizmo plėtros tikslai; susidomėjimo bendradarbiauti per sieną turizmo srityje lygis; teritorinė sanglauda ir vietos savivaldos administracinių vienetų teritorinės ribos; PRFTZ dalyvių funkciniai ryšiai.

PRFTZ (1 pav.) apima devynis Lenkijos vietos savivaldos Seinų ir Suvalkų (Suwałki) apskričių teritorinius vienetus (Seinų miesto bei Seinų, Gibų, Krasnapolio, Punsko, Jeleniavo, Rūdelės, Šipliškės ir Vižainio valsčius) ir tris Lietuvos savivaldybes (Kalvarijos, Lazdijų rajono ir Vilkaviškio rajono).

PRFTZ užima 4365 kv. km plotą, kurio Lietuvoje esanti dalis (3009 kv. km) sudaro 68,9 proc., Lenkijoje (1357 kv. km) – 31,1 proc. 2018 m. pabaigoje PRFTZ gyveno 115,1 tūkst. gyventojų. Zonos teritorijoje yra visa Lietuvos ir Lenkijos sienos atkarpa (104,28 km). Jos galus žymi du taškai – galimi lankytini objektai: iš šiaurės – trijų valstybių (Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos) sienų sankirtos taškas „Vištytis“, iš pietų – trijų valstybių (Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos) sienų sankirtos taškas „Mara“ Augustavo girioje.

³ „Seinų deklaraciją“, kuria yra kviečiama imtis bendrų veiksmų, kad Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos atsakingos institucijos bei Europos Sąjungos įstaigos galėtų priimti sprendimus steigti Lietuvos – Lenkijos pasienio regiono funkcinę zoną, siekiant pagerinti Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono gyventojų gyvenimo kokybę tokiomis veiklomis kaip infrastruktūros – naujos įrengimas ar esamos atkūrimas, priemonių, remiančių darbo vietų kūrimą, plėtrą, viešųjų paslaugų kokybės lygio bei prieinamumo gerinimas, savivaldybių bendradarbiavimo plėtra ekonomikos srityje, nevyriausybinių organizacijų rėmimas skatinant Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių gyventojų bendradarbiavimą, pasirašė Lenkijos Respublikos Punsko, Rūdelės, Gibų, Seinų, Šipliškės, Vižainio valsčių bei Seinų miesto savivaldybės atstovai ir Lietuvos Lazdijų rajono savivaldybės, Kalvarijos savivaldybės ir Vilkaviškio rajono savivaldybės atstovai.

Šaltinis: <https://www.suwalki24.pl/article/1,polsko-litewski-obszar-funkcjonalny-sa-pieniadze-na-badanie-potrzeb->, žiūrėta 2021 01 07 d.

1 pav. PRFTZ ribos

Šaltinis: sudaryta autorių

Dar vienas šio projekto etapo rezultatas buvo keturių koncepcijų, nurodančių būsimas PRFTZ turizmo pasiūlos plėtros kryptis, nustatymas:

- 1 koncepcija „Kerintis pasienis“
- 2 koncepcija „Paslaptingas jotvingių kraštas“
- 3 koncepcija „Žaliasis nuošalys – lėtasis turizmas ir sveika gyvensena“
- 4 koncepcija „Bendras paveldas“.

3.3. Antras projekto etapas

Antras projekto etapas vyko nuo 2020 m. birželio iki 2021 m. kovo. Jo tikslas buvo apibrėžti būsimos PRFTZ Lietuvos ir Lenkijos partnerių bendradarbiavimo koordinavimo modelį, parengti būsimos turizmo traukos vietovės plėtros veiklos planą ir bendro jos valdymo modelį, apibrėžti PRFTZ prekės ženklo kūrimo ir plėtros koncepciją, įskaitant darbinį prekės ženklo ir logotipo pavadinimą, pagrindinės jo idėjos ir elementų apibrėžimą. Antrame projekto etape buvo panaudotos pirmo etapo metu priertos išvados ir surinktos rekomendacijos. Tyrimai ir analizės buvo tęsiami naudojant šiuos metodus: tiriamojo pobūdžio išvykos, kokybinis tyrimas (DIADA interviu), dirbtuvės, kuriose dalyvavo Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotosios šalys, turistų paklausos analizė, pradinis prekės ženklo vertinimas ir ekspertų panelis.

Reikšmingas projekto rezultatas buvo pateikti apie 50 bendrų iniciatyvų ir projektų pasiūlymų, skirtų visapusiškai pagerinti turizmo pasiūlos patrauklumą, kokybę ir prieinamumą regione, taip pat plėtoti esamus ir sukurti naujus pasienio turizmo produktus.

Antras projekto etapas buvo įgyvendinamas siautėjant COVID-19 pandemijai, tačiau nepaisant to, Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotos šalys aktyviai dalyvavo visose veiklose.

Parengtos turizmo plėtros koncepcijos, PRFTZ sukūrimo eiga, siūlomos iniciatyvos ir projektai buvo pateikti įvertinti institucinėms suinteresuotoms šalims bei Lietuvos ir Lenkijos bendruomenėms pasienio visuomeninių konsultacijų metu (kurios vyko nuo 2020 12 18 iki 2021 01 08).

Vykdam projektą, bendradarbiaujančios savivaldybės gavo INTERREG Lietuva – Lenkija 2014–2020 m. programos finansavimą pirmajai bendrai veiklai įgyvendinti. Projektas „Lietuvos-Lenkijos funkcinė teritorija – naujos galimybės turizmo plėtrai“ pradėtas įgyvendinti 2021 m. sausio mėn. Jis užtikrins sklandų veiklų tęstinumą plėtojant PRFTZ turizmo pasiūlą ir įgyvendinant priimtus organizacinius ir teisinius sprendimus, kuriais siekiama sukurti pasienio turizmo traukos vietovę ir PRFTZ turizmo prekės ženklą.

2021 m. vasario mėn. Lietuvos ir Lenkijos savivaldybės (išvardintos 3.2 poskyryje) pasirašė Susitarimą dėl Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinės turizmo zonos „Jotvingių kraštas – Jatvingia“ sukūrimo (Priedas Nr. 1) ir tokiu būdu pritarė PRFTZ įsteigimui.

4. PAGRINDINĖS PRFTZ SUKŪRIMO IR PLĖTROS PRIELAIDOS

4.1. TTOF PRFTZ bendradarbiavimo veiksniai turizmo srityje

PRFTZ įkūrimo tikslas - remti darnaus turizmo plėtrą Lietuvos ir Lenkijos pasienyje:

1. kuriant ir plėtojant patrauklius pasienio turizmo produktus, grindžiamus pasienio kultūros ir gamtos vertybėmis bei PRFTZ įgyvendinamais projektais ir iniciatyvomis,
2. sukuriant darnų PRFTZ įvaizdį,
3. inicijuojant, koordinuojant ir įgyvendinant bendrus projektus ir iniciatyvas, kuriais ilgalaikėje perspektyvoje siekiama vystyti PRFTZ traukos vietovę ir prekės ženklą.

Šiems planams įgyvendinti reikalingas sistemingas PRFTZ partnerių bendradarbiavimo per sieną koordinavimas, kurį sudaro įvairūs veiksniai. PRFTZ tikslų įgyvendinimą labiausiai riboja šie veiksniai:

1. institucinių struktūrų nesuderinamumas, t. y. skirtingos Lietuvos ir Lenkijos teisinės ir administracinės sistemos⁴,
2. planuojamoje PRFTZ nėra pasienio turizmo plėtros strategijos,
3. ryšiai dažniausiai užmezgami remiantis Lietuvos ir Lenkijos administracinių vienetų (savivaldybių) bendradarbiavimu, kuriame kitų subjektų, t.y. nevyriausybiinių organizacijų ar verslininkų, aktyvumas nėra didelis,
4. asimetriška turizmo informacijos sistema, t. y. efektyvi turizmo skatinimo ir informavimo sistema Lietuvos pusėje (sukurtas ir veiksmingai veikiantis turizmo informacijos centrų tinklas) ir tokios sistemos nebuvimas Lenkijos PRFTZ dalyje.

Nepakankamas administracinis potencialas abipus sienos ir kiti suvaržymai išlieka didele kliūtimi plėtojant PRFTZ. Tai riboja galimybę laisvai formuoti bendradarbiavimo per sieną koordinavimo sprendimus ir apriboja juos iki sprendimų, kuriuos galima įgyvendinti esamomis sąlygomis, ir kurie atitinka partnerių deklaruojamas galimybes. Šie apribojimai sąlygoja plačiai apibrėžtus PRFTZ tikslus, veiklas ir projektus, kurie ilgalaikėje perspektyvoje padės kurti turizmo traukos vietovę ir patrauklų regiono prekės ženklą.

Prieš sukuriant PRFTZ, bendradarbiavimo per sieną šioje srityje organizavimas buvo grindžiamas „Seinų deklaracija“, pasirašyta 2018 metais. Šiuo dokumentu buvo apibrėžta teminė partnerių bendradarbiavimo apimtis ir nurodytos bendrų veiklų kryptys, tačiau jis nebuvo oficialus pagrindas įsteigti PRFTZ. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą informaciją, atsirado poreikis sukurti nuolatinį ir įformintą partnerių bendradarbiavimo koordinavimo modelį, tinkamai pagrįstą pvz. Susitarimu, kuriame nurodomas PRFTZ pavadinimas, tikslas, teritorinė taikymo sritis, organizacinė struktūra ir kt.

4.2. Siūlomas PRFTZ koordinavimo modelis ir rekomendacijos formaliam bendradarbiavimui

Kasdieniam PRFTZ funkcionavimui ir plėtrai reikalinga nuosekli, šią struktūrą sudarančių administracinių vienetų ir kitų suinteresuotų šalių veikla, kurią rekomenduojama pagrįsti konkrečiu bendradarbiavimo per sieną koordinavimo modeliu. Įgyvendinant šį modelį Lietuvos ir Lenkijos

⁴ Skirtumų pavyzdžiai: viešbučių klasifikavimo ir standartizavimo taisyklės; valstybinė turizmo sektoriaus ir turistų srautų statistika; gamtos ir kultūros paveldo objektų klasifikavimo kriterijai; gido paslaugų teikimo taisyklės; savivaldybių įstaigų kompetencija turizmo plėtros planavimo ir turizmo skatinimo srityje.

partneriai privalės institucionalizuoti jų priimtus sprendimus, t. y. apibrėžti bendradarbiavimo PRFTZ teritorijoje pagrindą, išrinkti bendrus valdymo organus, nustatyti jų kompetencijas ir tarpusavio santykius.

Bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelyje turi būti atsižvelgta į administracinių Lietuvos ir Lenkijos struktūrų bei abiejose šalyse galiojančių teritorinės savivaldos kompetencijos sričių skirtumus, tuo pačiu užtikrinant:

1. įvairių suinteresuotų šalių integravimą ir jų aktyvinimą plėtojant turizmo funkciją PRFTZ;
2. veiksmingą partnerių bendradarbiavimo per sieną valdymo ir bendros konkurencingos turizmo produktų pasiūlos ir jų viešinimo sistemą;
3. bendros veiklos turizmo srityje tęstinumą, kas ilgai prisidės prie PRFTZ traukos vietovės ir prekės ženklo sukūrimo.

PRFTZ yra nauja bendradarbiavimo per sieną Vidurio ir Rytų Europoje samprata, todėl sprendimų, kuriais remiantis būtų galima formuoti šias struktūras, yra nedaug.

Lietuvos ir Lenkijos pasienyje taikomi pilotiniai sprendimai gali tapti pavyzdžiu kitiems pasienio regionams. Atsižvelgiant į ilgametę Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną patirtį, naudinga būtų taikyti euroregioninio bendradarbiavimo srityje naudojamus sprendimus ir juos pritaikyti PRFTZ poreikiams. Vadovaujantis šiuo požiūriu turėtų būti sudaryti: (1) veiksmų programos sudarymo ir pozicijos suformavimo bei kontroliniai, (2) vykdomieji, (3) pagalbinių funkcijų valdymo organai. PRFTZ struktūra turėtų būti lanksti, kiek įmanoma mažiau biurokратиška, leidžianti sklandžiai ir efektyviai įgyvendinti nustatytus tikslus ir užduotis. Siūloma sudaryti šiuos valdymo organus:

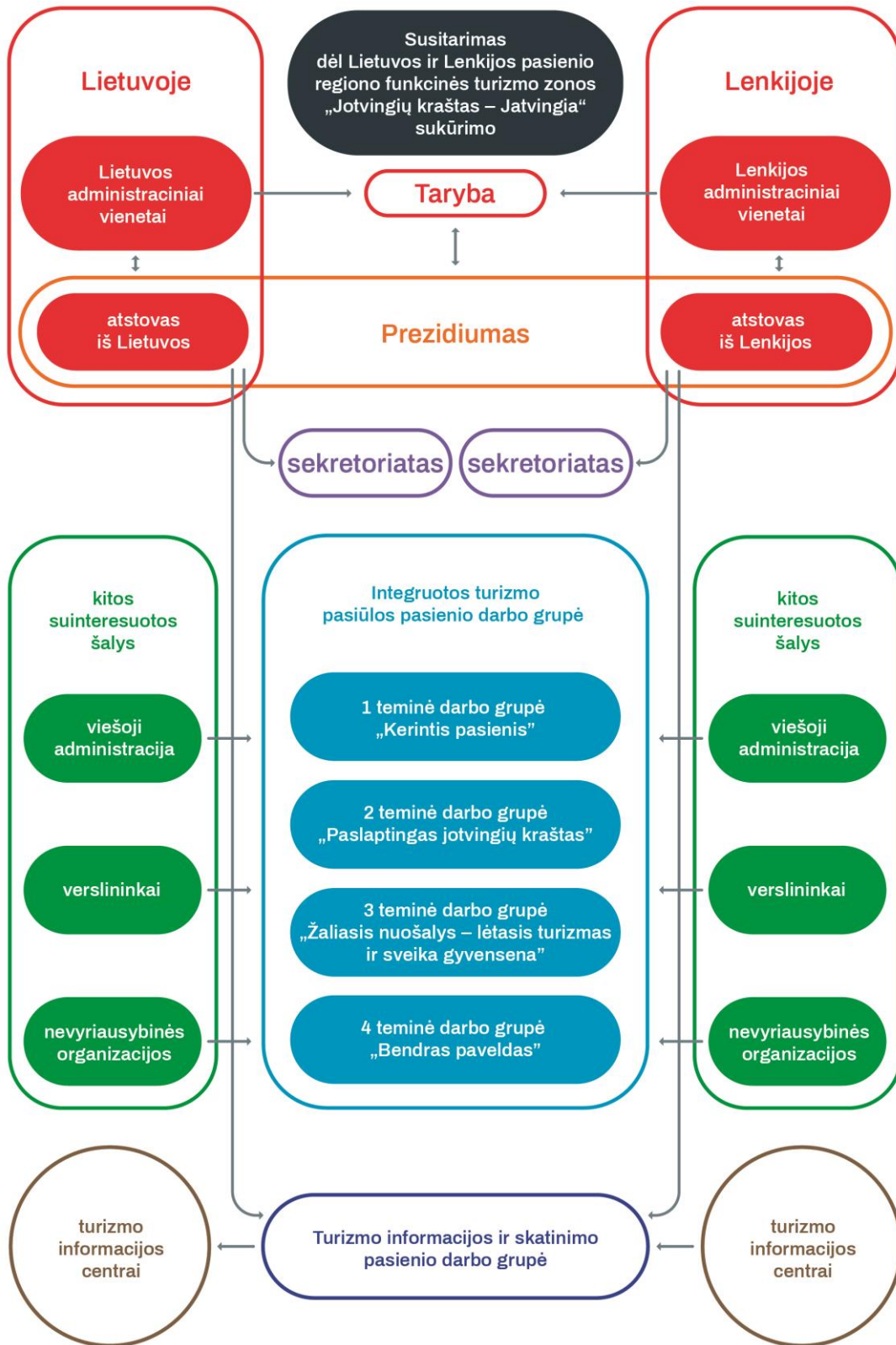
1. Taryba – PRFTZ veiksmų programos sudarymo ir pozicijos suformavimo bei kontrolinis organas, į kurį įeina visų administracinių vienetų, t. y. bendradarbiaujančių Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių, atstovai.
2. Prezidiumas – vykdomasis, PRFTZ veiklos koordinavimo organas, kurį sudaro vienas partnerių atstovas iš Lietuvos ir vienas iš Lenkijos.
3. Sekretoriatai – koordinaciniai organai, teikiantys nuolatinę organizacinę ir administracinę paramą PRFTZ teritorijoje – po vieną Lietuvoje ir Lenkijoje.

Siekiant visas suinteresuotas šalis įtraukti į aktyvų bendradarbiavimą ir PRFTZ plėtros programavimą, rekomenduojama minėtą organizacinę struktūrą papildyti pasienio darbo grupėmis, kurias pagal poreikį skirs ir atšauks PRFTZ taryba. Dabartiniame PRFTZ funkcionavimo etape rekomenduojama sudaryti bent dvi grupes:

1. Integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupę – atsakingą už integruotos turizmo pasiūlos PRFTZ plėtrą, kuriant patrauklius turizmo produktus ir rengiant bendrų veiklų ir projektų pasiūlymus; pasienio darbo grupėje galima sudaryti temines darbo grupes, kurios vykdys tiksliai apibrėžtas užduotis, pvz. susijusias su viena iš keturių apibrėžtų PRFTZ turizmo plėtros koncepcijų.
2. Turizmo informacijos ir skatinimo pasienio darbo grupę – atsakingą už teritorinę PRFTZ rinkodarą ir pasienio turizmo informacijos sistemos plėtrą bendradarbiaujant su informacijos ir turizmo skatinimo įstaigomis abipus sienos.

Abiejų Pasienio darbo grupių veikla turėtų būti grindžiama partnerių (t. y. administracinių vienetų, kuriančių PRFTZ) bendradarbiavimo su vyriausybėmis ir vietos valdžios institucijomis, verslininkais, nevyriausybėmis organizacijomis, taip pat vietos bendruomenės atstovais, ekspertais ir vietos lyderiais forumo principu. Toliau pateiktas bendradarbiavimo per sieną PRFTZ koordinavimo modelis ir ryšiai siejantys valdymo organus, pasienio ir temines darbo grupes (2 pav.).

2 pav. Bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelis

Šaltinis: sudaryta autorių

Steigimo dokumentas, formalizuojantis PRFTZ veiklą, grindžiamą bendradarbiavimo koordinavimo modeliu, yra susitarimas, kurio pavyzdys pateiktas Priede nr. 1. Dokumento turinys yra susijęs su šiais teisės aktais:

1. 1980 m. Europos konvencija dėl bendradarbiavimo per sienas tarp teritorinių bendrijų ir valdžios organų,
2. 1995 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės sutartimi dėl bendradarbiavimo per sieną, ypač:
 - 5 str. „Regioninė ir vietinė abiejų Valstybių valdžia gali savo kompetencijos ribose sudaryti civilines – teises ir kitas sutartis bendradarbiavimo per sieną srityse, apibrėžtose šios Sutarties 1 straipsnio 1 punkte ir 4 straipsnyje”.
 - 6 str. „Abiejų Valstybių regioninės ir vietinės valdžios institucijos savo kompetencijos ribose planuoja ir organizuoja bendradarbiavimą per sieną srityse, nustatytose 1 straipsnio 1 punkte ir 4 straipsnyje. Šios institucijos gali kurti bendrus regioninio ir vietinio lygio koordinacinius bendradarbiavimo per sieną organus”.

Susitarimas dėl PRFTZ sukūrimo apibrėžia:

1. PRFTZ pavadinimą – į dokumento pavadinimą įtrauktas PRFTZ suteiktas pavadinimas, esminis regiono skiriamasis bruožas, kuris užtikrins lengvą teritorijos identifikavimą ir populiarins būsimą prekės ženklą. Atsižvelgiant į PRFTZ potencialo ir jo skiriamąjį bruožą, t. y. jotvingių paveldo, analizės rezultatus, siūlomas pavadinimas: „Jotvingių kraštas – Jatvingia”. Išsamus PRFTZ pavadinimo kaip pagrindinio žodinio ir grafinio identifikavimo sistemos elemento pasirinkimo pagrindimas pateiktas 5 skyriuje;
2. Teritorinę PRFTZ aprėptį – PRFTZ teritorinė aprėptis yra bendradarbiaujančių Lietuvos ir Lenkijos administracinių vienetų (savivaldybių) ribos, užtikrinant bendradarbiavimo galimybę su visais suinteresuotais juridiniais ir fiziniiais asmenimis už PRFTZ teritorinių ribų, siekiant bendrai įgyvendinti susitarime nustatytus tikslus. Tai sudarys sąlygas vykdyti bendras veiklas, išeinančias už PRFTZ ribų arba tokias, kurios vykdomos už PRFTZ ribų, tačiau daro jai įtaką;
3. Veiklos tikslus – nustatyti PRFTZ veiklos tikslai yra susiję tiek su pasienio turizmo plėtra, kaip pagrindine šios zonos funkcija, tiek su visa kita turizmo veikla;
4. Organizacinę struktūrą – bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo struktūrą sudaro šie valdymo organai: Taryba, Prezidiumas ir Sekretoriatai; PRFTZ taryba gali sudaryti pasienio darbo grupes ir temines darbo grupes;
5. Baigiamąsias nuostatas – Partnerių veiksmai susiję su PRFTZ yra vykdomi savanoriškai, neatlygintinai ir pagal įstatymų apibrėžtas kompetencijas; kiekvienas partneris gali išstoti iš PRFTZ, iš anksto, per nustatytą terminą, informavęs raštu visus partnerius.

Lenkijos ar Lietuvos administracinis vienetas (savivaldybė) gali prisijungti prie susitarimo dėl PRFTZ sukūrimo, šį dokumentą pasirašius tinkamai įgaliojamam atstovui ir gavus išankstinį administracinio vieneto valdymo organo sutikimą.

Susitarimo dėl PRFTZ sukūrimo projektas sukurtas kartu su Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotomis šalimis. Susitarimo nuostatos buvo įvertintos abiejose šalyse galiojančių teisės aktų ir bendradarbiavimo per sieną principų atitikimo atžvilgiu.

Turint omenyje vykstantį teisėkūros procesą, susijusį su Europos Parlamento ir Tarybos reglamento kuriamomis specialiosiomis nuostatomis, taikytinomis „Europos teritorinio bendradarbiavimo“ tikslui, kuriame numatyta „pritaikyti Interreg programų struktūrą, siekiant geresnio funkcinų zonų integravimo“⁵, pradedamą naują Europos Sąjungos 2021-2027 m. finansinę perspektyvą bei būtinybę imtis skubių intervencijų turizmui palaikyti po krizės, kurią sukėlė COVID-19 pandemija – 2021 m. vasarį bendradarbiaujančių savivaldybių sudarytas susitarimas dėl PRFTZ sukūrimo, tapo svarus pasirengimo proceso žingsnis, kuris tolimesnėje eigoje leis įgyvendinti ataskaitoje pateiktus projektus bei iniciatyvas.

Išsami bendradarbiavimo PRFTZ organizavimo tvarka turėtų būti nurodyta Reglamente, kurį PRFTZ Taryba priims po to, kai bus pasirašytas susitarimas ir sudaryti PRFTZ valdymo organai. Šiame dokumente turi būti nurodyta išsami Tarybos, Prezidiumo, Sekretariatų ir pasienio darbo grupių sudarymo ir veikimo tvarka, įskaitant jų kompetencijų sritį, sudėtį ir tarpusavio santykius. Siūlomi sprendimai pateikti 4.3 ir 4.4 poskyriuose.

⁵ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl konkrečių nuostatų, taikomų siekiant Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo („Interreg“), kuriam skiriamas Europos regioninės plėtros fondo ir išorės finansavimo priemonių lėšos, projektas, COM/2018/374 final - 2018/0199 (COD).

Atsižvelgiant į PRFTZ kūrimo dalyvaujančių Lietuvos ir Lenkijos partnerių bendradarbiavimo per sieną dinamiką: planuojamus įgyvendinti apie 50 turizmo projektų regione, svarbu nedelsiant paskirti kiekvienam projektui atsakingą lyderį ir įsteigti pasienio partnerystės projektams įgyvendinti. Partnerystės tęs šių projektų įgyvendinimo veiklas (rengs techninę dokumentaciją ir išlaidų sąmatas, teiks paraiškas reikiamiems leidimams gauti, ieškos lėšų projektams finansuoti ir kt.), bendradarbiaus su kitais suinteresuotais subjektais, t. y. viešosiomis įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, verslininkais, vykdančiais savo veiklą PRFTZ ir už jos ribų ir kt. Šis sprendimas, jau taikytas vykdant projektą „Lietuvos-Lenkijos funkcinė teritorija – naujos galimybės turizmo plėtrai“, bendrai finansuojamo „Interreg V-A Lietuva – Lenkija 2014–2020“ programos, partneriams davė daug naudos. Steigti konsorciumus rekomenduojama ir tais atvejais, kai dėl didelio suinteresuotų subjektų skaičiaus nėra juridinių galimybių visus partnerius įtraukti į oficialias projekto struktūras. Tada turėtų būti taikomas sprendimas, kuriame vienas subjektas atstovauja partnerių, norinčių dalyvauti projekte, grupei.

4.3. PRFTZ partneriams atstovaujančių valdymo organų sudarymo tvarka, sudėtis, kompetencijų apimtis ir bendradarbiavimo principai

Toliau aptariamas PRFTZ bendradarbiavimo per sieną koordinavimo modelis ir pateikiami PRFTZ partneriams atstovaujančių valdymo organų, t. y. Tarybos, Prezidiumo ir Sekretoriato sudarymo, sudėties, kompetencijų apimties ir bendradarbiavimo principai. PRFTZ partnerių ir kitų suinteresuotų šalių bendradarbiavimo plėtrai skirtų grupių, t. y. integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupės ir turizmo informacijos ir skatinimo pasienio darbo grupės, veiklos prielaidos pateiktos 4.5 poskyryje.

Taryba yra svarbiausias PRFTZ atstovaujamojo pobūdžio valdymo organas (kolegialus organas), atsakingas už veiksmų programos sudarymą ir pozicijos suformavimą bei PRFTZ veiklos prioritetų nustatymą, kitų valdymo organų veiklos priežiūrą ir Prezidiumo sudėtį. Nustatomos šios Tarybos veiklos taisyklės:

1. Sudėtis ir sudarymo tvarka: į Tarybą įeina visų PRFTZ bendradarbiaujančių administracinių vienetų atstovai. Atsižvelgiant į Lenkijos (9 subjektai) ir Lietuvos (3 subjektai) administracinių vienetų kiekybinius skirtumus, siūloma, kad Lietuvos ir Lenkijos partneriams būtų suteiktas vienodas balsų skaičius. Lenkijos valsčiams turėtų atstovauti viršaičiai arba burmistrai, kaip vienasmenė vykdomoji institucija, Lietuvos savivaldybėms – merai.
2. Bendradarbiavimo forma: valdymo organo darbas vyksta plenarinių posėdžių tvarka. Posėdžius šaukia PRFTZ pirmininkaujancio Prezidiumo narys, posėdžiai šaukiami atsižvelgiant į poreikius siekiant efektyviai įgyvendinti užduotis, tačiau ne rečiau kaip kartą per metus. Pagrįstais atvejais, nesant galimybės susaukti susirinkimą ir siekiant priimti svarbius sprendimus, siūloma leisti dirbti nuotoline tvarka arba dalyviams pateikiant reikiamą informaciją.
3. Siūloma užduočių apimtis:
 - nustato PRFTZ reglamento taisykles;
 - apibrėžia bendradarbiavimo per sieną kryptis ir priima sprendimus svarbiausiais PRFTZ veiklos klausimais;
 - bendradarbiauja su administracinių vienetų organais įgaliotais priimti sprendimus ir kitomis suinteresuotomis šalimis, siekiant įgyvendinti Lietuvos- Lenkijos PRFTZ funkcionavimo tikslus;
 - skiria PRFTZ prezidiumo narius, pasienio darbo grupes ir temines darbo grupes;
 - gauna PRFTZ veiklos ataskaitas.

Prezidiumas – valdymo organas atsakingas už PRFTZ partnerių bendradarbiavimo koordinavimą ir bendrą veiklą įgyvendinimo (įskaitant Tarybos nutarimų vykdymą) priežiūrą. Prezidiumui suteikiama nutarimų siūlymo iniciatyva – jis rengia ir PRFTZ tarybai teikia nutarimų ir kitų dokumentų, susijusių su PRFTZ veikla, pasiūlymus. Pagalbiniai Prezidiumo organai yra du Sekretoriatai (po vieną Lietuvos ir Lenkijos pusėje), atsakingi už PRFTZ administracinę ir organizacinę aptarnavimą. Nustatomos šios Prezidiumo veiklos taisyklės:

1. Sudėtis, sudarymo tvarka ir kadencijos trukmė: Prezidiumą sudaro vienas Partnerių atstovas iš Lietuvos ir vienas iš Lenkijos. PRFTZ prezidiumo nariai renkami kasmet iš PRFTZ tarybos narių vienerių metų kadencijai, su galimybe būti perrinktiems kitai kadencijai.

2. Bendradarbiavimo forma: nuolatinis bendradarbiavimas vykdomas pasitelkiant įvairias komunikacijos priemones. Posėdžiai šaukiami pagal poreikį, siekiant veiksmingai įgyvendinti užduotis. Posėdžius šaukia tuo metu PRFTZ prezidiumui pirmininkaujančios šalies Prezidiumo narys. Pirmininkavimo funkcijas pakaitomis (kas nustatytą laiko tarpą) vykdo Lietuvos ir Lenkijos Prezidiumo nariai.
3. Siūloma užduočių apimtis:
 - koordinuoja partnerių ir suinteresuotų šalių bendradarbiavimą PRFTZ;
 - atstovauja PRFTZ narių interesams prieš valstybines, savivaldybių ir kitas institucijas, organizacijas bei fizinius asmenis;
 - šaukia ir organizuoja PRFTZ tarybos posėdžius;
 - rengia ir teikia PRFTZ tarybos nutarimų projektus bei rengia informacinę medžiagą Tarybai;
 - vykdo Tarybos nutarimų įgyvendinimo priežiūrą;
 - inicijuoja ir prižiūri pasienio darbo grupių ir teminių darbo grupių veiklą, susijusią su integruotos turizmo pasiūlos ir darnaus PRFTZ įvaizdžio kūrimu;
 - skiria ir atšaukia pasienio darbo grupių ir teminių darbo grupių narius;
 - bendradarbiauja su institucijomis, organizacijomis ir kitais subjektais, remiančiais turizmo plėtrą PRFTZ;
 - rengia PRFTZ veiklos ataskaitas;
 - vadovauja PRFTZ sekretoriatams ir užtikrina kasdienį administracinį aptarnavimą, reikalingą bendroms veikloms įgyvendinti.

Sekretoriatas – koordinacinis organas, teikiantis nuolatinę administracinę ir organizacinę paramą Tarybos ir Prezidiumo veiklai. Sekretoriato funkcijas atlieka tas partneris, kuris tuo metu neatlygintinai atstovauja kitiems partneriams Prezidiume. Sekretoriatui vadovauja ir priežiūros funkciją atlieka paskirtas Prezidiumo narys. Nustatomos šios Sekretoriato veiklos taisyklės:

1. Sudėtis, sudarymo tvarka ir kadencijos trukmė: Sekretoriatui vadovauja administracijos arba kitų pareigybių darbuotojas, įdarbintas administracinio vieneto (savivaldybės) arba kito subjekto, atstovaujančio atitinkamai Lenkijos arba Lietuvos PRFTZ dalies partneriams (Prezidiumo nario). Sekretoriato funkcijų vykdymo trukmė yra susijusi su Prezidiumo nario kadencija.
2. Bendradarbiavimo forma: kasdienės veiklos funkcijas PRFTZ sekretoriato darbuotojas konsultuoja su paskirto Prezidiumo nariu ir laikosi jo nurodymų.
3. Siūloma užduočių apimtis:
 - teikia nuolatinę administracinę ir organizacinę paramą PRFTZ veiklai, įskaitant korespondencijos sklaidos užtikrinimą;
 - teikia paramą Prezidiumo nariams vykdant užduotis;
 - rengia PRFTZ tarybos posėdžius;
 - aptarnauja pasienio darbo grupes ir temines darbo grupes;
 - vykdo kitas PRFTZ veiklos administravimo ir užduočių įgyvendinimo funkcijas.

4.4. PRFTZ partnerių ir kitų suinteresuotų šalių bendradarbiavimo plėtros kryptys

Viena iš prioritetinių PRFTZ veiklų turėtų būti bendradarbiavimo su įvairiomis suinteresuotomis šalimis, ypač neįveikiamomis į administracinių vienetų (savivaldybių) struktūras, plėtojimas. Ši veikla turi būti vykdoma siekiant turizmo funkcijos PRFTZ plėtros ir ilgainiui sukurti patrauklią pasienio turizmo traukos vietovę. PRFTZ partneriai privalo:

1. siekti plėtoti vietos valdžios institucijų, verslininkų ir jų organizacijų bei nevyriausybinių organizacijų tarpsektorinį bendradarbiavimą turizmo srityje;
2. remti verslumo, t. y. apgyvendinimo ir maitinimo įstaigų (įskaitant kaimo turizmo sodybas) ir kitų turizmo objektų veiklos plėtrą, taip pat imtis priemonių privačiam kapitalui (investicijoms) pritraukti į PRFTZ teritoriją;

3. remti vietos ir regionines verslo organizacijas atstovaujančias verslininkams (rūmai, darbdavių organizacijos ir kt.) arba socialinėms grupėms (asociacijos, fondai ir kt.);
4. siekti suderinti skirtingus suinteresuotų šalių siekius ir interesus;
5. remti pageidautinų infrastruktūros investicijų įgyvendinimą, siekiant pagerinti transporto prieinamumą ir aplinkos kokybę PRFTZ.

Integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupė atsako už tarpsektorinio bendradarbiavimo plėtrą, siekiant įgyvendinti PRFTZ tikslus. Grupė užtikrina įvairių, dažnai išskirstytų ir nesukoordinuotų veiklų koordinavimą kuriant PRFTZ turizmo prekės ženklą, o kartu neatmeta kitų turizmo plėtros veiklų pasiūlymų. Pagrindinis grupės tikslas yra integruoti visas suinteresuotas šalis, kurių veikla susijusi su PRFTZ. Suinteresuotos šalys tai:

1. administraciniai vienetai (savivaldybės);
2. viešieji juridiniai asmenys, valstybės ir savivaldybių biudžetinės įstaigos bei kitos įstaigos pavaldžios viešosios valdžios ir savivaldybių institucijoms;
3. įmonės vykdančios veiklą turizmo ir susijusiuose sektoriuose, įskaitant: kelionių organizatorius, viešbučius, maitinimo įstaigas, turistinio transporto įmones, sporto ir poilsio paslaugų įmones, renginių agentūras ir kt.;
4. fondai, asociacijos ir ekonomikos rūmai veikiantys PRFTZ ribose ir savo veikla remiantys vietos ir turizmo plėtrą.

Kitos PRFTZ suinteresuotos šalys yra:

1. vietos bendruomenės;
2. vietos lyderiai, įskaitant plėtros iniciatorius ir įvairių PRFTZ plėtros projektų ir veiklų sumanytojus;
3. regioninės ir vietos plėtros, turizmo valdymo, rinkodaros komunikacijos, bendradarbiavimo per sieną ir kt. ekspertai.

Integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupės veiklos principai yra šie:

1. Sudėtis ir sudarymo tvarka: grupę sudaro partnerių atstovai, kuriuos paskiria ir atšaukia PRFTZ prezidiumo nariai, ir PRFTZ prezidiumo narių pakviesti kitų suinteresuotų šalių atstovai;
2. Bendradarbiavimo forma: nuolatinis bendradarbiavimas vyksta pasitelkiant įvairias komunikacijos priemones. Posėdžiai šaukiami pagal poreikį, siekiant veiksmingai įgyvendinti užduotis. Posėdžius šaukia pasienio darbo grupės pirmininkas;
3. Siūloma užduočių apimtis:
 - vykdo integruotos PRFTZ turizmo pasiūlos sukūrimo veiksmus, koordinuoja teminių darbo grupių veiklą;
 - vykdo veiksmus, skirtus sukurti turizmo subjektų pasiūlos tinklą;
 - rūpinasi tarpusavyje susijusios ir pasipildančios turizmo, poilsio ir sporto infrastruktūros plėtra;
 - rengia bendrą kultūrinių ir sporto renginių kalendorių;
 - imasi priemonių, skirtų pagerinti turizmo paslaugų kokybę – organizuoja mokymus ir kt.;
 - vykdo turizmo paslaugų kokybės stebėseną.

Integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupėje sudarytos teminės darbo grupės vykdys konkrečiai apibrėžtas užduotis, kuriomis siekiama sukurti naujus turizmo produktus ir kt. Veiklos taisyklės yra šios:

1. Sudėtis ir sudarymo tvarka: temines darbo grupes, sudarytas iš įvairių suinteresuotų šalių atstovų, pagal poreikį sudaro ir atšaukia PRFTZ taryba, jų veiklą koordinuoja Prezidiumas. Pradiniame PRFTZ funkcionavimo etape siūloma įsteigti 4 temines darbo grupes, atitinkančias pateiktas turizmo koncepcijas ir deklaruotus pasienio projektus:
 - 1 teminė darbo grupė „Kerintis pasienis“
 - 2 teminė darbo grupė „Paslaptingas jotvingių kraštas“
 - 3 teminė darbo grupė „Žaliasis nuošalys – lėtasis turizmas ir sveika gyvensena“

- 4 teminė darbo grupė „Bendras paveldas“.
- 2. Šioms teminėms grupėms priskirtini subjektų, dalyvaujančių konkrečių turizmo koncepcijų plėtojime, atstovai.
- 3. Bendradarbiavimo forma: nuolatinis bendradarbiavimas vyksta pasitelkiant įvairias komunikacijos priemones. Posėdžiai šaukiami pagal poreikį, siekiant veiksmingai įgyvendinti užduotis. Posėdžius šaukia grupių pirmininkai (lyderiai).
- 4. Siūloma užduočių apimtis:
 - kuria ir plėtoja patrauklius turizmo produktus, grindžiamus apibrėžtomis regiono kultūrinėmis ir gamtinėmis vertybėmis;
 - planuoja, parengia, organizuoja ir įgyvendina Lietuvos ir Lenkijos partnerių pasienio regiono projektus ir vykdo jų stebėseną.

PRFTZ tikslų siekimas yra susijęs ne tik su įvairių suinteresuotų šalių integravimu, bet ir viešinimo bei informacinės veiklos veiksmingumu. Siūloma, kad atsakinga už tokių veiklų PRFTZ įgyvendinimą būtų integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupė.

Turizmo informacijos ir viešinimo pasienio darbo grupė turėtų suburti ekspertus, atsakingus už veiklos planavimą ir koordinavimą PRFTZ teritorinės rinkodaros srityje ir pasienio turizmo informacijos sistemos plėtrą. Išsamios grupės veiklos taisyklės yra šios:

1. Sudėtis ir sudarymo tvarka: į grupę įeina partnerių atstovai, atsakingi už turizmo viešinimą (Lenkijos pusėje) ir turizmo informacijos centrų atstovai (Lietuvos pusėje), kuriuos skiria PRFTZ prezidiumo nariai.
2. Bendradarbiavimo forma: nuolatinis bendradarbiavimas vyksta pasitelkiant įvairias komunikacijos priemones. Posėdžiai šaukiami pagal poreikį, siekiant veiksmingai įgyvendinti užduotis. Posėdžius šaukia pasienio darbo grupės pirmininkas.
3. Siūloma užduočių apimtis:
 - Bendradarbiauja su integruotos turizmo pasiūlos pasienio darbo grupe kuriant darnų PRFTZ įvaizdį;
 - rengia PRFTZ rinkodaros planą;
 - planuoja ir valdo PRFTZ integruotos rinkodaros veiksmus ir vykdo rezultatų stebėseną;
 - plėtoja pasienio turizmo informacijos sistemą ir bendradarbiauja su turizmo informacijos sklaidos ir viešinimo subjektais abipus sienos;
 - renka ir nuolat atnaujina informaciją apie PRFTZ turizmo pasiūlą;
 - palaiko ryšį su turizmo rinkos subjektais ir užtikrina informaciją apie lankytojų bei turistų atsiliėpimus abipus sienos;
 - rengia paramos rinkodarai, skirtos privataus sektoriaus partneriams, taisykles.

Neatsiejama veiksmingos PRFTZ viešinimo ir informacinės veiklos sąlyga yra pasienio turizmo informacijos centrų tinklo plėtra, ypač jų reorganizavimas ir įrengimas Lenkijos pusėje. Turizmo informacijos centrų vykdomos veiklos pavyzdžiai:

1. renka ir apdoroja turistinę PRFTZ informaciją;
2. platina ir teikia turistinę informaciją;
3. teikia informaciją turistams;
4. atnaujina PRFTZ turizmo subjektų bazę;
5. bendradarbiauja su žiniasklaida ir turizmo sektoriumi;
6. bendradarbiauja su savivaldybėmis, asociacijomis ir įstaigomis kuriant ir viešinant pasienio turizmo produktus.

Bendradarbiaujančių Lietuvos ir Lenkijos pasienio turizmo informacijos centrų tinklas yra svarbus PRFTZ turizmo informacijos ir viešinimo pasienio darbo grupės partneris.

Pasienio darbo grupių patirtis gali būti naudinga steigiant vietinę turizmo organizaciją PRFTZ Lenkijos dalyje (plačiau 6 skyriuje).

4.5. Finansavimo šaltiniai ir ištekliai, būtini PRFTZ plėtrai ir bendradarbiavimo palaikymui

Suaktyvius turizmo funkcijas PRFTZ atsirastų galimybė sumažinti socialines ir ekonomines Lietuvos ir Lenkijos pasienio problemas. Šį tikslą pavyktų pasiekti per socialinę integraciją, veiksmingą kovą su nepalankiomis demografinėmis tendencijomis, sumažinant nedarbą ir didinant investicijas susijusias su didėjančiu turistų srautu, didinant turizmo prekių gamybą ir paslaugų teikimą, geriau panaudojant ir toliau plėtojant infrastruktūrą. Bendradarbiavimo PRFTZ plėtra ir palaikymas bei numatytų tikslų siekimas priklausys nuo to, ar bus gauti reikalingi ištekliai, o planuojami projektai susieti su turimais finansavimo šaltiniais.

Siekiant tęsti PRFTZ veiklą, būtina užtikrinti šiuos išteklius:

1. Finansinius – kasdienė PRFTZ veikla grindžiama partnerių savivaldybių biudžetuose užtikrintomis lėšomis, skirtomis:
 - administracinio pobūdžio darbo vietos (-ų) (Sekretoriatų) išlaikymui;
 - sekretoriatų kasdieninės veiklos užtikrinimui;
 - Tarybos posėdžių, pasienio darbo grupių ir teminių darbo grupių susitikimų organizavimui;
 - PRFTZ partnerių atstovų dalyvavimui Tarybos posėdžiuose ir reguliariuose pasienio darbo grupių ir teminių darbo grupių susitikimuose (komandiruočių išlaidos);
 - turizmo skatinimui ir turizmo informacinės sistemos priežiūrai (savarankiškos funkcijos);
 - kitiems, abipusiai sutartiems tikslams siekti.
2. Patalpų – biuro patalpų užtikrinimas PRFTZ sekretoriatų darbui.
3. Materialinius – PRFTZ darbuotojų (įskaitant Sekretoriatų darbuotojus) darbo vietų aprūpinimas tinkama biuro įranga (kompiuteriu, skaitytuvu, kopijavimo aparatu, telefonu), programine įranga ir prieiga prie interneto ir telefono ryšio.

Nuolatinės PRFTZ veiklos išlaidas partneriai įtrauks į metinius PRFTZ savivaldybių biudžetus.

Remiantis informacija, gauta iš subjektų, pateikusių turizmo projektų, skirtų įgyvendinti PRFTZ, pasiūlymus (Priedas Nr. 2), numatomos jų įgyvendinimo išlaidos sieks maždaug 74220,9 tūkst. eurų. Visos pasienio turizmo koncepcijų projektų išlaidos (taikant prielaidą, kad kiekvienais metais šių projektų įgyvendinimo išlaidos yra vienodos) pateiktos 1 lentelėje. Partnerių ir kitų suinteresuotų šalių indėlis įgyvendinant planuojamus projektus (taikant prielaidą, kad bendras finansavimas sudarys 20% projekto vertės) per ateinančius 10 metų viršys 14844,2 tūkst. eurų.

1 lentelė. Numatomos planuojamų projektų įgyvendinimo išlaidos 2021–2026 metais

Koncep- cijos pavadi- nimas	Numatomos išlaidos (tūkst. eurų)*								
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028- 2030	2021- 2030
Nr. 1. Kerintis pasienis	5386,3	5386,3	5386,3	982,0	349,8	-	-	-	17490,7
Nr. 2. Paslaptin-gas jotvingių kraštas	824,4	2157,8	2157,8	1632,2	1382,2	1333,3	-	-	9487,7
Nr. 3. Žalioji nuošaly – lėtasis turizmas ir sveika gyvensena	8200,5	8422,8	11272,5	3067,7	2315,2	913,9	913,9	1358,3	36464,8
Nr. 4. Bendras paveldas	2597,2	3300,9	3300,9	1578,7	-	-	-	-	10777,7
Iš viso	17008,4	19267,8	22117,5	7260,6	4047,2	2247,2	913,9	1358,3	74220,9

* Skaičiavimai atlikti remiantis euro kursu Lenkijos zloto atžvilgiu, 1 EUR = 4,5 PLN

Dėl didelių finansinių poreikių, susijusių su visų projektų, įtrauktų į 1 lentelę, įgyvendinimu, būtina gauti lėšų iš išorės finansinių šaltinių. Pagrindiniai PRFTZ veiklos finansavimo šaltiniai yra šie:

1. Europos regioninės plėtros fondas pagal Europos teritorinio bendradarbiavimo programas 2021–2027 m. (Interreg Lietuva – Lenkija) - kaip pagrindinis dalies pasienio regiono projektų finansavimo šaltinis;
2. Nacionalinių ir regioninių programų Europos regioninės plėtros fondas ir Sanglaudos fondas – įvairių projektų, skirtų regioninei ir vietinei plėtrai abipus sienos, finansavimo šaltinis;
3. ES atkūrimo fondas – kaip priemonė skirta kovoti su neigiamais Covid-19 pandemijos ekonominiais padariniais;
4. Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai – skatinantis Europos kaimo plėtros politiką;
5. Kitų užsienio šaltinių negražinamos lėšos – įskaitant Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinius mechanizmus;
6. Lietuvos ir Lenkijos valstybės biudžetų lėšos – dotacijos ir įnašai iš valstybės biudžeto, skirti įgyvendinti projektus bendrai finansuojamus ES lėšų;
7. Lėšos iš administracinių vienetų (partnerių) savivaldybių biudžeto, paimtų kreditų ir paskolų bei vertybinių popierių, kurios visų pirma skirtos:
 - savo būsimų įnašų užtikrinimui įgyvendinant pasienio regiono projektus, bendrai finansuojamus išorinių fondų lėšų, įskaitant INTERREG Lietuva-Lenkija programą;
 - projektams, finansuojamiems nuosavomis ir regioninių bei nacionalinių programų lėšomis, įgyvendinti;
8. Privatus kapitalas – privačių verslininkų, vykdančių ir plėtojančių ekonominę veiklą PRFTZ turizmo ir susijusių pramonės šakų srityje, finansiniai ištekliai. Partneriai turėtų siekti, kad į komercinių turizmo produktų įgyvendinimą būtų pritraukta kuo daugiau privataus kapitalo.

Atsižvelgiant į tai, kad 2014–2020 m. paraiškų bendram Europos Sąjungos finansavimui teikimo laikotarpis baigėsi, o dėl COVID-19 pandemijos sukeltų padarinių tikimasi teritorinio bendradarbiavimo prioritetų pokyčių 2021–2027 m. laikotarpio perspektyvoje, šiuo metu sunku išsamiau nurodyti nacionalinių ir pasienio regiono projektų finansavimo šaltinius po 2020 m., taikytinus Priede Nr. 2 įvardintiems projektams. Į pirmiau pateiktus projektų finansavimo šaltinius

Regioninės ir Miestų Politikos Generalinis Direktoratas

reikėtų atsižvelgti kaip į galimai įmanomus panaudoti, tačiau išsamus projektų tinkamumo vertinimas turėtų būti atliktas gavus patikslintą informaciją apie paramos sritis pagal būsimas veiklos programas ir teritorinio bendradarbiavimo programas po 2020 metų.

5. PRFTZ PREKĖS ŽENKLO SUKŪRIMO GAIRĖS

Prekės ženklas yra privalomas PRFTZ rinkodaros įrankis. Jis leidžia identifikuoti abipus sienos siūlomus turizmo produktus ir paslaugas. Jį turėtų sudaryti: pavadinimas, simbolis ir grafinis dizainas (arba jų derinys). Turizmo prekės ženklas, kuris yra pagrindinis teritorinio prekės ženklo elementas⁶, bus naudojamas kuriant ir viešinant PRFTZ turizmo pasiūlą. Įvykdžius PRFTZ bendradarbiaujančių partnerių nurodytas sąlygas, šį prekės ženklą galės naudoti turizmo įmonės, nevyriausybinės organizacijos, vyriausybės ir vietos administracijos institucijos, taip pat kiti subjektai, gavę išankstinį sutikimą.

Tikimasi, kad PRFTZ prekės ženklo įvedimas prisidės prie suinteresuotų šalių požiūrio pokyčio:

1. *gyventojų* – stiprinant priklausymo PRFTZ jausmą, pasididžiavimą ir tapatinimąsi su šiuo regionu bei gaunant naudos dėl padidėjusio turistų srauto (naujos darbo vietos turizmo srityje, didesnė prekybos ir paslaugų apyvarta);
2. *vietos verslininkų* – stiprinant turizmo bei kitų produktų ir paslaugų, susijusių su PRFTZ, populiarinimą ir pardavimų didinimą;
3. *turistų* – išryškinant PRFTZ įvaizdį, sužadinant smalsumą ir norą atvykti, įsigyti vietinių prekių ir paslaugų bei naudotis vietos lankytinomis vietomis, didinant informuotumą apie PRFTZ;
4. *investuotojų* – didinant susidomėjimą PRFTZ, kaip regionu su aiškiai apibrėžta turizmo plėtros strategija ir didinant motyvaciją steigti verslą šiame regione;
5. *vietos valdžios institucijų* – užtikrinant PRFTZ socialinę ir ekonominę plėtrą bendradarbiavimo per sieną turizmo srityje.

Lietuvos ir Lenkijos turizmo rinkose gausu panašių turizmo produktų, tačiau pasiūla yra išsklaidyta. Atsižvelgiant į PRFTZ plėtrą, prekės ženklas taps itin svarbia priemone, leidžiančia naudoti esamus ir naujus turizmo produktus ir įgyti turistinį pranašumą⁷ kaimyninių turizmo traukos vietovių Lenkijoje ir Lietuvoje atžvilgiu.

Projekte apibrėžtos pagrindinės būsimos PRFTZ prekės ženklo plėtojimo prielaidos. Siūloma, kad prekės ženklo kūrimo procesas, vadinamoji prekių ženklo sklaida (angl. branding), būtų pagrįstas unikaliais motyvais, susijusiais su jotvingiais ir jų paveldu. Jotvingių gentis dabartinėje PRFTZ teritorijoje gyveno X – XV a., ji iki šiol yra tapatinama su šiuo regionu, kuriame abipus sienos gausu jos relikvtų.

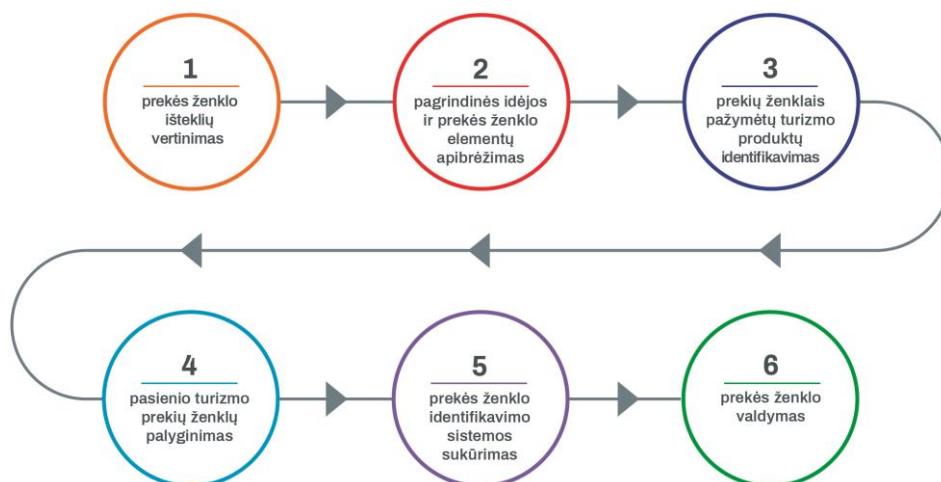
PRFTZ prekės ženklo sklaida yra sudėtinga ir ilgalaikė užduotis. Bendroji turizmo zona dar tik kuriama. Turistų sąmonėje ji dar neegzistuoja. Be to, visai šalia šios teritorijos tiek Lenkijoje, tiek Lietuvoje, yra tvirtai rinkoje įsitvirtinusių ir labai konkurencingų turizmo centrų. Pasienio veiksnys reiškia, kad norint sukurti bendrą prekės ženklą reikės rasti stabilų ir efektyvių Lietuvos ir Lenkijos partnerių bendradarbiavimo mechanizmų. Vadovaujantis teritorinės prekių ženklo sklaidos principais, pritaikytais pasienio regiono specifikai, numatyti toliau įvardinti veiksmai – PRFTZ prekės ženklo plėtojimo etapai.

Kai kurie iš šių darbų jau baigti, likusius reikės įgyvendinti įsteigus PRFTZ. Būsimas prekių ženklo sklaidos procesas turėtų būti glaudžiai susijęs su PRFTZ, kaip turizmo traukos vietovės, plėtra, apie ką minima 6 skyriuje. Tam tikslui pravers šioje ataskaitoje pateikta informacija, išvados ir rekomendacijos. Ateinančiais metais taip pat reikės gauti daug papildomos informacijos apie PRFTZ, atsižvelgiant į situacijos pokyčius turizmo rinkoje po COVID-19 pandemijos. Būsimos PRFTZ prekių ženklo sklaidos veiksmų seka pateikta 3 pav.

⁶ STUDZIENIECKI, Tomasz. *An International Political Region As A Tourist Destination—A Case Study Of The Visegrad Group* (w) 19th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings. Masarykova univerzita, 2016. p. 969-975.

⁷ STUDZIENICKI, Tomasz; KURJATA, Ewa. *Destination Branding in the Baltic Europe*. Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia, 2010, 9.4: p. 519-529.

3 pav. PRFTZ prekės ženklo plėtojimo etapai

Šaltinis: sudaryta autorių

PRFTZ prekės ženklo išteklių vertinimas

Pirmo projekto etapo metu buvo atlikta išsami PRFTZ turizmo potencialo analizė, įskaitant pagrindinių jos elementų, reikalingų prekės ženklo kūrimui, identifikavimą. Prie jų buvo priskirtos turistams patrauklios gamtinės vertybės, ypač saugomos teritorijos. Taip pat gerai įvertintos visuomenės vertybės – bendra istorija ir kultūra. Be to, buvo pateiktos keturios pagrindinės turizmo plėtros koncepcijos, leidžiančios apjungti turizmo pasiūlą ir rekomenduojamas naudoti tolesnėse rinkodaros veiklose:

1 koncepcija „Kerintis pasienis“

Ši koncepcija yra patraukli turizmo prasme, tačiau neturi jokių išskirtinių bruožų atsižvelgiant į kitas pasienio teritorijas. Tiek Lenkijos Bieščadų pasienio regionas, tiek Lietuvos Žemaitija gali įgyvendinti panašias koncepcijas. Ši koncepcija nėra pakankamai originali, kad būtų ženkliai pranašesnė už kitas. Tačiau ji turėtų būti temiška susijusi su pasirinktu pagrindiniu motyvu. Ji gali būti vertingų turizmo pasiūlos idėjų šaltinis, pvz. šeimos turizmo, grindžiamo pasakų motyvais (įskaitant abipus sienos žinomą legendą apie Elgę žalčių karalienę).

Asociacijos, susijusios su 1 koncepcija: baltų ir slavų tikėjimai, ritualai, papročiai, mistika, regioną gaubianti paslapties aura, įdomios vietos ir objektai susiję su legendomis, padavimais, pasakomis, turtinga ir įvairialype liaudies kultūra.

2 koncepcija „Paslaptingas jotvingių kraštas“

Tai išskirtinė ir unikali koncepcija. Ji grindžiama istorine vietos tapatybe, gimusia ankstyvaisiais viduramžiais. Ji atsispindi jau esamoje turizmo pasiūloje. Ši koncepcija yra tinkamas potencialas kurti pagrindinę turizmo prekės ženklo idėją. Ji gali būti prekės ženklo ir jo vertės plėtros stimulus. Sumaniai panaudota ji gali tapti įvairių prekės ženklo vertybių ir jo išteklių komunikacijos tiltu. Pasirinkus šią koncepciją pagrindine, PRFTZ prekinis ženklas įgys unikalių savybių, kurias bus galima veiksmingai eksponuoti Lietuvos ir Lenkijos turizmo žemėlapyje. PRFTZ prekės ženklo pasiūla privalo būti grindžiama taip pat kitų koncepcijų siūlymais, nors prekės ženkle jie nebus akcentuojami.

Asociacijos, susijusios su 2 koncepcija: materialiniai ir nematerialiniai jotvingių – užmirštos genties, kuri ankstyvaisiais viduramžiais gyveno Lietuvos ir Lenkijos pasienyje – kultūros ir istorijos relikvai.

3 koncepcija „Žalioji naujoji – lėtas turizmas ir sveika gyvensena“

Ši koncepcija labai gerai dera su lėto gyvenimo būdo (angl. slow life) ir lėtojo turizmo (angl. slow tourism) aspektais. Jo pagrindu galima sukurti autentišką pasiūlą, susijusią su išsaugotu regiono paveldu, įskaitant kulinarinį paveldą. Ši koncepcija turėtų sustiprinti pagrindinės koncepcijos šaukinį. Ją galima nukreipti į tiksliai apibrėžtą gavėjų grupę, kuri bus pasirengusi sumokėti daugiau už tam tikras prekės ženklo vertybes, pvz.: vietos unikalumą, natūralumą, darnią plėtrą, lokalumą. Kuriant pasiūlą, susijusią su „žaliojo naujoji“, privalo omenyje turėti augančius darnaus turizmo reikalavimus. Būtina sukurti produktų, kurie bus siūlomi pagal šią koncepciją, sertifikavimo sistemą. Tai taip pat taikoma apgyvendinimo (kaimo turizmo sodybos ir svečių namai) ir maitinimo paslaugoms. Materialiems (maisto produktai, amatai) ir nematerialiems (laisvalaikio pasiūla) produktams gali būti suteikiami vietiniai sertifikatai.

Asociacijos, susijusios su 3 koncepcija: aktyvus poilsis gryname ore, gražūs kraštovaizdžiai, gamtos balsai ir kvapai, bendravimas su gamta, ramuma, ramybė, sveikas gyvenimo būdas, lėtasis turizmas.

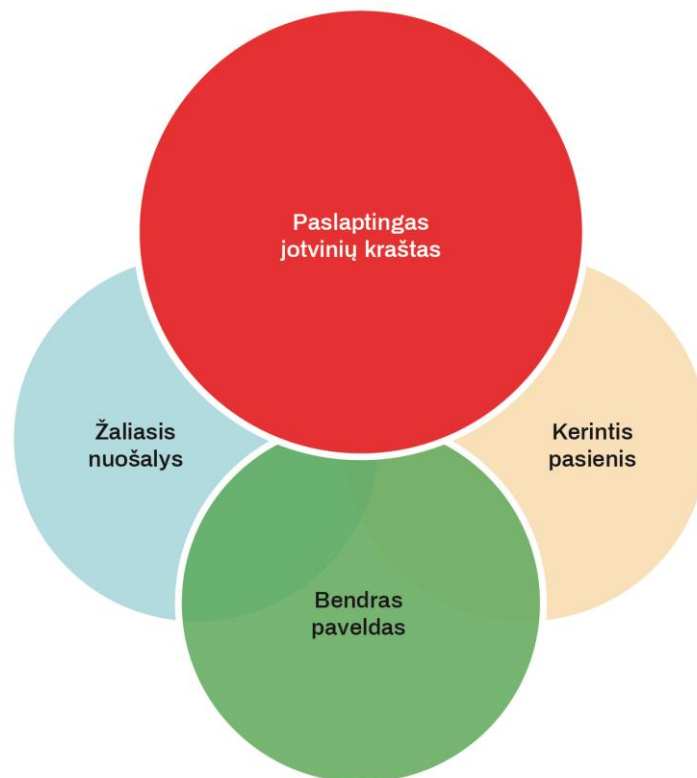
4 koncepcija „Bendras paveldas“

Ši koncepcija turėtų būti vertinama kaip būsimo PRFTZ turizmo prekės ženklo pasiūlos papildymo galimybė. Jos pagrindu galima praturtinti prekės ženklą, panaudojant Lietuvos ir Lenkijos pasienio paveldo, kuris atspindi išsaugotose materialiosiose ir nematerialiosiose kultūros vertybėse, privalumus. Ši koncepcija yra gera terpė viešinti turizmo pasiūlą, susijusią su regionui artimomis garsiomis asmenybėmis, ypač tomis, kurios pateko į abiejų tautų istoriją, pavyzdžiui, Nobelio premijos laureatu Česlovu Milošu ar Emilija Pliateryte.

Asociacijos, susijusios su 4 koncepcija: nematerialus ir materialus istorinis ir kultūrinis paveldas – istorijos paminklai, atminimo vietos, muziejai, religinio kulto vietos ir objektai, renginiai, rankdarbių dirbtuvės, folkloro mugės, pasienio virtuvė.

Būsimo PRFTZ prekės ženklo pagrindinę koncepciją „Paslaptingas jotvingių kraštas“ būtina sustiprinti kitų koncepcijų potencialu (4 pav.). Rinkodaros veikloms, skirtoms konkrečioms tikslinėms grupėms, turi būti atitinkamai pritaikyti papildomų koncepcijų elementai, įskaitant naujus pasienio turizmo produktus ir paslaugas, sukurtus įgyvendinant 7 skyriuje aprašytus projektus ir įsipareigojimus.

4 pav. Pagrindinė PRFTZ koncepcija ir ją papildančios koncepcijos

Šaltinis: sudaryta autorių

Vadovaujantis pagrindine PRFTZ koncepcija, prekės ženklo išteklių vertinimas ateityje turėtų būti papildytas įvaizdžio vertinimu. Jis atskleis, kaip suinteresuotosios šalys suvokia jotvingius ir jų kraštą. Dažniausiai – tai specializuotų institucijų siūloma paslauga, kurios tikslas yra savarankiškai įvertinti prekės ženklo įvaizdį viešojoje erdvėje, įskaitant ir virtualią erdvę. Šis profesionalus tyrimas visaapimančiai ir sistemiškai papildys informaciją, reikalingą prekės ženklo valdymui.

Dar vienas išsamus prekės ženklo išteklių vertinimas turėtų būti atliktas įgyvendinus 7 skyriuje aprašytas bendras iniciatyvas ir projektus (2022-2030), kai būsimo PRFTZ prekės ženklo ištekliai žymiai padidės ir patobulės. Atliekant visišką prekės ženklo išteklių vertinimą taip pat reikės atsižvelgti į rinkos pokyčius, atsiradusius dėl COVID-19 pandemijos. Pažymėtina, kad 7 skyriuje aprašytos bendros iniciatyvos ir projektai buvo apibrėžti prieš antrąją pandemijos bangą, t.y. 2020

m. liepos – lapkričio laikotarpiu, o dabartinė sudėtinga socialinė ir ekonominė padėtis gali reikšmingai paveikti jų įgyvendinamumą. Tik įvykdžius pirmiau nurodytas sąlygas, bus galima pateikti išsamų atsakymą į klausimus apie tai, kokius turizmo išteklius turi PRFTZ ir kokios yra stipriosios ir silpnosios regiono pusės.

PRFTZ pagrindinės idėjos ir prekės ženklo elementų apibrėžimas

PRFTZ prekės ženklo tapatybės formavimas susijęs su pagrindinės idėjos, vertybių, savybių, simbolių ir asociacijų apibrėžimu. Prekės ženklo tapatybė bus vienas iš pagrindinių PRFTZ rinkodaros komunikacijos elementų. Rinkodaros veikla ir išskirtinė prekės ženklo tapatybė taps jos įvaizdžiu turistų ir kitų PRFTZ suinteresuotų šalių nuovokoje. Būsimos PRFTZ turizmo prekės ženklo tapatybė ir įvaizdis turi būti pakankamai konkurencingi, kad motyvuotų turistus aplankyti šią naujai sukurtą turizmo traukos vietovę.

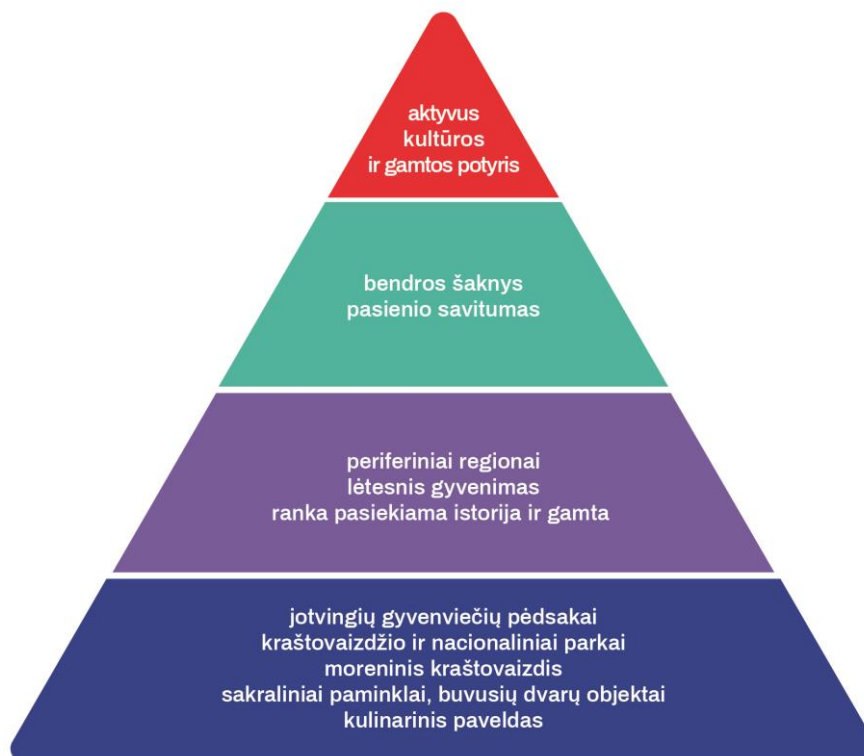
PRFTZ atveju rekomenduojama prekės ženklo tapatybę sukurti dviejų aspektų pagrindu:

- aktyvumu švarios gamtos apsuptyje,
- regiono istorijos, tradicijų, kultūros ir virtuvės pažinimu.

Minimi elementai yra pakankamai erdvūs, kad apimtų pagrindinės turizmo koncepcijos Nr. 2 „Paslaptingas jotvingių kraštas“ ir likusių trijų koncepcijų turinius.

Būsimo PRFTZ prekės ženklo skiriamieji bruožai turėtų būti: gamtos potyris, bendravimas su kultūra, bendrų šaknų ieškojimas, regioninės virtuvės patiekalų ragavimas, atsakingas naudojimas Lietuvos ir Lenkijos pasienio ištekliams. Siūlomi prekės ženklo bruožai išryškins jo periferinio pobūdžio pranašumus ir lėtesnį gyvenimo tempą regione, kuriame susipina ranka pasiekiamą istoriją ir gamtą. Simboliai ir asociatyviniai veiksniai akcentuoja unikalius ir išraiškingus šio regiono turizmo potencialo elementus (5 pav.).

5 pav. Unikalioms vertybėms ir asociacijoms

LEGENDA

- pagrindinė mintis ● vertybės ● savybės ● simboliai ir asociacijos

Šaltinis: sudaryta autorių

Prekės ženklų pažymėtų PRFTZ turizmo produktų identifikavimas

PRFTZ plėtros procesas yra glaudžiai susijęs su turizmo produktų, kurie ateityje taps jos prekės ženklo produktais, kūrimu ir populiarinimu. Pagrindinė užduotis – inventorizuoti visus turizmo produktus, kuriuos galima populiarinti naudojant PRFTZ prekės ženklą, įskaitant ir tuos, kurie dar tik bus sukurti įgyvendinant bendras iniciatyvas ir projektus, aprašytus 7 skyriuje. Atsižvelgiant į vis dar siautėjančios COVID 19 pandemijos sukeltus pokyčius turizmo rinkoje, šiame prekės ženklo kūrimo etape pateiktas PRFTZ turizmo produktų aprašymas gali būti jau nebeaktualus. Omenyje turima galimą daugelio turizmo įmonių, restoranų ir apgyvendinimo įstaigų, kurios dėl pandemijos negali teikti paslaugų, bankrotą ir kitas priežastis.

Ne mažiau svarbu ateityje pasiūlyti kitus potencialius turizmo produktus, derančius su PRFTZ prekės ženklu. Šie produktai gali būti kildinami iš esamos turizmo pasiūlos arba būti būsimų veiklų rezultatas. Rinkodaros komunikacijos požiūriu šiems produktams reikės sukurti tinkamą naratyvą, derantį su pritaikytu PRFTZ prekės ženklu. Toliau pateikiami keli potencialių turizmo produktų, kuriuos galima sukurti remiantis turizmo koncepcijos Nr. 2 „Paslaptingas jotvingių kraštas“ prielaidomis, pavyzdžiai:

1. Susitikimai su jotvingių kultūra⁸ (jotvingių šokių, muzikos instrumentų, šaudymo iš lanko turnyrų ir kt. pristatymas)
2. Pasienio lauko žaidimas „Jotvingių pėdomis“⁹
3. Jotvingių virtuvės patiekalų¹⁰ (pvz., papločių, lęšių sriubos) degustacija – produktą galima išplėsti pasienio virtuvės patiekalų pasiūlymais
4. Jotvingių ir Kryžiuočių ordino mūšis¹¹ (parodomojo pobūdžio renginys)
5. Jotvingių tradicijos¹² (Pavasario sutikimo šventė Ožkiniuose ir kt.)
6. „Ultrajotvingio“ bėgimas¹³ – žiemos sporto renginys, kurį galima organizuoti ir atostogų metu
7. Kelionė „Jotvos“ traukiniu¹⁴ (Suvalkai – Trakiškės – Kaunas maršrutu) su pakeliui esančių lankytinų vietų lankymu
8. Pėsčiųjų, dviračių ir automobilių pasienio kelias „Jotvingių pėdomis“¹⁵
9. Baidarių ir laivų maršrutai Jotvos upėmis¹⁶ (pvz., pasienio Galadusio ežeru, Šešupės ir Seinos (Marycha) upėmis ir kt.)
10. Atostogos jotvingių krašte¹⁷ (tradicinės atostogos kaime, pajvairintos ekskursijomis po istorines jotvingių vietas – Šiurpilio piliakalnį ir kt.)
11. Natūralus jotvingių kraštas¹⁸ („idėjos“ kategorijos produktas sietinas su lėtos gyvensenos koncepcija).

Pateikti pasiūlymai, apimantys tiek pasienio abipus sienos, tiek vienos valstybės pasienio produktus, ir atsižvelgiant į pagrindinę PRFTZ prekės ženklo idėją, susijusią su turizmo koncepcija „Jotvingių kraštas – Jatvingia“, bus skirti konkretiems, šį pasiūlymą atitinkantiems, turizmo rinkos segmentams.

Teritorinių pasienio prekių ženklų palyginimas (angl. benchmarking)

Šis etapas yra lyginamojo pobūdžio. Siekiama palyginti kuriamą PRFTZ prekės ženklą su kitais pasienių prekių ženklais, kurie gali būti jam konkurencija ar įkvėpimas. PRFTZ atskaitos taškas turėtų būti kitos pasienio teritorijos, kuriančios savo teritorinį ženklą. Siekiant PRFTZ prekės ženklo palyginti su kitais, rekomenduojama taikyti palyginimo (sugretinimo) metodą, t. y. atlikti sąvokų ir įrankių, naudojamų pasienio prekių ženklų plėtrai, ir ten vykstančių procesų rezultatų lyginamąją analizę. Lyginamoji analizė leis pasinaudoti gerąja patirtimi kuriant PRFTZ prekės ženklą ir išvengti

⁸<https://www.zprzewodnikiem.pl/cms,id,49,wycieczka-po-gmine-punsk---grupowo-i-indywidualnie.html>, žiūrėta 2020 10 02 d.

⁹<https://um.suwalki.pl/mieszkaniec/aktualnosci,4160/gra-terenowa-z-jacwingami,2581841>, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹⁰ <https://bialystok.tvp.pl/7935516/tak-zyli-jacwingowie>, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹¹ <https://www.facebook.com/Trzaskawica/>, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹² <https://www.suwalki24.pl/article/1,oszkinie-swieto-wiosny-i-dni-rzemiosla-jacwieskiego->, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹³ <https://elektronicznezapisy.pl/event/4242.html>, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹⁴ http://www.turkol.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=306, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹⁵ http://www.powiat.sejny.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=26&menu=33&strona=1, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹⁶ <https://sejny.net/artykul/zegluga-po-holnach/948032>, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹⁷ <https://agro-jacwing.pl/kontakt/>, žiūrėta 2020 10 02 d.

¹⁸ <https://zdalaodbiura.pl/2020/06/12/co-robic-w-sejnach-atrakcje-sejnenyszczynny/>, žiūrėta 2020 10 02 d.

galimų klaidų, kurios buvo padarytos vystant kitus prekių ženklus. Toliau pateikiami keturi pasienio prekių ženklų pavyzdžiai, kurie gali būti pravartūs kuriant PRFTZ prekės ženklą:

- prekės ženklas „Carpathia“

Karpatų euroregionui (Lenkija, Slovakija, Ukraina, Rumunija, Vengrija) sukurtas pasienio prekės ženklas. Jo įgyvendinimas yra jau pažengęs, todėl galima pasinaudoti šio prekės ženklo koncepcijų ir efektų patirtimi. Karpatų prekės ženklo strategijai apibūdinti buvo naudojama prekės ženklo sinergijos metodika, pagrįsta „Brand Foundations DDB Worldwide“ įrankiu. Prekės ženklo strategija buvo sukurta remiantis keturiais pagrindiniais regiono tapatybės veiksniais: autentiškumu, erdvės potyriu, daugiakultūriškumo supratimu, nuolankiu požiūriu į gamtą¹⁹. Šiuo metu prekės ženklas atlieka informacinio pobūdžio funkciją²⁰ – informuoja apie regiono turistinį patrauklumą. Jis naudojamas svetainėje, kurioje pateikiama informacija apie renginius, virtuvę ir miesto pasiūlą. „Carpathia“ prekės ženklas yra geras identifikavimo sistemos, susijusios su konkrečia teritorija ir jos ypatumais, pavyzdys.

- Prekės ženklas „Bendras paveldas“

Lenkijos ir Čekijos pasienio prekės ženklas. Grafinės detalės aprašytos „Prekės ženklo vadove“²¹ (angl. brand book). Jo plėtra yra pasienio projekto „Kultūros ir gamtos paveldas Lenkijos ir Čekijos pasienio plėtrai“ įgyvendinimo rezultatas. Projektas numatė, kad „per bendras veiklas abipus sienos turizmo subjektai sukurs tvirtą Lenkijos ir Čekijos pasienio turizmo prekės ženklą, kuris galės konkuruoti vidaus, Europos ir pasaulinėje turizmo rinkoje“²². Analizuojamas prekės ženklas turi pavadinimą, kuris neleidžia jo susieti su konkrečia pasienio zona. Bendras paveldas gali būti taikomas bet kuriam pasienio regionui.

- Prekės ženklas „Destination Viking“²³

Prekės ženklas naudojamas tarptautiniam vikingų paveldui populiarinti. Jį koordinuoja Destination Viking Association. Vikingų epocha prasidėjo VIII a. ir truko iki XI a. Per šį laikotarpį vikingai įgijo unikalių valčių statybos, navigacijos ir buriavimo įgūdžių. Jie sugebėjo keliauti po visą Šiaurės ir Vakarų Europą, Šiaurės Atlantą, Viduržemio jūrą ir Rytų Europos upėmis. Prekės ženklo logotipe panaudotas laivo motyvas. Vikingų keliui, reklamuojamam šūkiu „Follow the Vikings“, suteiktas Europos Tarybos Europos kultūros kelio statusas. Vikingų paveldas gali būti įkvėpimas sukurti prekės ženklą, susijusį su kitos karių grupės – jotvingių – paveldu. Šis prekės ženklas glaudžiai siejamas su turizmu. Jo simbolika atskleidžia vikingų paveldą, įtvirtintą Europos erdvėje.

- Prekės ženklas „Kvarken Destinations“

Tai bendras turizmo prekių ženklas skirtas periferinėms Švedijos ir Suomijos vietovėms, esančioms abipus Baltijos Šiaurės Kvarkene. Šis prekės ženklas sukurtas, kad vietinės turizmo pramonės atstovai galėtų lengviau pasiekti tikslinį klientą. Prekės ženklo valdymas institucionalizuotas. Įsteigtas biuras kelių sričių veiklai koordinuoti. Bendradarbiaujant buvo sukurtas turizmo pasiūlos katalogas, svetainė ir įvaizdžio bankas. Inicatyvoje dalyvauja komerciniai subjektai, įskaitant keltų operatorių. Veikla buvo bendrai finansuojama „Interreg Botnia-Atlantica“²⁴ programos lėšomis. Šis prekės ženklas gali būti įkvėpimas kuriant prekės ženklo valdymo sistemą. Šio prekės ženklo vizualizacijoje panaudota

¹⁹ <http://www.karpacki.pl/marka-carpathia/>

²⁰ <http://www.visitcarpathia.com/>

²¹ http://www.euroregion-beskidz.pl/wp-content/uploads/2018/10/wd_ksiega_znaku.pdf, žiūrėta 2020 10 02 d.

²² <https://www.euroregion-silesia.pl/index,projekt-flagowy,124.html>, žiūrėta 2020 10 02 d.

²³ <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/the-viking-routes>, žiūrėta 2020 10 02 d.

²⁴ <https://kvarkendestinations.com/>, žiūrėta 2020 10 02 d.

gavėjo vaizduotę veikianti simbolika. Tai sudėtingo bendravimo meno naujoje, turistų dar nepažintoje, turizmo traukos vietovėje pavyzdys.

PRFTZ prekės ženklo identifikavimo sistemos sukūrimas

Šis etapas grindžiamas trijų ankstesnių etapų metu atlikto darbo rezultatais. Tikslas – sukurti žodinę ir grafinę PRFTZ prekės ženklo koncepciją. Tai taip pat turėtų padėti apibrėžti rinkodaros priemones, skirtas viešinti šį prekės ženklą PRFTZ ir už jos ribų. Šiame etape bus sukurtas visas PRFTZ prekės ženklo įvaizdis. Taip pat bus nurodytos visos šio prekės ženklo savybės ir atributai, kuriant jo tapatybę ir užtikrinant pageidautiną turistų reakciją.

Pagrindinis žodinio ir grafinio prekės ženklo identifikavimo sistemos elementas yra jo pavadinimas. Sistema turėtų apimti prekės ženklo išplėtojamą, t.y. jam sukurtu reklaminiu šūkiu garsinti šio prekės ženklo naudą.

PRFTZ pasiūlytas darbinis prekės ženklo pavadinimas nėra galutinis. Jis turėtų gerai atitikti būsimos pasienio turizmo traukos vietovės pobūdį. Šiuo metu nėra plačiai taikomo geografinio ar istorinio regiono pavadinimo, kurį būtų galima naudoti PRFTZ, todėl pavadinimą reikėtų sukurti. Geroji patirtis byloja, kad palanku turizmui skirtus pavadinimus kurti naudojant žodį „kraštas“. Šiuo atveju siūlomas saugus pavadinimas „Jotvingių kraštas“. Labiau intriguojantis pavadinimas tai „Jatvingia“. Tai gali būti galutinis regiono pavadinimas. Tai trumpas, glaustas, savitas ir kartu paslaptingas vardas. Atsižvelgiant į tai, kad pavadinimas „Jatvingia“ nėra plačiai žinomas, pirmajame jo populiarinimo etape rekomenduojama naudoti hibridinį sprendimą: „Jotvingių kraštas – Jatvingia“. Toks kartojimas yra sąmoningas vardo ugdomosios vertės stiprinimas. Pirmajame etape jis informuos gavėjus, iš kur kilo vardas. Laikui bėgant, pavadinimas gali būti supaprastintas ir sutrumpintas iki vieno žodžio „Jatvingia“.

Pats pavadinimas yra originalus ir unikalus. Tai gali būti jo stiprioji pusė. Jis atspindi šio regiono istoriją, išsisknijusią ankstyvaisiais viduramžiais. Tuo pačiu jis yra pakankamai „naujas“, kad juo perduodamą informaciją galima būtų kurti nuo pradžių. Būtina parengti pavadinimo atitikmenis ir jo variantus užsienio kalbomis (anglų, rusų ir kt.). Prekės ženklo šūkiu siekiama parodyti jo natūralų ir istorinį pobūdį. Rekomenduojamas šūkis: „*Čia laikas teka natūraliai*“. Jis pabrėžia glaudų žmogaus ir gamtos ryšį, gamtinį regiono pobūdį bei dabarties ir istorijos sąsajas. Siūlomas šūkis yra pakankamai erdvus, kad apimtų keturias koncepcijas ir joms taikomą turizmo pasiūlą. Siejamas tiek su „lėtos gyvenamosios“, „lėtojo turizmo“ tendencijomis, tiek su pasienio magija ir žalio, gamtinio regiono įvaizdžiu. Svarbu, kad šis šūkis yra tam tikras tiltas tarp prekės ženklo ir juo teikiamos pasiūlos. Prekės ženklas turi būti ne vien pakuotė, leidžianti ne tik parduoti turizmo produktą, bet ir tam tikrų vertybių pranašas. Vertybės turi būti pakankamai konkrečios ir turistams patrauklios, kad atitiktų faktinius jų poreikius ir pageidavimus.

Prekės ženklas turi būti pagrįstas standartizuota vizualinio atpažinimo sistema, įtraukta į prekės ženklo vadovą. Sukurta sistema turėtų nurodyti prekės ženklo taikymo aspektus svarbiausiuose rinkodaros komunikacijos elementuose. Sistema turi apimti logotipą, susidedantį iš grafinės (signeto) ir raidinės (logotipo) dalies. PRFTZ prekės ženklo komunikacijos grafinį stilių apibūdinančios prielaidos pateiktos 2 lentelėje. Juose pateikta informacija, kuria remiantis galima sukurti prekės ženklo logotipą ir PRFTZ prekės ženklo vadovą.

2 lentelė. PRFTZ prekės ženklo vizualizavimo sistemos prielaidos

Eil. Nr.	Sistemos komponentas	Siūlomas sprendimas
1.	Spalvos:	<ul style="list-style-type: none"> • ekologiško stiliaus natūralios, šiek tiek išblukusios spalvos • moreninių kalvų žaluma • upių ir ežerų mėlis • medžių ir senos medienos ruda • granito riedulių spalvos • smėlio, natūralaus lino pluošto spalva
2.	Simboliai:	<ul style="list-style-type: none"> • šarvuotas jotvingių karys • jotvingių gyvenviečių ir piliakalnių motyvas • jotvingių geležinių dirbinių puošyba • moreninių ežerų kraštovaizdis
3.	Bendravimo tonas:	<ul style="list-style-type: none"> • pastelinis • ramus • susijęs su istorija ir legendomis
4.	Raidžių stilius:	<ul style="list-style-type: none"> • prekės ženklo pobūdį atitinkanti tipografija • ranka rašytos, ankstyvaisiais viduramžiais stilizuotos raidės

Šaltinis: sudaryta autorių

Prekės ženklo valdymo procesas

Profesionaliam PRFTZ prekės ženklo valdymui reikalingi sisteminiai sprendimai. PRFTZ valdymo struktūroje turėtų būti numatytas juridinis asmuo, atsakingas už prekės ženklo valdymą. Šis subjektas gali būti išorinė institucija (pvz., rinkodaros agentūra) arba viena iš suinteresuotųjų šalių, pvz. vienas iš PRFTZ partnerių, t. y. savivaldybių. Toliau pateikiamos svarbiausios užduotys, susijusios su prekės ženklo valdymu.

a. Įvaizdžio tyrimas

Prekės ženklo įvaizdžio tyrimas suteiks informacijos apie tai, kaip jį suvokia dabartiniai ir potencialūs gavėjai. Juo remiantis galima vykdyti tolesnę veiklą rinkos komunikacijos srityje. Nors būsimo PRFTZ prekės ženklo tapatybė – t. y. vidiniai jos ištekliai – ištirti gerai, jos išorinis įvaizdis lieka nežinomas. Tolesniuose etapuose rekomenduojama išnagrinėti vietos valdžios įstaigų, lankytinų vietų operatorių rinkodaros veiklą ir išanalizuoti reklaminius leidinius, svetaines ir socialinės žiniasklaidos priemones.

Pravartu taip pat vykdyti skaitmeninės žiniasklaidos stebėseną, siekiant išnagrinėti, ar yra naudojamos frazės, susijusios su Lietuvos ir Lenkijos pasienio turistiniu patrauklumu (pvz., kraštovaizdžio ir nacionalinių parkų, pagrindinių miestų, populiariausių lankytinų vietų pavadinimai). Ši veikla leis nustatyti PRFTZ lankytinas vietas, sukūrusias stipriausią įvaizdį.

b. Turizmo prekės ženklo strategijos rengimas

Strategija yra prekės ženklo plėtros veiksmų planas, kuris visiems prekės ženklą kuriantiems subjektams apibrėžia bendrus tikslus ir veiklų pobūdį. Apibūdina naujo prekės ženklo ir šioje srityje jau egzistuojančių prekės ženklų ryšius. Tai naudingas dokumentas, kuriuo remiasi savivaldybių įstaigų darbuotojai, lankytinų vietų operatoriai ir visi kiti prekės ženklą naudojantys subjektai. PRFTZ turizmo prekės ženklo kūrimo strategija tvarkingai ir tikslingai apibrėžia:

- prekės ženklo viziją ir misiją,
- prekės ženklo kapitalus (vidaus ir išorinius),
- pagrindinę prekės ženklo mintį, tikslus ir veiklas,

- prekės ženklo architektūrą – jos santykius su kitais prekės ženklais aplinkoje (savivaldybių, turizmo, prekės ženklo koncepcijos),
- prekės ženklo vadovą su prekės ženklo pritaikymu (lietuvių, lenkų ir anglų kalbomis),
- rinkodaros komunikacijos programos prielaidos, įskaitant prekės ženklo gavėjų, jų pasiekimo kanalų, viešinimo priemonių ir kt. identifikavimą.

c. Prekės ženklo įgyvendinimas

PRFTZ prekės ženklas tai naujos kokybės, nesusijusios su jokia esama administracine struktūra, simbolis, todėl būtina apibrėžti jo įgyvendinimo ir valdymo principus. Ypač svarbu:

- įregistruoti prekės ženklą (dėl pasienio regiono savitumo siūloma ES prekės ženklą įregistruoti Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyboje EUIPO),
- paskirti subjektą, atsakingą už prekės ženklo valdymą (tai gali būti partneriai, atsakingi už PRFTZ veiklos koordinavimą),
- apibrėžti prekės ženklą naudojančių partnerių bendradarbiavimo principus,
- kurti sertifikavimo taisykles ir jas taikyti prekės ženklą naudojantiems subjektams,
- nurodyti su prekės ženklu susijusių veiklų finansavimo šaltinius ir modelį, įgyvendinti strategijoje numatytas užduotis ir jas patikslinti.

6. PRFTZ TURIZMO TRAUKOS VIETOVĖS PLĖTROS VEIKLOS PLANAS

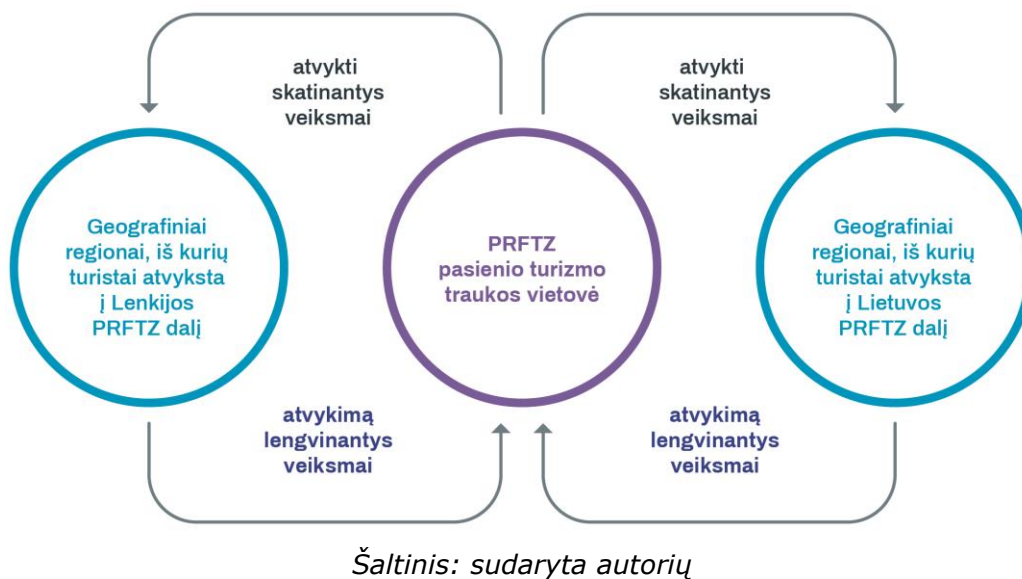
6.1. Turizmo traukos vietovės plėtros ir bendro valdymo prielaidos

PRFTZ turizmo plėtrai reikia sukurti ir sistemingai plėtoti pasienio turizmo traukos vietovę. Turizmo traukos vietovės kūrimas turėtų būti vykdomas keliais aspektais vienu metu:

1. Erdviniu – vietovės, kuri yra kelionės tikslas, plėtra (atsižvelgiant į PRFTZ, siekiama užtikrinti, kad turistai Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ suvoktų kaip „Jotvingių kraštą“);
2. Rinkodaros – lankomo regiono turizmo produktų rinkinio kūrimas (PRFTZ atžvilgiu omenyje turimas esamų ir būsimų turizmo produktų pristatymas remiantis apibrėžtomis turizmo koncepcijomis);
3. Instituciniu – subjektų, sudarančių sąlygas turizmui regione plėtoti, bendradarbiavimo vystymas (PRFTZ atžvilgiu tai yra PRFTZ koordinavimo struktūros, kaip bendradarbiavimo per sieną plėtros pagrindas ir tarpsektorinis bendradarbiavimas turizmo srityje);
4. Psichologiniu – turistų potyrių (jausmų), susijusių su viešnage lankomame regione, formavimas (atsižvelgiant į PRFTZ, turisto nuovokoje siekiama sukurti darnų „Jotvingių krašto“ įvaizdį, pagrįstą apibrėžtą koncepcijų asociacijomis).

Šiuo tikslu reikėtų apibūdinti Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ atvykstamojo turizmo rinkas, ir tada imtis priemonių, skatinančių turistus aplankyti šią pasienio turizmo traukos vietovę ir imtis atvykimą lengvinančių veiksmų (6 pav.)

6 pav. Turizmo traukos vietovės plėtros modelis

Atvykti skatinantys veiksmai, tai rinkodaros priemonių naudojimas siekiant paskatinti keliautojus iš atvykstamojo turizmo rinkų apsilankyti Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ turizmo traukos vietovėje (rinkodaros kampanijos ir kt.).

Atvykimą lengvinantys veiksmai yra susiję su išteklių, leidžiančių turistams keliauti ir apsistoti turizmo traukos vietovėje, naudojimu (turizmo ir su juos susijusi infrastruktūra ir kt.).

Siekiant nustatyti Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ atvykstamojo turizmo rinkas, būtina išanalizuoti atvykstamojo turizmo srautus abipus sienos. Lenkijai ir Lietuvai būdinga didelė turizmo srautų struktūros įvairovė. Į Lenkiją daugiausia turistų atvyksta iš Vokietijos, o Lietuvos lankytojų gretose dominuoja baltarusiai (7 ir 8 pav.).

PRFTZ atvykstamojo turizmo rinkoms nustatyti taip pat būtina išanalizuoti atvykstamojo turizmo srautus abipus sienos. Į Lenkijos regiono dalį (Seinų ir Suvalkų apskritis) daugiausia atvyksta lietuvių ir olandų. Daug turistų atvyksta iš Rusijos, Ukrainos ir kitų Baltijos respublikų, t. y. Latvijos

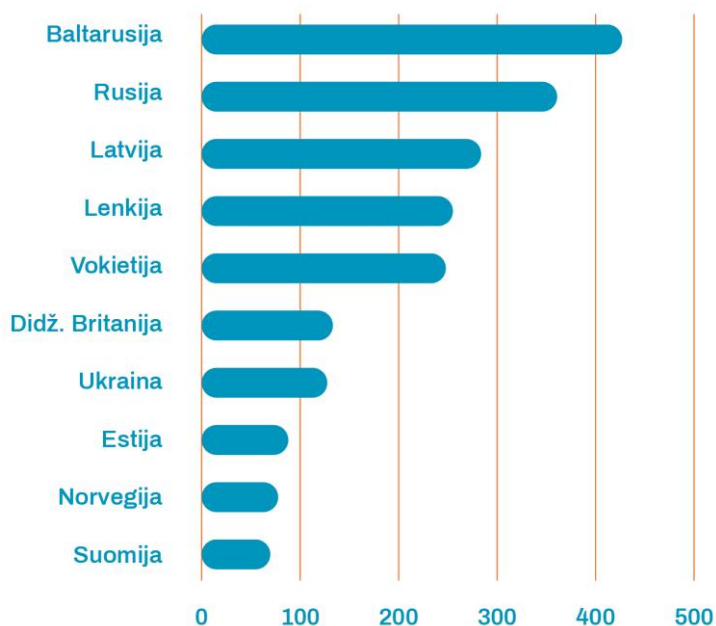
ir Estijos (9 pav.). Kita vertus, šalia Lenkijos esančioje Alytaus apskrityje daugiausia lankosi rusai, lenkai, baltarusiai ir latviai. Nemažai lankytojų atvyksta ir iš Vokietijos (10 pav.)

7 pav. Keliautojų į Lenkiją srautai 2019 m. (mln. keliautojų)

Šaltinis: Lenkijos centrinis statistikos biuras, 2020

8 pav. Keliautojų į Lietuvą srautai 2019 m. (tūkst. keliautojų)

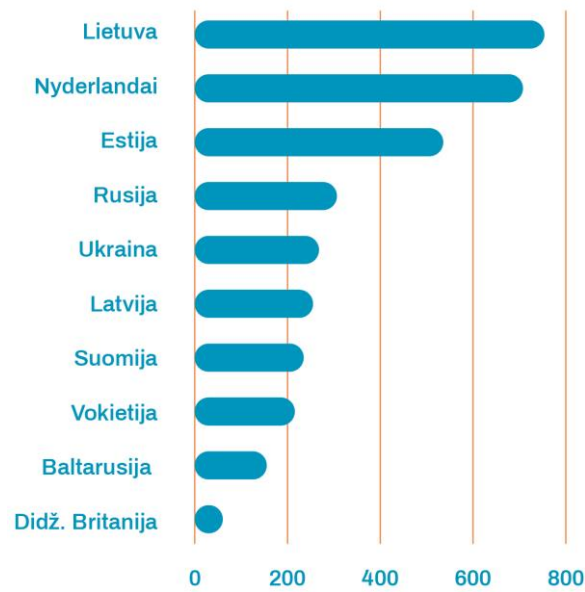

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2020

Plėtojant PRFTZ kaip turizmo traukos vietovę svarbu, kad atvykstamasis turizmas būtų orientuotas į visą pasienio regioną (apsilankoma abiejose PRFTZ dalyse), o ne vienos valstybės dalį. Tikslinė grupė turėtų būti turistai, kuriems PRFTZ bus pagrindinis jų kelių dienų viešnagės tikslas. Atsižvelgiant į tranzitinį eismą, reikėtų imtis priemonių siekiant užtikrinti, kad turistai savo kelionės metu į galutinę paskirties vietą pasinaudotų PRFTZ teikiamomis apgyvendinimo paslaugomis.

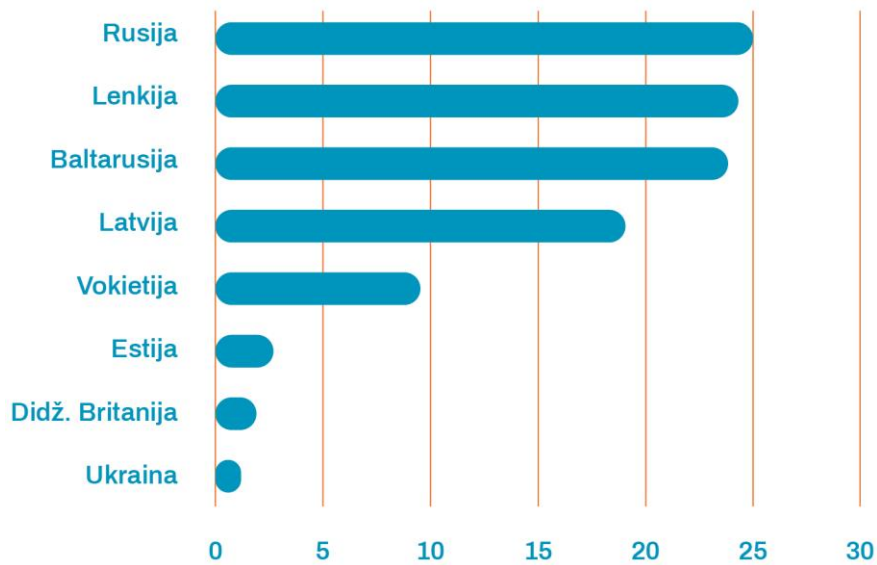
Remiantis statistinių duomenų analize, preliminariai nustatyti būsimai PRFTZ turizmo traukos vietai reikšmingi geografiniai regionai (11 pav.).

9 pav. Apgyvendintų svečių skaičius Suvalkų ir Seinų apskrityse 2019 m. (tūkst. keliautojų)

Šaltinis: Lenkijos centrinis statistikos biuras, 2020

10 pav. Apgyvendintų svečių skaičius Alytaus apskrityje 2019 m. (tūkst. keliautojų)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2020

11 pav. PRFTZ turizmo traukos vietai reikšmingi geografiniai regionai

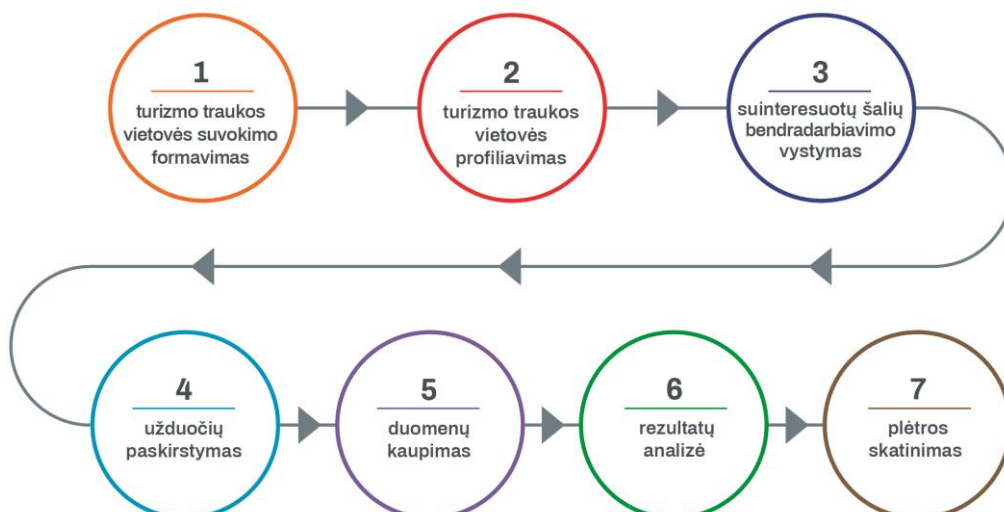

Šaltinis: sudaryta autorių

Turizmo traukos vietovės valdymas turėtų būti darnus, kad turizmas suteiktų pridėtinės vertės vietos ekonomikai, bei išliktų palankus šio regiono gamtinei aplinkai, kultūrai ir istoriniam paveldui. Šiuo tikslu reikia užtikrinti geresnį vietinių gamtos ir kultūros išteklių naudojimą, suteikiant daugiau naudos visoms šios turizmo traukos vietovės suinteresuotoms šalims, ypač vietos bendruomenėms.

Darnus turizmo traukos vietovės valdymas apima daugybę veiksmų, užtikrinančių nuolatinį turistų, vietos bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių informuotumo apie šią turizmo traukos vietovę, didinimą. Pagrindinį vaidmenį šiame procese turėtų atlikti PRFTZ koordinavimo struktūra, atsakinga už turizmo traukos vietovės plėtrą ir palankių sąlygų turizmo veiklai abipus sienos užtikrinimą (12 pav.).

12 pav. Turizmo traukos vietovės valdymo procesas

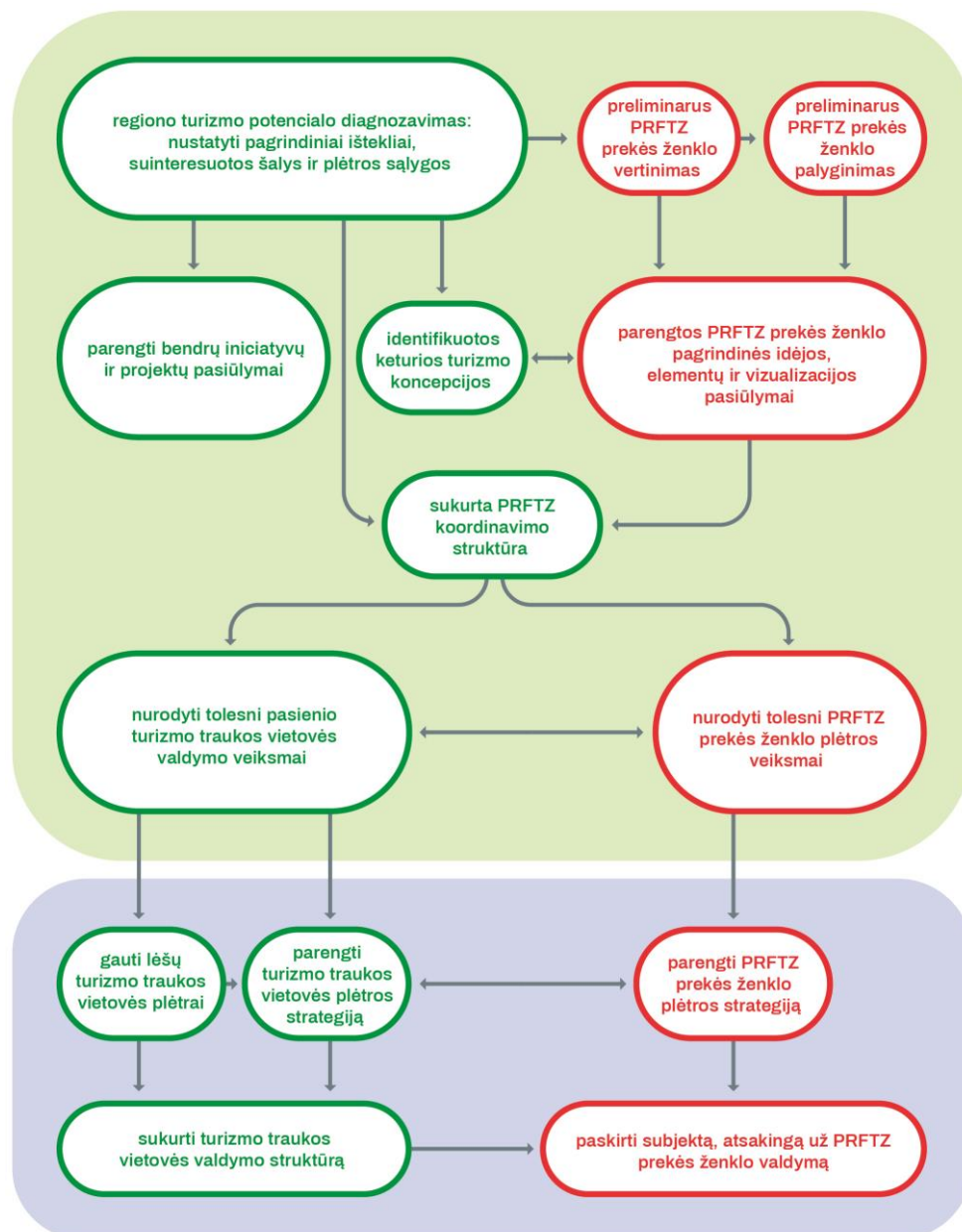
Šaltinis: sudaryta autorių, pagal ETIS, 2016

6.2. PRFTZ prekės ženklo kūrimo ir turizmo traukos vietovės plėtros sąsajos

Kiekvienas prekės ženklas prisideda prie turizmo traukos vietovės, su kuria jis yra susijęs, plėtros. Atsižvelgiant į PRFTZ prekės ženklo funkcionavimą abipus sienos, jo sukūrimas yra daug sudėtingesnis ir ilgalaikis uždavinys, palyginti su vidaus rinkos prekių ženklais. Valstybės siena perkirstą turizmo traukos vietovę sudaro dvi atskiros valstybinės sistemos, atsakingos už turizmo plėtrą jų regiono dalyje.

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių būtina sinchronizuoti pasienio regiono turizmo traukos vietovės plėtros ir PRFTZ prekės ženklo kūrimo veiksmus. Jie buvo inicijuoti PRFTZ steigimo proceso metu ir turėtų būti tęsiami PRFTZ koordinavimo struktūros, kaip nurodyta pateiktame veiklos plane (13 pav.).

13 pav. Turizmo traukos vietovės plėtojimo ir PRFTZ prekės ženklo kūrimo veiklos planas

LEGENDA

- atlikti veiksmai
- pasienio turizmo traukos vietovės plėtros veiksmai
- atliktini veiksmai
- PRFTZ prekės ženklo sukūrimo veiksmai

Šaltinis: sudaryta autorių

Būsimos pasienio turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtra turėtų būti grindžiama rezultatais, pasiektais kuriant PRFTZ. Minėti rezultatai susiję su atlikta turizmo potencialo diagnoze, nustatytais pagrindiniais PRFTZ ištekliais, suinteresuotų šalių ir kitų svarbių šios specifinės funkcinės zonos plėtros sąlygų įvardijimu. Prekės ženklo kūrimo kontekste buvo atliktas pirminis būsimo PRFTZ prekės ženklo vertinimas ir palyginimas, išplėtotą pagrindinę prekės ženklo idėja ir pristatyta jo vizualizavimo koncepcija. Remiantis susitarimu dėl PRFTZ sukūrimo, reikėtų imtis tolesnių darbų. Būtina parengti būsimos turizmo traukos vietovės ir PRFTZ prekės ženklo plėtros strategiją, susietą su konkrečiu rinkodaros planu ir lėšų jo įgyvendinimui užtikrinimu. Vykdamas šiuos veiksmus būtina sukurti tikslią turizmo traukos vietovės valdymo struktūrą ir nurodyti subjektą, kurio nuosavybei bus perduotas PRFTZ prekės ženklas ir atsakomybė už jo plėtrą.

6.3. Lietuvos ir Lenkijos pasienio turizmo traukos vietovės bendro valdymo sistemos plėtra

Planuojamos sukurti PRFTZ turizmo traukos vietovės plėtros strategijoje būtina atsižvelgti į Lietuvos ir Lenkijos turizmo organizacinės sistemos skirtumus. Lenkijoje galioja trijų pakopų viešinimo sistema, apimanti nacionalinę turizmo organizaciją (Lenkijos Turizmo Organizaciją) ir regionines bei vietines turizmo organizacijas. Lietuvos sistema apima nacionalinę turizmo organizaciją („Keliauk Lietuvoje“) ir savivaldybių ribose veikiančių turizmo informacijos centrų tinklą.

Būsimos turizmo traukos vietovės Lietuvos dalyje yra trys turizmo informacijos centrai. Lenkijos dalies padėtis prastesnė: PRFTZ šiuo metu nėra jokios vietinės turizmo organizacijos, be to trūksta profesionalių turizmo informacijos punktų. Siekiant užtikrinti turizmo sistemos darną abipus sienos, PRFTZ Lenkijos daliai rekomenduojami du alternatyvūs sprendimai: įsteigti vietinę turizmo organizaciją, suburiančią suinteresuotąsias PRFTZ Lenkijos dalies šalis arba nurodyti jau funkcionuojantį subjektą (asociaciją ar kt.), kuris perimtų turizmo traukos vietovės PRFTZ Lenkijos dalyje valdymą.

Pabrėžtina, kad pažangiausia vietos ir regionų valdžios institucijų bendradarbiavimo per sieną palaikymo priemonė yra Europos teritorinio bendradarbiavimo grupė (ETBG). ETBG ateityje įsteigimas atitiktų abiejų šalių bendradarbiavimo prioritetus, dėl kurių susitarė Lietuvos ir Lenkijos tarpvyriausybinių bendradarbiavimo per sieną komisija. ETBG veikia kaip viršvalstybinė organizacija, turinti juridinio asmens statusą. Jos nariai gali būti vietos valdžios administraciniai vienetai, tačiau įstatymai šią teisę suteikia taip pasirinktiems viešosios teisės subjektams (pvz., nacionaliniams ar kraštovaizdžio parkams). ETBG padėtų partneriams lengviau įgyvendinti bendrus projektus, valdyti turizmo traukos vietovę ir PRFTZ prekės ženklą, koordinuoti erdvinį planavimą ir remti regioninę plėtrą. ETBG turi teisę vykdyti Integruotas teritorines investicijas (ITI) ir kt. Ši priemonė leidžia valstybėms narėms visuotinai įgyvendinti veiklos programas ir gauti finansavimą pagal vieną ar kelias veiksmų programų prioritetines kryptis.

Taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę PRFTZ teritorijoje panaudoti pasiteisinusią teritorinės paramos, t. y. bendruomenės vadovaujamos vietos plėtros (BVVP)²⁵ priemonę. Tikėtina, kad 2021–2027 m. BVVP reikšmė padidės, nes Europos Sąjungos valstybės narės buvo įpareigosotos efektyviau naudoti šią priemonę, įskaitant lėšų šiam tikslui užtikrinimą visuose fonduose, remiančiuose vietos plėtrą²⁶. Siekiant PRFTZ įsteigti BVVP, abiejose sienos pusėse reikės sukurti vietos veiklos grupes, sudarytas iš viešojo ir privataus sektorių subjektų atstovų.

6.4. Rinkodaros veiklų, vykdomų turizmo traukos vietovėje, plėtra

Siekiant plėtoti pasienio turizmo traukos vietovę, reikalingos integruotos rinkodaros veiklos, kurias galima įgyvendinti pasitelkiant regioninių ir vietos turizmo organizacijų, veikiančių kaip „destination management organisation“ (DMO), patirtį. Tai susiję su būtinybe abipus sienos sinchronizuoti turizmo produktų kūrimo, PRFTZ viešinimo, turizmo pasiūlos komercializavimo (įskaitant šios pasiūlos kainos formavimą abipus sienos), turizmo produktų platinimo (tradiciniais Lietuvos ir Lenkijos kanalais, įskaitant kelionių organizatorius ir elektronines priemones), profesionalaus PRFTZ turizmo rinkos personalo ugdymo ir tobulinimo veiksmus.

²⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl konkrečių Europos regioninės plėtros fondo paramos „Europos teritorinio bendradarbiavimo“ tikslui nuostatų (Interreg) projektas (2020 12 11 d. redakcija)

²⁶ Europos regionų komiteto nuomonė – RK indėlis į atnaujintą Teritorinę darbotvarkę, ypatingą dėmesį skiriant bendruomenės iniciuotai vietos plėtra (OL C, 2020 02 05)

Galimų integruotų rinkodaros veiksmų ateityje pasiūlymai:

1. Dėti pastangas, kad Jotvingių kelias (pasienio turizmo produktas, atitinkantis 2 koncepciją, priedas Nr. 3, 2.1 p.) būtų įtrauktas į Europos kultūros kelių (EKK) sąrašą.)²⁷.

2. Dėti pastangas, kad turizmo traukos vietai būtų suteiktas Europos Komisijos EDEN (angl. European Destinations of Excellence)²⁸ apdovanojimas. Šis įvertinimas, per pavyzdinių turizmo traukos vietovių populiarinimą, veiksmingai išryškina bendras Europos lankytinų vietų vertybes ir bruožus.

3. Dėti pastangas organizuoti Europos paveldo dienas²⁹. Tai bendra Europos Tarybos ir Europos Sąjungos iniciatyva skirta populiarinti kultūros paveldą. Pagrindinis jos tikslas yra plačiai suprantamas istorinis ir kultūrinis švietimas, kultūrinės įvairovės pristatymas, pabrėžiant bendras Europos kultūros šaknis ir skatinant tarpkultūrinį dialogą.

4. Dėti pastangas gauti Baltijos jūros turizmo centro (angl. Baltic Sea Tourism Center)³⁰ apdovanojimą darnaus turizmo srityje. Pagrindinis apdovanojimo tikslas yra skatinti darnią turizmo plėtrą Baltijos jūros regione po COVID-19 protrūkio.

5. Dėti pastangas gauti geriausio turizmo produkto sertifikatą Lenkijos turizmo organizacijos konkurse³¹. Konkurso tikslas – pagerinti turizmo pasiūlos kokybę ir konkurencingumą kuriant produktus, kurie ne tik išsiskiria turistiniu patrauklumu, bet ir yra novatoriški, palankūs turistams ir suteikia daug laisvalaikio praleidimo galimybių

6. Dėti pastangas, kad turizmo traukos vietovės produktai būtų įtraukti į Nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ pasiūlą. Pagrindiniai komunikacijos kanalai yra www.lithuania.travel svetainė ir socialinės žiniasklaidos profilis „Lietuva. Gražu tai, kas tikra“. Turizmo pasiūla viešinama teritoriniu (regionų) ir teminiu (vietos, religija, laisvalaikis, gamta, sveikata, virtuvė) aspektu.

²⁷ <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>, žiūrėta 2021 01 07 d.

²⁸ https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/eden_en, žiūrėta 2021 01 07 d.

²⁹ <https://www.gov.pl/web/kultura/europejskie-dni-dziedzictwa>, žiūrėta 2021 01 07 d.

³⁰ <https://bstc.eu/> (žiūrėta 2021 01 07 d.)

³¹ <https://www.pot.gov.pl/pl/dzialalnosc/konkursy/najlepszy-produkt-turystyczny> (žiūrėta 2021 01 07 d.)

7. BENDRŲ INICIATYVŲ IR PROJEKTŲ, STIPRINANČIŲ TURIZMO PLĖTRĄ PRFTZ, IDENTIFIKAVIMAS

7.1. Bendrų iniciatyvų, projektų paketų ir pasienio bei atskirų projektų identifikavimo procesas

Siekiant vystyti turizmą PRFTZ, įskaitant būsimos turizmo traukos vietovės ir regiono prekės ženklą plėtrą, būtina užtikrinti atitinkamą turizmo produktų pasiūlą, kokybę ir prieinamumą abipus sienos. Tai yra būtina norint sukurti išskirtinę ir konkurencingą turizmo pasiūlą PRFTZ.

Remiantis turistams patrauklių vietų regione nustatymo rezultatais, esamos PRFTZ turizmo pasiūlos įvertinimu ir turizmo vystymo šiame regione kryptių prognozėmis, buvo apibrėžtos keturios turizmo plėtros koncepcijos, kurios pateiktos 5 skyriuje. Tolesnis PRFTZ turizmo pasiūlos vystymas, įskaitant esamų lankytinų vietų ir objektų patrauklumo didinimą ir naujų turizmo produktų kūrimą, bus įgyvendintas per bendras iniciatyvas, teminius projektų paketus, pasienio projektus ir atskirus projektus, kurių tematika ir tikslai yra susiję su šio regiono turizmo plėtros koncepcijomis.

Bendra iniciatyva, tai investicinės ir neinvesticinės veiklos, inicijuojamos ir koordinuojamos PRFTZ valdymo organų. Ji skatina viso regiono turizmo plėtrą, įgyvendinamą dalyvaujant pasienio darbo grupėms ir teminėms darbo grupėms bei kitoms suinteresuotoms šalims Lenkijoje ir Lietuvoje.

Teminis projektų paketas yra atskirų projektų grupė, kuriuos sieja panašūs tikslai, apimtis ir koncepcija. Šie projektai įgyvendinami vieno ar kelių subjektų vienoje pasienio pusėje ar per pasienio partnerystę.

Atskiras projektas, tai projektas susijęs su apibrėžtomis koncepcijomis, kurį įgyvendina vienas ar daugiau subjektų tik vienoje (Lenkijos ar Lietuvos) pasienio pusėje, tiesiogiai nedalyvaujant partneriams iš kitos valstybės pasienio pusės.

Pasienio projektas yra susijęs su apibrėžtomis koncepcijomis, kurį kartu įgyvendina bent vienas partneris iš Lenkijos ir vienas partneris iš Lietuvos.

Iš viso PRFTZ planuojama įgyvendinti keturias bendras iniciatyvas, kuriose dalyvaus visi Lietuvos ir Lenkijos partneriai. Pirmą iniciatyvą: projektas „Lietuvos-Lenkijos funkcinė teritorija – naujos galimybės turizmo plėtrai“, bendrai finansuojama pagal INTERREG Lietuva – Lenkija 2014–2020 metų programos, pradėta įgyvendinti dar 2021 m. sausį.

Be to, pagal pateiktas koncepcijas planuojama įgyvendinti įvairius projektų paketus, pasienio ir atskirus projektus:

- 1 koncepcija „Kerintis pasienis“: trys pasienio projektai ir du atskiri projektai,
- 2 koncepcija „Paslaptingas jotvingių kraštas“: vienas pasienio projektas,
- 3 koncepcija „Žalioji nuošalys – lėtasis turizmas ir sveika gyvensena“: du projektų paketai, trys pasienio projektai ir dešimt atskirų projektų,
- 4 koncepcija „Bendras paveldas“: du projektų paketai ir vienas atskiras projektas.

Subjektų teisinis statusas lemia jų teikiamų projektų pasiūlymų tikslus, apimtį ir pobūdį (viešieji, komerciniai ar socialiniai). Didžiausia pasiūlymų pateikėjų grupė yra vietos savivaldos administraciniai vienetai (savivaldybės), todėl dauguma pasiūlymų apima viešojo turizmo infrastruktūros projektus, o socialinių ir komercinių projektų yra kur kas mažiau.

Visi Lietuvos ir Lenkijos suinteresuotų šalių, t. y. vietos savivaldos administracinių vienetų ir jiems pavaldžių institucijų, nevyriausybinėse organizacijų, įmonių ir aukštųjų mokyklų pateikti projektų pasiūlymai, buvo išanalizuoti atsižvelgiant į galimybę plėtoti bendradarbiavimą per sieną, keistis partnerių ir gerą patirtimi³², atsižvelgta į pasienio katalizatorių šiuose projektuose buvimo aspektą ir projektų įgyvendinimo kliūtis³³, jų technines, organizacines ir finansines įgyvendinimo galimybes (įskaitant galimų finansavimo šaltinių vertinimą)³⁴. Taip pat buvo atsižvelgta į siūlomų projektų poveikį PRFTZ turizmo pasiūlos ir darniai regiono plėtrai³⁵.

³² KUROWSKA-PYSZ, Joanna; The process of joint learning as a determinant of cross-border project management. *Eastern Journal Of European Studies*, Volume 11, Special Issue, November 2020

³³ KUROWSKA-PYSZ, Joanna; CASTANHO, Rui Alexandre; NARANJO GÓMEZ, José Manuel. Cross-border cooperation: the barriers analysis and the recommendations. *Polish Journal of Management Studies*, 2018, 17.

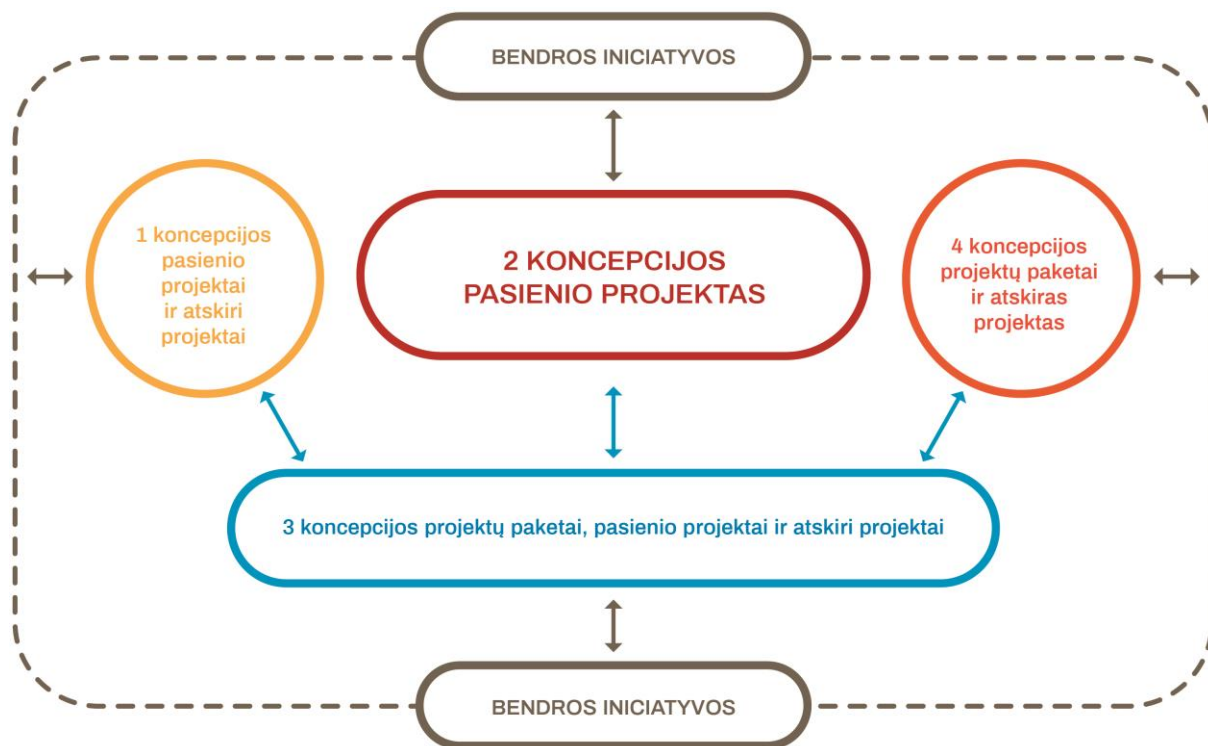
³⁴ KUROWSKA-PYSZ, Joanna. Selected aspects of the development of cross-border partnerships based on projects co-financed by the European Union. *REDES: Revista do Desenvolvimento Regional*, 2018, 23.3: 14-34.

³⁵ KUROWSKA-PYSZ, Joanna; SZCZEPAŃSKA-WOSZCZYNA, Katarzyna. The analysis of the determinants of sustainable cross-border cooperation and recommendations on its harmonization. *Sustainability*, 2017, 9.12: 2226.

Įgyvendinant pirmą projekto dalį buvo suformuluotas teiginys, kad turizmo potencialas, susijęs su istoriniu jotvingių genties paveldu, gali tapti unikaliausias ir išskirtinis turizmo pasiūlos ir būsimo PRFTZ prekės ženklo elementas. Šią tezę patvirtino ir preliminarus būsimo prekės ženklo išteklių vertinimas (5 skyrius). Tai rodo, kad didžiausią poveikį būsimo PRFTZ prekės ženklo plėtrai gali turėti pasienio projektas, pateiktas pagal 2 koncepciją „Paslaptingas jotvingių kraštas“. Jis yra nuoseklus teminiu požiūriu ir apima papildomas investicines ir neinvesticines užduotis abipus sienos. Projektas grindžiamas materialiuųjų ir nematerialiuųjų vertybių, susijusių su jotvingių paveldu Lietuvos ir Lenkijos pasienyje, turistiniu tyrinėjimu. Visų numatytų užduočių įgyvendinimas leis sukurti atskirą turizmo produktą. Naujus turizmo produktus bus galima derinti įvairiomis konfigūracijomis arba sukurti vieną PRFTZ tinklo turizmo produktą. Be pirmiau minimo pasienio projekto, 1 ir 4 koncepcijų, t. y. „Kerintis pasienis“ ir „Bendras paveldas“ projektuose taip pat atsižvelgiama į kultūrinį ir istorinį paveldą, o projektuose pateiktuose pagal 3 koncepciją „Žalioji nuošalys“ aiškiai akcentuojamas PRFTZ gamtos paveldas ir vertybės.

Visos koncepcijos ir projektų pasiūlymai buvo turistų įvertinti per apklausą, atliktą Lietuvos ir Lenkijos PRFTZ 2020 m. rugpjūtį. Tyrimo rezultatai patvirtina, kad turizmo plėtros PRFTZ koncepcijos buvo nustatytos teisingai. Turistai teigiamai įvertino daugumą siūlomų turizmo produktų, kurie bus sukurti vykdant projektus. Be to, tyrimo rezultatai rodo, kad projektai ir susiję su jais turizmo produktai būsimo turizmo vietovės plėtrą paveiks nevienodai. Didžiausio turistų susidomėjimo susilaukė pasienio projektas pagal 2 koncepciją „Paslaptingas jotvingių kraštas“. Kultūrinį ir istorinį paveldą akcentuojantys projektai (1 koncepcija „Kerintis pasienis“ ir 4 koncepcija „Bendras paveldas“) buvo įvertinti mažiau palankiai. Pastarieji projektai būsimei PRFTZ turizmo pasiūlai nesuteikia tokio akivaizdaus konkurencinio pranašumo prieš kaimynines turizmo traukos vietas, kaip pasienio projektas susijęs su jotvingių paveldu ir gali jį tik papildyti. Tam, be kita ko, įtakos turi tipiškas pasiūlymo pobūdis (pvz., 4 koncepcijoje „Bendras paveldas“ dominuoja muziejai) ir pasiūlos abstraktumas (pvz., pagal 1 koncepciją „Kerintis pasienis“ kuriami nauji maršrutai yra grindžiami motyvais, su kuriais turistai iki šiol dar nebuvo šiame regione susidūrę). Panašiai palankiai, kaip pasienio projektą „Paslaptingas jotvingių kraštas“, turistai įvertino projektus, siūlomus pagal 3 koncepciją „Žalioji nuošalys“. Pastarieji susiję su šiuo metu geriausiai išvystyta ir veiksmingiausiai turistus pritraukiančia PRFTZ pasiūlos dalimi. Šie projektai yra mažiau originalūs, tačiau jie turėtų būti pagrindas įgyvendinant pasienio projektą jotvingių tema ir projektus pagal kitas koncepcijas. Norint naudoti turizmo produktus, susijusius su jotvingių paveldu, reikia tiesiog keliauti, judėti ir būti gamtoje: tarp išlikusių gyvenviečių liekanų. Tai natūraliai sujungia šių dviejų koncepcijų projektus. Be to, projektų pasiūlymai pagal 3 koncepciją „Žalioji nuošalys“ yra susiję su apgyvendinimo ir maitinimo įstaigų plėtra bei papildomų laisvalaikio praleidimo formų organizavimu – visa tai yra neatsiejamas kitų koncepcijų projektų papildymas. Bendrų iniciatyvų ir projektų pasiūlymų pagal nurodytas koncepcijas sąsajos pateiktos 14 paveikslėlyje.

14 pav. Konceptijų bendrų iniciatyvų ir projektų sąsajos

Šaltinis: sudaryta autorių

Pabrėžtina, kad planuojamų bendrų iniciatyvų poveikis bus labai priklausys nuo šiems uždavimams vykdyti paskirtų valdymo organų bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo veiksmingumo. Ne mažiau svarbus veiksnys – projektų partnerių bendradarbiavimo per sieną plėtra. Jis lems planuojamų užduočių įgyvendinamumą, o netiesiogiai taip pat bus pasienio turizmo traukos vietovės plėtra ir turizmo prekės ženklo sukūrimą. Šiuo metu dauguma apibrėžtų bendrų iniciatyvų ir projektų pasiūlymų yra koncepcijos etape. Jų įgyvendinimas priklausys nuo suinteresuotų šalių projektavimo ir sąmatų rengimo darbų vykdymo, bei nuo to, ar šie projektai bus įtraukti į finansinius planus ir plėtros strategijas abipus sienos (tai pirmiausia taikoma vietos savivaldos administraciniais vienetams įeinantiems į PRFTZ).

7.2. Bendrų iniciatyvų PRFTZ apibūdinimas

PRFTZ turizmo potencialo nustatymo ir turizmo plėtros poreikių diagnostavimo etape bei atlikus bendradarbiavimo per sieną šioje srityje analizę, nustatyti šie regiono apribojimai:

- tinklinio bendradarbiavimo koordinavimo trūkumas ir silpni pasienio ryšiai,
- silpnos turizmo pasiūlos abipus sienos sąsajos (kaimo turizmo paslaugų pasiūla, teminiai maršrutai, dviračių maršrutai ir kt.)
- turizmo informacijos užsienio kalbomis nebuvimas (abiejose sienos pusėse) ir profesionalių turizmo informacijos punktų trūkumas (Lenkijos pusėje),
- nepakankamas apsikeitimas informacija apie lankytinas vietas ir renginius bei veiklas abipus sienos, skirtas turistams ir PRFTZ gyventojams,
- nepakankamos šiuolaikinio turizmo srauto ir paslaugų valdymo kompetencijos (turizmo informacijos punktų darbuotojų, vietos valdžios turizmo institucijų darbuotojų, turizmo ir kaimo turizmo objektus aptarnaujančio personalo ir kt.).

Siekiant išspręsti pirmiau minimas problemas reikia imtis sisteminių ir visapusiškų veiksmų visoje PRFTZ teritorijoje. Bendradarbiaujant su suinteresuotomis šalimis, buvo sukurtos bendrų iniciatyvų PRFTZ – kaip atsako į minėtas problemas – įgyvendinimo prielaidos.

3 lentelė. Įgyvendinamos bendros iniciatyvos PRFTZ (2021–2022)

Eil. Nr.	Veiklų apimtis	Įgyvendinamos bendros iniciatyvos aprašas	Vykdytojai
1.	Gilinama pasienio vietos savivaldos administracinių vienetų ir kitų subjektų bei organizacijų, bendradarbiaujančių PRFTZ, integracija	Projektas: „Lietuvos-Lenkijos funkcinė teritorija – naujos galimybės turizmo plėtrai“, iš dalies finansuojamas 2014-2020 m. Interreg V-A Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo programos Įgyvendinimo laikotarpis: 2021/01 – 2022/03 Veiklos: 1. Organizuoti pasienio partnerių susitikimus: bendras edukacines dirbtuves ir kt. 2. Parengti bendrus turizmo maršrutus, apimančius lankytinas PRFTZ vietas 3. Parengti prielaidas bendrai PRFTZ vizualinio identifikavimo sistemai (dvikalbei) sukurti 4. Turizmo viešinimo veiklos pasienyje: straipsniai spaudoje, filmas, žemėlapis, reklaminiai suvenyrai, leidiniai, bendras dalyvavimas turizmo parodose	Lietuvoje: Lazdijų rajono, Vilkaviškio rajono ir Kalvarijos savivaldybių administracijos Lenkijoje: Vižainis ir Rūdelė Seinų regiono savivaldybių asociacija atstovaujanti likusioms PRFTZ Lenkijos savivaldybėms ir kitiems projekte dalyvaujantiems subjektams
2.	Kuriama strateginių turizmo pasiūlos elementų abipus sienos sinergija		
3.	Bendros PRFTZ turizmo produktų viešinimo veiklos		
4.	Bendra PRFTZ vizualinio identifikavimo sistema		

Šaltinis: sudaryta autorių

4 lentelėje pateikti likusių, 2021–2025 metais įgyvendinti planuojamų bendrų iniciatyvų aprašymai, kurie padės išspręsti pirmiau apibrėžtas problemas ir sustiprins PRFTZ turizmo potencialą. Šių projektų įgyvendinimas yra glaudžiai susijęs su bendradarbiavimo PRFTZ koordinavimo modelio, kurio pasiūlymas pateiktas 4 skyriuje, įgyvendinimu.

4 lentelė. Planuojamos įgyvendinti bendros iniciatyvos PRFTZ (2021–2025)

Eil. Nr.	Veiklų apimtis	Siūlomos bendros iniciatyvos aprašas	Vykdytojai
1.	Pasienio turizmo informacijos sistemos plėtra	Turizmo informacijos centrų tinklo plėtra ir prieigos prie turizmo informacijos ir jos apimties didinimas (ypač Lenkijos dalyje, pvz. Seinuose ir Punske). Informacijos centrų abiejose sienos pusėse bendradarbiavimo koordinavimo gerinimas (cikliška rengiami koordinacinio pobūdžio susitikimai). Informacijos užsienio kalbomis apimties didinimas (pasiūlos informacija rengiama lenkų, lietuvių, anglų ir rusų kalbomis, atsižvelgiant į keturias PRFTZ koncepcijas). Turizmo informacijos internete atnaujinimas. Keitimosi informacija apie turistams ir PRFTZ gyventojams skirtus renginius ir veiklas abipus sienos, stiprinimas.	PRFTZ valdymo organai ir pasienio darbo grupės bendradarbiaujant su Lietuvos ir Lenkijos institucijomis, subjektais ir organizacijomis suinteresuotomis turizmo informacijos PRFTZ gerinimu.
2.	PRFTZ turizmo pasiūlos valdymo įgūdžių ugdymas	Kalbų kursai turistų srautus aptarnaujančiam personalui (kaimyninės šalies kalbos, anglų kalbos). Teminiai seminarai įvairiomis turizmo valdymo temomis, skirti tikslinėms grupėms: gidams, savivaldybių administracijų turizmo specialistams, turizmo informacijos centrų darbuotojams, turizmo objektų darbuotojams, kaimo turizmo valdytojams, ekologinio ūkininkavimo ir ekologinio turizmo atstovams.	PRFTZ valdymo organai ir pasienio darbo grupės bendradarbiaujant su Lietuvos ir Lenkijos institucijomis, subjektais ir organizacijomis suinteresuotomis turizmo informacijos PRFTZ gerinimu.

3.	PRFTZ kaimo turizmo paslaugų pasiūlos kokybės gerinimas ir įvairovės didinimas	Lietuvos ir Lenkijos kaimo turizmo sodybų, suinteresuotų teikti paketuotas paslaugas, tinklo kūrimas, siekiant: - pasiūlyti turistams trumpus apsilankymus partnerinėse kaimo turizmo sodyboje kitapus sienos, - viešinti bendrą pasienio partnerinių kaimo turizmo ūkių pasiūlą, - kurti papildomus pasienio kaimo turizmo paslaugų pasiūlymus: ekologinius žemės ūkio produktus, regioninės virtuvės produktus, maršrutus apimančius sodybas ir lankytinas pasienio vietas, - gauti prestižines kaimo turizmo asociacijų rekomendacijas, patvirtinančias teikiamų paslaugų standartą.	PRFTZ valdymo organai ir pasienio darbo grupės bendradarbiaujant su kaimo turizmo sodybomis abipus sienos ir joms atstovaujančiomis organizacijomis.
----	--	---	--

Šaltinis: sudaryta autorių

7.3. Konceptijų projektų pasiūlymų apibūdinimas

Kaip minėta pirmiau, didžiausias PRFTZ turizmo pasiūlos plėtros potencialas yra pasienio projektas „Paslaptingas jotvingių kraštas“ (2 koncepcija). Jo tikslas – sukurti PRFTZ turizmo produkto tinklą, apjungiantį objektus ir istorines vietas, susijusias su jotvingių paveldu ir kultūra. Atsirast galimybė net tik aplankyti istorines jotvingių vietas, bet ir dalyvauti šio turizmo produkto siūlomose ir su jotvingių kultūra susijusiose edukacinėse ir pažintinėse programose, pramogose ir kituose atrakcionuose (suvenyrų gamyba ir pardavimas, virtualios ekskursijos, lauko žaidimai, jotvingių virtuvė, teminiai vakarėliai ir kt.). Projektą planuojama įgyvendinti 2021–2026 metais. Numatytas 10 partnerių bendradarbiavimas (trys Lietuvos savivaldybių administracijos, šeši Lenkijos vietos valdžios administraciniai vienetai ir viena Lenkijos asociacija). Šis pasienio projektas pakankamai sudėtingas, todėl ateityje turėtų būti leidžiama jį padalinti į kelis mažesnius. Apie tai galima būtų spręsti vadovaujantis pasiruošimo įdirbiu (parengta technine dokumentacija ir išlaidų sąmatomis, gautais reikalingais leidimais) ir atskirų partnerių finansiniu pajėgumu (lėšų užtikrinimas užduotims įgyvendinti). Projekto apimtis ir vykdytojai pateikti 5 lentelėje, išsami informacija apie projektą pateikta 2 priedo 2.1 p.

5 lentelė. Pasienio projekto „Paslaptingas jotvingių kraštas“ apimtis ir vykdytojai

Eil. Nr.	Pasienio projekto „Paslaptingas jotvingių kraštas“ apimtis	Vykdytojai
1	„Aplink jotvingio Šiurpos pilį“	Jeleniavo valsčius
2	„Jotvingių Gulberekio piliakalnis Sudavskiuose“	Vižainio valsčius
3	„Tako, vedančio į jotvingių Eglinės piliakalnį Šipliškės valsčiuje, sukūrimas“	Šipliškės valsčius
4	„Rožinio kalnas Krasnapolyje – senasis jotvingių piliakalnis“	Krasnapolio valsčius
5	„Jotvingių Paseinėlių piliakalnio pritaikymas turizmui“	Gibų valsčius
6	„Jotvingių – prūsų gyvenvietės Ožkiniuose turizmo pasiūlos plėtra“	Jotvingių-prūsų gyvenvietė Ožkiniuose
7	„Lankytinos vietos Rūdelės valsčiuje sukūrimas – jotvingių tvirtovės rekonstrukcija“	Rūdelės valsčius
8	„Keliantis jotvingių keliais: Lazdijų rajono savivaldybė, Vilkaviškio rajono savivaldybė, Kalvarijos savivaldybė“	Lazdijų rajono, Vilkaviškio rajono, Kalvarijos savivaldybių administracijos

Šaltinis: sudaryta autorių

Pagal dvi likusias koncepcijas (1 ir 4), susijusias su vietovės kultūrinio ir istorinio paveldu, pateiktų projektų pasiūlymų (projektų paketų ir pasienio projektų) dauguma grindžiama tinkliniu bendradarbiavimu. Pagal šiuos komponentus buvo pateikti tik trys atskirų projektų pasiūlymai:

- 1 koncepcija, projektas: „Pasienio pasakų takas“, tikslas – apjungti į vieną turizmo projektą esamus ir būsimus atrakcionus, kurių tikslinė grupė yra šeimos su vaikais. Naujai sukurtą turizmo produktą sudarys atrakcionų paketas, kuris įvairins poilsio ir laisvalaikio galimybes bei skatins ilgesnį lankymąsi pasienio regione (teminiai pasakų kaimeliai Vižainio, Rūdelės, Šipliškės, Gibų valsčiuose ir Kultūrų miestelis Seinuose);
- 1 koncepcija, projektas: „Mejerio skulptūrų parkas „Menas&Gamta“, projekto pateikėjas: Balstogės technikos universitetas, įgyvendinimo vieta: Seinų valsčius; modernų skulptūrų parką siekiama pateikti kaip pasiūlymą reikliausiems turistams, norintiems bendrauti su menu ir gamta. Parke bus kuriamas ir populiarinamas menas, plėtojama meninio ugdymo idėja aktyviai dalyvaujant auditorijai.
- 4 koncepcija, projektas: „Pasienio regiono virtuvės centras Vižainyje“. Projektą pasiūlė privatus verslininkas, kuris plėtos vietinę turizmo pasiūlą Vižainyje prie „Green Velo“ dviračių maršruto (siekiant gerinti turistų prieigą prie regioninės virtuvės patiekalų, nakvynių paslaugas ir dviračių nuomos paslaugas, plėtoti prekybą vietinių gamintojų produktais).

Išsami informacija apie šiuos projektus pateikta 2 priedo 1.1, 1.4 ir 4.3 p.

Pateikti projektų paketų pagal 4 koncepciją pasiūlymai yra susiję tiek su pakankami gerai išplėta abiejose PRFTZ pusėse muziejų pasiūla, tiek su dar tik formuojama turizmui pritaikyta dvarų pasiūla. Šių projektų tikslas yra išsaugoti arba atkurti regiono istorinį ir kultūrinį paveldą, geriau jį pritaikyti turizmui (įskaitant apgyvendinimo ir maitinimo infrastruktūros plėtrą) ir sujungti šio paveldo elementus į vieną, teminiu požiūriu nuoseklų, turizmo produktą siūlomą abiejose sienos pusėse. Šie projektai prisidės prie PRFTZ turizmo pasiūlos patrauklumo didinimo, ypač turistams, norintiems pažinti pasienio kultūros materialų ir nematerialų paveldą ir naudotis kultūros įstaigų teikiama švietimo, pramogų ir kulinarijos paslaugomis. Šių projektų apimtis ir vykdytojai pateikti 6 lentelėje, išsami informacija apie projektus – 2 priedo 4.1 ir 4.2 p.

6 lentelė. 4 koncepcijos projektų paketų apimtis ir vykdytojai

Eil.Nr.	Projektų paketas	Projektų paketo apimtis	Vykdytojai
1	„Pasienio dvarų takas“	„Dvarų maršrutas – Paribio fondo edukacinio turizmo pasiūla“	Seinų „Paribio“ fondas
2		„Bendradarbiavimas puoselėjant pasienio dvarų kultūrą ir tradicijas – Aštriosios Kirsnos Dvaro pritaikymas turizmo reikmėms“	Aštriosios Kirsnos dvaro kultūros ir paveldo centras, UAB
3		„Pasienio dvarų legendų takais – Paežerių dvaras ir kiti dvarai pasienyje“	Vilkaviškio rajono savivaldybė
4		„Tarptautinis švietimo ir rekreacijos centras Alnukuose“	Balstogės technikos universitetas
1	„Pasienio muziejų takas“	„Muziejų turizmo pasiūlos plėtra Punsco valsčiuje“	Punsco valsčius
2		„Muziejų kelias – pasienio muziejų maršruto sukūrimas“	Kalvarijos savivaldybė
3		„Abiejų Tautų Respublikos paribio muziejaus Seinuose pasiūlos plėtra“	Seinų miestas
4		„Muziejų kelias – pasienio muziejų maršruto sukūrimas“ – Lietuvos Nacionalinio Muziejaus padalinys Jono Basanavičiaus gimtinė“	Vilkaviškio rajono savivaldybė

Šaltinis: sudaryta autorių

Trijų pasienio projektų, pateiktų pagal 1 koncepciją, pasiūlymai susiję su nematerialiuoju pasienio kultūros paveldu (padavimais, pasakomis, legendomis, papročiais ir apeigomis, kurių dalis mena jotvingių laikus). Skirtingai nuo 4 koncepcijoje siūlomų projektų, suderintų su jau esama pasiūla, šie pasienio projektai grindžiami visiškai naujomis idėjomis ir konceptais, nesusijusiais su šiuo metu siūlomais turizmo produktais. Kiekvieno šių projektų partnerių tikslas buvo sukurti papildomą ir teminiu atžvilgiu darnią turizmo pasiūlą, kuri pritrauktų konkrečias tikslines grupes:

- „Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero“: laimingai ir nelaimingai įsimylėjusiems turistams,
- „Gyvoji pasienio istorija ir kultūra“: turistams, norintiems tiesiogiai ir aktyviai dalyvauti renginiuose ir veiklose, skirtose pasienio istorijos ir kultūros paveldo išsaugojimui,
- „Pasienio knygnešių takas“: turistams, besidomintiems pasienio istorija po valstybių padalijimo.

Palyginti su projektų paketų, pateiktų pagal 4 koncepciją, pasiūlymais, pirmiau minimų projektų pasirengimo įgyvendinti įdirbis žymiai kuklesnis (išskyrus Punsco valsčiaus pateiktą užduotį: „Magiškas meilės takas Punske“).

Aptariamų pasienio projektų apimtys ir vykdytojai pateikti 7 lentelėje, išsami informacija apie projektus – 2 priedo 1.2., 1.3 ir 1.5 p.

7 lentelė. 1 koncepcijos pasienio projektų apimtis ir vykdytojai

Eil. Nr.	Pasienio projekto „Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero“ apimtis	Vykdytojai
1	„Magiškas meilės takas Punske“	Punsko valsčius
2	„Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero – Lazdijai“	Lazdijų rajono savivaldybė
3	Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero - Vilkaviškis ir Paežeriai“	Vilkaviškio rajono savivaldybė
Eil. Nr.	Pasienio projekto „Gyvoji pasienio istorija ir kultūra“ apimtis	Vykdytojai
1	„Klojimo teatrų festivalio tradicijų plėtojimas – kasdienio gyvenimo XIX ir XX a. sandūroje pristatymo inscenizacijos“	Punsko valsčius
2	„Palenkės mugės Krasnapolyje“	Krasnapolio valsčius
3	„Seinų atminimo sodai“	Seinų miestas
4	„Palenkės FOLK Gibuose“	Gibų valsčius
5	„Gyvoji pasienio istorija – Vilkaviškio kultūros centras“	Vilkaviškio rajono savivaldybė
6	„Gyvoji pasienio istorija - Kalvarijos savivaldybės kultūros centras & Lazdijų kultūros centras“	Lazdijų rajono savivaldybė, Kalvarijos savivaldybė
Eil. Nr.	Pasienio projekto „Pasienio knygnešių takas“ apimtis	Vykdytojai
1	„Naujo kultūros ir švietimo pastato bei „atviros bibliotekos“ statyba“	Punsko valsčius
2	„Pasienio knygnešių takas – Kalvarijos savivaldybė, Vilkaviškio viešoji biblioteka, Lazdijų rajono savivaldybė“	Lazdijų rajono savivaldybė, Kalvarijos savivaldybė, Vilkaviškio rajono savivaldybė

Šaltinis: sudaryta autorių

3 koncepcijos projektų pasiūlymai (projektų paketai, pasienio projektai ir atskiri projektai) leidžia toliau plėtoti pajvairintą regiono pasiūlą, grindžiamą jo gamtinių vertybių, gamtos ir kraštovaizdžio įdomybių bei aktyviam turizmui palankių sąlygų panaudojimu. Ši pasiūla taip pat yra susijusi su viešosios ir komercinės turizmo infrastruktūros, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų bei kaimo turizmo vystymu. Įgyvendinus šias veiklas bus sukurti nauji turizmo produktai (rekreacijos maršrutai, dviračių takai, vandens keliai, maudyklos ir kt.), kurie, atsižvelgiant į turistų pageidavimus, gali funkcionuoti savarankiškai arba papildyti 1, 2 ir 4 koncepcijose apibrėžtus turizmo produktus. Turizmo produktai, sukurti įgyvendinus 3 koncepcijos projektus, gali būti skirti plačiai tikslinei grupei, todėl jie reikšmingai pajvairina PRFTZ pasiūlą.

3 koncepcijai daugiausia pateikta atskirų projektų pasiūlymų. Taip yra dėl ryškaus šios turizmo pasiūlos ryšio su konkrečia vieta, individualaus jos pobūdžio ir organizacinių bei teisinių trukdžių tiesiogiai ją susieti su analogiška pasiūla kitoje sienos pusėje. Pateikti šie projektai:

- projektas: „Turizmo infrastruktūros plėtra ties valstybinių sienų susikirtimo tašku „Mara“, pateikė Gibų valsčius; projekto tikslas yra vienu turizmo projektu apjungti esamas ir būsimas lankytinas vietas ties Seinos (Marycha) upe (nauja maudyklos vieta, baidarių maršruto infrastruktūros įrengimas, privažiavimo kelio iki valstybinių sienų susikirtimo taško „Mara“ statyba kartu su pėsčiųjų ir dviračių tiltelio į Lietuvos pusę įrengimu, sąsmaukos tarp Pomorze ir Zelwa ežerų Gibų valsčiuje tvarkyba);
- projektas: „Maudymosi vietos Sumave įrengimas“, pateikė Seinų valsčius; projekto tikslas turizmo infrastruktūros pasienio teritorijoje plėtra, siekiant pagerinti vietos kaimo turizmo sodybų pasiūlą;
- projektas: „Turizmo infrastruktūros įruošimas Lenkijos–Lietuvos pasienyje“, pateikė Vištyčio regioninis parkas, Vilkaviškio turizmo ir verslo centras ir Vilkaviškio rajono, Kalvarijos bei Lazdijų rajono savivaldybės; projekto tikslas yra kelių infrastruktūros

pagerinimas, slidinėjimo trasų ir pėsčiųjų takų plėtra, siekiant pagerinti turistinių objektų prieinamumą lietuviškoje PRFTZ dalyje, taip pat sukurti naujus lankytojų objektus (pvz., įrengti lajų taką), pagerinti lankytojų vietų žymėjimą.

- projektas: „Lėtai aplink pasienio ežerus“, pateikė Vilkaviškio rajono, Kalvarijos ir Lazdijų rajono savivaldybės; įgyvendinus projektą pagerės aktyvaus turizmo infrastruktūros kokybė PRFTZ Lietuvos dalyje, bus sudarytos sąlygos geriau panaudoti gamtinį potencialą, sukurtos naujos lankytojų vietos paskatins poilsiauti kaimo turizmo sodybose;
- projektas: „Mažas pramogų ir poilsio parkas prie šalčio ašigalio“, pateikė privatus verslininkas iš Vižainio; projekto tikslas yra įkurti pramogų paslaugoms skirtą teritoriją, kuri pritrauks turistus besinaudojančius Suvalkų kraštovaizdžio parko, Vižainio valsčiaus, trijų sienų sankirtos taško „Višytis“ ir kt. turizmo pasiūla;
- projektas: „Žiedinis turistinis maršrutas po Veisiejų ir Metelių regioninių parkų teritorijas“, pateikė Lazdijų rajono savivaldybė atstovaujanti Veisiejų regioniniam parkui ir Metelių regioniniam parkui; projekto tikslas – sudaryti bendrą žiedinį pasienio turistinį pažintinį maršrutą Lazdijų rajono savivaldybės teritorijoje, kaip pažintinio Vižainio-Vištyčio maršruto papildomą turizmo produktą;
- projektas: „Papildomo infrastruktūros plėtra“, pateikė WOSIR Szelmant Sp. z o.o.; projekto tikslas yra padidinti šio centro turizmo pasiūlos patrauklumą ir užtikrinti turistams bei regiono vietovių gyventojams patogią ir saugią vietą poilsiui bei laisvalaikiui;
- projektas: „Kempingo ir pramogų komplekso modernizavimas prie Vištyčio ežero“, pateikė privatus verslininkas iš Vilkaviškio rajono savivaldybės; projekto tikslas yra padidinti centro turizmo pasiūlos patrauklumą ir užtikrinti turistams bei regiono gyventojams geresnes poilsio sąlygas prie Vištyčio ežero.

Išsami informacija apie šiuos projektus pateikta 2 priedo, 3.2., 3.4., 3.6, 3.7, 3.8., 3.11 ir 3.12. ir 3.13 p.

Pagal 3 koncepciją buvo pateikti du projektų paketai. Pirmą projektų paketą „Šešupės vandens turizmo maršrutas“ sudaro du projektai, kurie dėl skirtingų teisinių jų įgyvendinimo sąlygų (įskaitant leidimų vandens telkinių naudojimui ir kitus teisinius reikalavimus bei žemės valdos klausimus), parengti atskirai. Abiem projektais siekiama padidinti Šešupės pasienio vandens maršruto patrauklumą, plėtoti turizmo pasiūlą maršrute (Lenkijos pusėje: Turizmo aktyvumo centre „Šešupės nuotykių slėnis“, Lietuvos pusėje: prie Lakinskų užtvankos, Šešupės upės pakrantėse ir kt.). Antras projektų paketas „Pasienio kaimo turizmas“ apima keturis projektus, iš kurių tris pateikė kaimo turizmo sodybos, planuojančios apgyvendinimo ir maitinimo infrastruktūros ir papildomos turizmo infrastruktūros plėtrą, siekiant pritraukti daugiau lankytojų. Vieną projektą, kurio tikslas – visapusiškai pagerinti poilsio kaimo turizmo sodybose sąlygas, pateikė Vilkaviškio rajono savivaldybė. Planuojama, kad ateityje PRFTZ abipus sienos bus vykdomi kiti, papildomi projektai, kurie prisidės prie poilsio patrauklumo Lietuvos ir Lenkijos pasienio kaimo turizmo sodybose, pagerinimo. Šių įstaigų teikiamos paslaugos užima didelę apgyvendinimo paslaugų PRFTZ rinkos dalį, tačiau neabejotinai reikalingas jų kokybės gerinimas ir praturtinimas naujais elementais: ekologiška augalininkyste ir kt.

Abiejų projektų paketų apimtys ir vykdytojai pateikti 8 lentelėje, išsami informacija apie projektus – 2 priedo, 3.4, 3.9., 3.14 ir 3.15 p.

8 lentelė. 3 koncepcijos projektų paketų apimtis ir vykdytojai

Eil. Nr.	Projektų paketas	Projektų paketo apimtis	Vykdytojai
1	„Šešupės vandens turizmo maršrutas“	„Šešupės pasienio vandens turizmo maršrutas“ – Lenkija	Rūdelės valsčius
2		„Šešupės vandens turizmo maršrutas“ – Lietuva	Kalvarijos savivaldybė
Eil.	Projektų paketas	Projektų paketo apimtis	Vykdytojai
1	„Pasienio kaimo turizmas“	„Kaimo turizmo sodybos „Daniłowce“ patrauklumo didinimas“	Kaimo turizmo sodyba Daniłowice, Gibų valsčius
2		„Kaimo turizmo sodybos „Wierśnianka“ patrauklumo didinimas“	Kaimo turizmo sodyba Wierśnianka, Gibų valsčius
3		„Paežerės aplinkos gerinimo projektas prie Vištyčio ežero“	Kaimo turizmo sodyba „Poilsis pas Micką“ Vištytis, Vilkaviškio rajonas
		„Kaimo turizmo orientuoto į šeimos laisvalaikį plėtra“	Vištytis, Vilkaviškio rajonas

Šaltinis: sudaryta autorių

Pagal 3 koncepciją pateikti trys pasienio projektų pasiūlymai, kuriuos planuojama įgyvendinti teritorijose, tiesiogiai besiribojančiose su Lietuvos ir Lenkijos valstybių siena. Kiekviename projekte planuojama sukurti maršrutą, jungiantį turizmo objektus abipus sienos. Projektuose taip pat atsižvelgiama į investicines užduotis, kuriomis siekiama pagerinti dviratininkų ir žygeivių, taip pat vandens maršrutais keliaujančių turistų prieigą prie šių lankytinų vietų. Kiekvienu iš šių projektų planuojama sukurti naujų turistinių objektų abiejose sienos pusėse ir pagerinti turizmo paslaugų infrastruktūrą (įrengti krypties rodykles, automobilių stovėjimo aikštes, mažosios architektūros objektus ir kt.) ir aktyviai plėtoti partnerių bendradarbiavimą per sieną, siekiant PRFTZ lankytojus paskatinti naudotis sukurtais maršrutais ir aplankyti lankytinas vietas kitoje sienos pusėje.

Minėtų pasienio projektų apimtys ir vykdytojai pateikti 9 lentelėje, išsami informacija apie projektus – 2 priedo, 3.1, 3.5 ir 3.10 p.

9 lentelė. 3 koncepcijos pasienio projektų apimtis ir vykdytojai

Eil. Nr.	Pasienio projekto „Poilsio maršrutas „pasienyje“ apimtis	Vykdytojai
1	„Turizmo infrastruktūra prie Vižainio ežero, Ravelių kalno ar Mariankos ir buvusio Rekošų dvaro ir parko teritorijoje“	Vižainio valsčius
2	„Teritorijos prie Ančios ežero tvarkybos darbai ir pažintinio kelio „Aplink Jačnos ežerą“ modernizavimas	Suvalkų kraštovaizdžio parkas
3	„Vietinės reikšmės kelio atkarpos nuo „Tritaškio“ iki Vištyčio dangos modernizavimas, pėsčiųjų ir dviračių tako pratęsimas prie Vištyčio ežero kranto kartu su Vištyčio apžvalgos bokšto statyba ir lajų tako, esančio maršrute Vištytis-Vižainis statyba“	Vilkaviškio rajono savivaldybė
4	„Apžvalgos aikštelės modernizavimas ir automobilių stovėjimo aikštelės įrengimas šalia Kačergų kalno, Liubavo keramikos studijos atnaujinimas ir Tako į Piliakalnio piliakalnį įrengimas“	Kalvarijos savivaldybė
5	„Slidinėjimo trasos ir jos infrastruktūros modernizavimas“	Kazlų Rūdos urėdija
Eil. Nr.	Pasienio projekto „Lenkijos ir Lietuvos pasienio vandens maršruto (Alnas – Galadusys) įrengimas“ apimtis	Vykdytojai
1	„Vandens maršruto tarp Alno ir Galadusio ežerų statyba kartu su Alnos (Hołnianka) upės įtraukimu į maršrutą, kelių ir pėsčiųjų bei dviračių takų infrastruktūros perstatymo darbai, sustojimo vietų (prieplaukų, įlankėlių ir kt.) maršruto trasoje įrengimas“	Seinų valsčius
2	„Kelių infrastruktūros perstatymo darbai, siekiant užtikrinti saugią laivybą Lietuvos pasienio vandenimis, pėsčiųjų bei dviračių takų infrastruktūros statyba, sustojimo vietų (prieplaukų, įlankėlių ir kt. maršruto trasoje įrengimas“	Lazdijų rajono savivaldybė
Eil. Nr.	Pasienio projekto „Istorinio karališkojo maršruto, jungiančio Berznyką ir Kapčiamiestį, atnaujinimas“ apimtis	Vykdytojai
1	„Kelio modernizavimas istorinio karališkojo maršruto, jungiančio Berznyką ir Kapčiamiestį, atkarpoje, dviračių tako tiesimas ir dviračių bei pėsčiųjų infrastruktūros įrengimas, informacinių stendų su žemėlapiais įrengimas	Seinų valsčius
2	„Asfaltuoto kelio nuo valstybės sienos iki Kapčiamiesčio tiesimas ir dviračių bei pėsčiųjų tako Lietuvos dalyje tiesimas, informacinių stendų su žemėlapiais įrengimas“	Lazdijų rajono savivaldybė

Šaltinis: sudaryta autorių

PRIEDAS NR. 1. SUSITARIMO PAVYZDY

POROZUMIENIE

O UTWORZENIU TURYSTYCZNEGO TRANSGRANICZNEGO
OBSZARU FUNKCJONALNEGO „JATVINGIA – KRAINA
JA ČVINGŲ“ NA POGRANICZU POLSKO-LITEWSKIM
Z DNIA 08 GRUDNIA 2020 R., ZAWARTE W SEJNACH

SUSITARIMAS

DĖL LIETUVOS IR LENKIJOS PAŠIENIO FUNKCINĖS TURIZMO
ZONOS „JOTVINGIŲ KRAŠTAS – JATVINGIA“ SUKŪRIMO
SUDARYTA 2020 M. GRUODŽIO 8 D. SEINEJ

Rejon kalvarijaki, reprezentovany przez Vincasa Plikaitisa,
Rejon łódzieski, reprezentovany przez Ausmę Miškinienę,
Rejon wylkowyski, reprezentovany przez Algirdasa Neiberkę,
Gmina Giby, reprezentovana przez Roberta Bagińskiego,
Gmina Jeleniowo, reprezentovana przez Kazimierza Urynowicza,
Gmina Kraanopol, reprezentovana przez Karola Szrajberta,
Gmina Punańsk, reprezentovana przez Witolda Liszkowskiego,
Gmina Rutka-Tartak, reprezentovana przez Piotra Sinkiewicza,
Gmina Sejnų, reprezentovana przez Dariusza Łostowskiego,
Miasto Sejnų, reprezentovane przez Arkadiusza Nowalskiego,
Gmina Szypliszki, reprezentovana przez Mariusza Grygietę,
Gmina Wizajny, reprezentovana przez Stanisława Pietrukiewiczą,
zwani dalej Partnerami

Kalvarijos savivaldybė, atstovaujama mero Vinco Plikaičio,
Lazdijų rajono savivaldybė, atstovaujama merės Ausmos Miškinienės,
Vilkaviškio rajono savivaldybė, atstovaujama mero Algirdo
Neiberkos, Gibų valsčius, atstovaujamas Robert Bagiński,
Jeleniavo valsčius, atstovaujamas Kazimierz Urynowicz,
Kraanapolio valsčius, atstovaujamas Karol Szrajbert,
Punako valsčius, atstovaujamas Witold Liszkowski,
Rūdelės valsčius, atstovaujamas Piotr Sinkiewicz,
Seinų valsčius, atstovaujamas Dariusz Łostowski,
Seinų miestas, atstovaujamas Arkadiusz Nowalski,
Šiupliškės valsčius, atstovaujamas Mariusz Grygietę,
Vižainio valsčius, atstovaujamas Stanisław Pietrukiewicz,
toliau visi vadinami Partneriais,

W trosce o zrównoważony rozwój pogranicza litewsko-polskiego i wyrażając wolę
zacieśnienia sąsiedzkiej współpracy samorządów terytorialnych oraz partnerów
społecznych i gospodarczych w celu synergicznego wykorzystania wspólnych
potencjałów oraz przekazywania benefitów rozwojowych, uwzględniając postanowienia
"Europejskiej Konwencji Ramowej o współpracy transgranicznej samorządów lub
władz terytorialnych", sporządzonej w Madrycie dnia 21 maja 1980 roku oraz
postanowienia „Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem
Republiki Litewskiej o współpracy transgranicznej”, sporządzonej w Wilnie dnia 16
września 1995 r., wyrażając ustalenia „Deklaracji Sejnuskiej”, sporządzonej w
Sejnach dnia 14 marca 2018 r. i kierując się rekomendacjami Komisji Europejskiej w
zakresie rozwoju transgranicznych obszarów funkcjonalnych w nowej perspektywie
finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027, ustalając

siektami turais Lietuvos ir Lenkijos pasienio plėtos ir skatėdami vieni kitą stiprinti
karišnybinę veiklos valdžios ir socialinių bei ekonominių partnerių bendradarbiavimą,
bendra potencialo sinerģijos ir įveikti plėtos kliūtis bei atsivėlugdami į 1980 m.
gegužės 21 d. Madride parengtos „Europos konvencijos dėl bendradarbiavimo per
sienas tarp terytorinių bendrijų ir valdžios organų“ nuostatus ir į 1995 m. rugpjūto 16
d. Vilniuje pasirašytos „Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos
Vyriausybės sutarties dėl bendradarbiavimo per sieną“ nuostatus, vykdędami „Seinų
deklaracijos“, pasirašytos 2018 m. kovo 14 d. Seinuose, nuostatus, atsivėlugdami į
Europos Komisijos rekomendacijas dėl pasienio regionų funkcinių zonų plėtos
nuo 2021 m. finansinėje perspektyvoje.“

ustaląja, co następuje:

susitaria:

§ 1
Cel porozumienia

1. Utworzenie i wspieranie zrównoważonego rozwoju Turystycznego Transgranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Jatvingia – Kraina Jaćwingów” na pograniczu litewsko-polskim w oparciu o współpracę Partnerów.

§ 2
Zasięg terytorialny

1. Zasięg terytorialny niniejszego porozumienia obejmuje jednostki samorządu terytorialnego Partnerów.
2. Partnerzy wyrażają gotowość współpracy również ze wszystkimi zainteresowanymi osobami prawnymi i osobami fizycznymi spoza zasięgu terytorialnego na rzecz wspólnej realizacji celów określonych w niniejszym Porozumieniu

§ 3
Struktura organizacyjna

1. W celu realizacji porozumienia powołuje się następujące organy:
 - a) **Radę** – jako organ programowo-opiniotwórczy Turystycznego Transgranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Jatvingia – Kraina Jaćwingów”, w skład której wchodzi przedstawiciele wszystkich jednostek samorządu terytorialnego tj. co najmniej 1 przedstawicieli każdego z Partnerów niniejszego Porozumienia,
 - b) **Prezydium** – jako organ koordynujący działalność, w skład którego wchodzi po jednym przedstawicielu Partnerów ze strony litewskiej oraz ze strony polskiej, wybieranych spośród członków Rady,
 - c) **Sekretariaty Przygraniczne** – jako organy pomocnicze zapewniające bieżące wsparcie dla współpracy Partnerów – po jednym po stronie litewskiej oraz po stronie polskiej. Funkcje sekretariatu pełni Partner, który w danym momencie nieodpłatnie reprezentuje Prezydium.
2. Rada może powołać i tworzyć inne Transgraniczne

§ 1
Susitarimo tikslas

1. Sukurti Partnerių bendradarbiavimu grindžiamą Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinę turizmo zoną „Jotvingių kraštas – Jatvingia” ir remti jos tvary vystymąsi. Sukurti Partnerių bendradarbiavimu grindžiamą Lietuvos ir Lenkijos pasienio regiono funkcinę turizmo zoną „Jotvingių kraštas – Jatvingia” ir remti jos tvary vystymąsi.

§ 2
Teritorinė apimtis

1. Šio susitarimo Partnerių administraciniai teritoriniai vienetai yra savivaldybių ribos.
2. Partneriai pareiškia, kad jie taip pat pasirengę bendradarbiauti su visais suinteresuotaisiais juridiniais ir fiziniais asmenimis, nesančiais teritorinės apimties ribose, siekiant bendrai įgyvendinti šiame Susitarime nustatytus tikslus.

§ 3
Organizacinė struktūra

1. Siekiant įgyvendinti Susitarimą, sudaromi šie valdymo organai:
 - a) **Taryba** – Pasienio regiono funkcinės turizmo zonos „Jotvingių kraštas – Jatvingia” veiksmų programos sudarymo ir pozicijos suformavimo organas, į kurį įeina visų administracinių teritorinių vienetų atstovai, t. y. šio Susitarimo kiekvieno iš Partnerių deleguoti ne mažiau kaip 2 atstovai,
 - b) **Prezidiumas** – veiklos koordinavimo organas, kurį sudaro vienas Partnerių atstovas iš Lietuvos ir vienas iš Lenkijos, išrenkamas kasmet rotaciniu principu,
 - c) **Pasienio sekretoriai** – koordinaciniai organai, teikiantys nuolatinę paramą Partnerių bendradarbiavimui po vieną Lietuvoje ir Lenkijoje, sekretoriato funkcijas atlieka tas partneris, kuris atstovauja tuo metu prezidiume neatlygintinai.
2. Taryba turi teisę inicijuoti ir kurti kitas Temines

- Grupy Tematyczne, odpowiedzialne za wypracowywanie propozycji wspólnych projektów oraz innych przedsięwzięć
3. Organy Turystycznego Transgranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Jatvingia – Kraina Jaćwingów” działają zgodnie z Regulaminem przyjętym przez Radę
 4. Kadencja organów /Prezydium wynosi 5 lat

§ 4

Postanowienia końcowe

1. Niniejsze Porozumienie wyraża zgodną wolę współdziałania Partnerów, którzy zostali do tego należycie umocowani, na rzecz rozwoju Turystycznego Transgranicznego Obszaru Funkcjonalnego.
2. Wszelkie działania wynikające z niniejszego Porozumienia będą podejmowane przez Partnerów na zasadach dobrowolności, nieodpłatnie oraz w granicach ich kompetencji wynikających z właściwych przepisów prawa.
3. Każdy z Partnerów może wystąpić z Turystycznego Transgranicznego Obszaru Funkcjonalnego informując o tym pozostałych Partnerów z zachowaniem formy pisemnej i miesięcznego okresu wypowiedzenia.
4. Niniejsze Porozumienie sporządzono w dwunastu egzemplarzach, w tym trzy egzemplarze w języku litewskim i dziewięć egzemplarzy w języku polskim, przy czym obydwa teksty mają jednakową moc.

- pasienio grupės, atsakingas už pasiūlymų bendriems projektams ir kitoms veikloms įgyvendinti teikimą.
3. Taryba veikia tarybos darbo reglamente nustatyta tvarka, kurį tvirtina taryba.
 4. Institucijos / Prezidiumo kadencija yra 5 metai

§ 4

Baigiamosios nuostatos

1. Šiuo Susitarimu išreiškiamas visų tinkamai įgaliotų Partnerių noras bendradarbiauti ir veikti Pasienio funkcinės turizmo zonos plėtrai.
2. Visi su šiuo Susitarimu susiję Partnerių veiksmai yra vykdomi savanoriškai, neatlygintinai ir pagal įstatymų apibrėžtas kompetencijas.
3. Kiekvienas Partneris laisvai gali išstoti iš Pasienio funkcinės turizmo zonos, prieš 1 (vieną) mėnesį informavęs raštu visus Partnerius.
4. Šis Susitarimas sudarytas dvylika vienodą juridinę galią turinčių egzempliorių – trys iš jų parengti lietuvių ir devyni lenkų kalbomis.

**PRIEDAS NR. 2 SIŪLOMŲ PROJEKTŲ APRAŠYMAI SUSKIRSTYTI PAGAL TURIZMO
PLĖTROS KONCEPCIJAS**

1. KERINTIS PASIENIS

1.1 Pasienio pasakų takas

Projektų paketo pavadinimas	Pasienio pasakų takas
Prisijungę partneriai	Seinų miestas, valsčiai: Vižainio, Rūdelės, Šipliškės, Gibų
Ieškomi partneriai	Partneris Lietuvoje, kuris tako idėją plėtos Lietuvos pusėje
Projekto tikslas	Apjungti į vieną turizmo projektą esamus ir būsimus atrakcionus, kurių tikslinė grupė yra šeimos su vaikais. Naujai sukurtą turizmo produktą sudarys atrakcionų paketas, kuris įvairins poilsio ir laisvalaikio galimybes bei skatins ilgesnį lankymąsi pasienio regione. Nauja pasiūla grindžiama anksčiau įgyvendinto projekto „Pasakų takas“ rezultatais.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas Nr. 1. Vižainio pasakų kaimelis</p> <p>Teminis kaimelio motyvas susijęs su Vižainio vietovės susikūrimu. Jis bus pritaikytas pagal turizmo produkto poreikius, panaudojant rekonstrukcijas ir istorinius faktus, nustatytus herbų kūrimo metu. Kaimelis įsikurs Vižainio centre. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kaimelio veiklos koncepcijos ir scenarijaus sukūrimas, pramogų vietų ir įrenginių išdėstymas ir vizualizavimas (pasiūlymas orientuotas į šeimas su vaikais bei kitas amžiaus grupes).2. Kaimelio įrangos ir infrastruktūros gamyba ir montavimas.3. Žemės darbų ir mažosios architektūros surinkimas (suolai, stalai, stoginės, šiukšliadėžės, dviračių stovai, apšvietimas), pasakų tema grindžiamų ekspozicijų stendų, laisvalaikio ir multimedijos įrangos, žaidimų aikštelės, tvoros, vaizdo stebėjimo sistemos ir kt. įrengimas.5. Kaimelio motyvais paremto pėsčiųjų ir dviračių tiltelio, kuris kaimelį sujungs su bibliotekos pastatu, įrengimo darbai.6. Vasaros apžvalgos aikštelės kaimelio lankytojams, kurios skirtos kaimelio veikloms įgyvendinti) prie bibliotekos pastato įrengimas.7. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba.8. Kaimelio valdymo operatoriaus pasirinkimas. <p>Projektas Nr. 2. Rūdelės pasakų kaimelio remonto ir plėtros darbai kartu su pažintinio takelio įrengimu ir ekspozicijos praturtinimu</p> <p>Projektas susijęs su esamu Pasakų kaimeliu „Šešupės nuotykių slėnis“, kuris sukurtas pagal Palenkės vaivadijos regioninę veiksmų programą 2007–2013 (projektas „Šešupės nuotykių slėnis – turizmo veiklos centras, Suvalkija – pasakų kraštas“). Projekto veiklos praturtins kaimelio pasiūlą. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kaimelio atnaujinimas (įrangos priežiūra ir modernizavimas).2. Kaimelio praturtinimas edukaciniu tilteliu, įrengtu pelkėtoje Šešupės ir Potopkos upių sandūros vietoje (pėsčiųjų tiltelio statyba, edukacinių

elementų vaikams ir jaunimui įrengimas).

3. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba.

4. Kaimelio valdymo operatoriaus pasirinkimas.

Projektas Nr. 3. Beceilų pasakų kaimelio sukūrimas

Teminiai kaimelio motyvai: legenda apie Eglę ir Žaltį, legenda apie žiaurų plėšiką Beceilą ir jotvingiai (sąsaja su Eglinės piliakalniu). Kaimelis bus įrengtas Beceiluose. Projekto apimtis:

1. Kaimelio veiklos koncepcijos ir scenarijaus sukūrimas, pramogų vietų ir įrenginių išdėstymas ir vizualizavimas (pasiūlymas orientuotas į šeimas su vaikais bei kito amžiaus lankytojų grupes).

2. Kaimelio įrangos ir infrastruktūros gamyba ir montavimas.

3. Žemės darbų ir mažosios architektūros surinkimas (suolai, stalai, stoginės, šiukšliadėžės, dviračių stovai, apšvietimas), pasakų tema grindžiamų ekspozicijų stendų, laisvalaikio ir multimedijos įrangos, žaidimų aikštelės, tvoros, vaizdo stebėjimo sistemos ir kt. įrengimas.

4. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba.

5. Kaimelio valdymo operatoriaus pasirinkimas.

Projektas Nr. 4. Kultūrų miestelio „Vyskupų pievoje“ Seinuose įrengimas

Teminis miestelio motyvas – kultūrinė Seinų įvairovė ir labiausiai atpažįstami miesto objektai, siejami su įvairiomis kultūromis ir tautomis (pvz., sinagoga, bazilika, lietuvių amatininkų dirbtuvės, jotvingių piliakalniai ir kt.). Miestelis bus įrengtas Seinų centre.

Projekto apimtis:

1. Miestelio veiklos koncepcijos ir scenarijaus sukūrimas, pramogų vietų ir įrenginių išdėstymas ir vizualizavimas (pasiūlymas orientuotas į visas amžiaus grupes).

2. Kaimelio įrangos ir infrastruktūros gamyba ir montavimas.

3. Žemės darbų ir mažosios architektūros surinkimas (suolai, stalai, stoginės, šiukšliadėžės, dviračių stovai, apšvietimas), laisvalaikio ir multimedijos įrangos, tvoros, vaizdo stebėjimo sistemos ir kt. įrengimas.

4. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba.

Projektas Nr. 5. Gibų bitės Majos pasakų kaimelis Teminis kaimelio motyvas – didžiulis bičių avilys, į kurio vidų lankytojai galės patekti. Kaimelis bus įrengtas Gibų centre.

Projekto apimtis:

1. Miestelio veiklos koncepcijos ir scenarijaus sukūrimas, avilio ir jo įrangos suplanavimas (pasiūlymas skirtas įvairaus amžiaus lankytojams).

2. Įrangos ir infrastruktūros gamyba ir montavimas.

3. Žemės darbų ir mažosios architektūros surinkimas (suolai, stalai,

	<p>stoginės, šiukšliadėžės, dviračių stovai, apšvietimas), laisvalaikio įrangos, žaidimų aikštelės, tvoros, vaizdo stebėjimo sistemos ir kt. įrengimas.</p> <p>4. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>Projektas Nr. 1 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – darbų rangovo pasirinkimas 2023 – 2024 – investicijos įgyvendinimas 2025 – kaimelio valdymo operatoriaus pasirinkimas</p> <p>Projektas Nr. 2 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2021 – darbų rangovo pasirinkimas 2022-2023 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 3 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2021 – darbų rangovo pasirinkimas 2022-2023 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 4 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – darbų rangovo pasirinkimas 2023-2024 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 5 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2021 – darbų rangovo pasirinkimas 2022-2025 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	Sukurtas turizmo produkto tinklas, kuris padidins turistų srautą visame take, leis plėtoti apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas ir sukurti naujas darbo vietas bei bus kitų papildomų turizmo paslaugų, pvz. suvenyrų, katalizatorius.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektai Nr. 1, 2, 3,4 ir 5: Projektai koncepcijos etape, valsčiai neturi reikiamos dokumentacijos ir sąmatų, projektams įgyvendinti reikalingi leidimai statybai. Investicijai įgyvendinti numatyti sklypai yra valsčių nuosavybė.
Numatomos išlaidos	<p>Projektas Nr. 1 – 1 500 000 PLN Projektas Nr. 2 – 1 500 000 PLN Projektas Nr. 3 – 450 000 PLN Projektas Nr. 4 – 500 000 PLN Projektas Nr. 5 – 1 500 000 PLN</p>

1.2 Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero

Projektų paketo pavadinimas	Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero
Prisijungę partneriai	Punsko valsčius, Lazdijai, Vilkaviškis
Projekto tikslas	Sujungti visas esamas ir būsimas įdomybes į vieną turizmo projektą, kurio pagrindinė tikslinė grupė – turistai keliaujantys grupėmis, poromis ir individualiai, laimingi ir nelaimingi įsimylėjęliai, kuriuos take lydės įvairios emocijos ir jausmai. Projektu akcentuojama meilės, net ir neišsipildžiusios, įvairovė, kuri gali paskatinti įgyvendinti žmonių užmojus įvairiose srityse: meno, tautodailės ir kt.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas Nr. 1. Magiškas meilės takas Punske</p> <p>Vykdamas projektą Punske ir prie Punios ežero bus sukurtos dvi pramogos, skirtos laimingiems ir nelaimingiems įsimylėjėliams, kurios tuo pačiu reklamuos tako dalį esančią Lietuvos pusėje. Projekto apimtis:</p> <p>1. Pasiūlymas laimingiems įsimylėjėliams (Punskas, tarp 1 Maja ir Szkolna gatvių) t. y. vedybinio komplekso, pritaikyto santuokos sudarymui po atviru dangumi, statyba:</p> <ul style="list-style-type: none"> - romantiško stiliaus, medžiais nusodintos meilės alėjos sukūrimas, - romantiško stiliaus skulptūrų ir fontanų montavimo darbai, - didelių lauko muzikos instrumentų (pvz., gongų, cimbolų, varpų, įvairaus ilgio metalinių vamzdžių) pirkimas ir montavimas, - amfiteatro su scena su stogine (apie 500 ž.), pagalbinėmis patalpomis, tualetais, apšvietimo, įgarsinimo ir scenos technika, statyba. <p>2. Pasiūlymas nelaimingiems įsimylėjėliams (Punskas, šalia senosios klebonijos):</p> <ul style="list-style-type: none"> - aplinkos prie senosios klebonijos (Liaudies meno muziejus) tvarkymo darbai: tvora, vilties suoliukai nelaimingiems įsimylėjėliams (pasakojantys multimedijos suoliukai: ašarų suoliukas, apmastymų suoliukas, vilties suoliukas ir kt.); - foto sienos su tautiniais, vestuvininiais, apeigų kostiumais montavimas; - liaudies meno paroda parengta nelaimingai įsimylėjusios moters (buvusios klebonijos gyventojos) Liaudies meno muziejuje; - renginys: stebuklingos Joninių nakties inscenizacija, būrimas, vainikėlių plukdymas, paparčio žiedo ieškojimas, laužas ir kt.; - reklaminio filmo „Mistikos ir tradicijų naktis“ sukūrimas; - interneto svetainės apie neišsipildžiusią paslaptingos klebonijos gyventojos meilės istoriją, sukūrimas. <p>Projektas Nr. 2: Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero - Lazdijai</p> <p>1. Būdviečio koplytėlės rekonstrukcija;</p>

	<p>2. Koplytėlės pritaikymas turizmo veikloms ir santuokoms;</p> <p>3. Reikalingos infrastruktūros ir priemonių įsigijimas;</p> <p>4. Stovėjimo aikštelės ir sanitarinės infrastruktūros įrengimas šalia meilės salos;</p> <p>5. Šalia esančio tvenkinio sutvarkymas ir lieptelio įrengimo darbai.</p> <p>Projektas Nr. 3: Pasienio meilės takas nuo ežero iki ežero - Vilkaviškis ir Paežeriai</p> <p>1. Vilkaviškio mieste esančio Meilės tiltelio rekonstrukcija;</p> <p>2. Meilės tiltelio prieigų, pvz. privažiavimo kelių, sutvarkymas;</p> <p>3. Plausto prie Paežerių dvaro įsigijimas;</p> <p>4. Pilotinių kelionių meilės takais Vilkaviškyje ir dviračiais iki Paežerių ežero su pasiplaukiojimu plaustu (jaunimui, senjorams) scenarijų parengimas;</p> <p>5. Pėsčiųjų ir dviračių takų infrastruktūros pritaikymas turizmo reikmėms;</p> <p>Projekto idėja: įsimylėjėlių kelionė pradedant lankytinomis vietomis prie Punsko ežero, keliaujant į Būdviečio koplytėlę, Vilkaviškyje esančiu Meilės tiltu iki Paežerių ežero, kur galima pasiplaukioti plaustu.</p>
<p>Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas</p>	<p>Projektas Nr. 1 2021 – techninės dokumentacijos ir reikalingų leidimų gavimas 2022 – darbų rangovo išrinkimas 2023 – 2025 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 2 2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir darbų rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 3 2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
<p>Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas</p>	<p>Sukurtas naujas pasienio tinklo turizmo produktas skirtas ypatingai tikslinei grupei – laimingiems ir nelaimingiems įsimylėjėliams, savo potencialu pritrauks taip pat kitas lankytojų grupes. Sukurtas naujas turizmo pasiūlymas apjungs panašaus pobūdžio įdomybes abipus sienos. Tai padidins turistų srautą visame take, leis plėtoti apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas ir sukurti naujas darbo vietas bei bus kitų papildomų turizmo paslaugų, pvz. suvenyrų, renginių, katalizatorius.</p>
<p>Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)</p>	<p>Projektas nr. 1 Projektas koncepcijos etape, valsčius nebeturi reikalingos techninės dokumentacijos ir sąmatų (išskyrus investicijos dalį susijusią su amfiteatru). Projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai. Investicijai įgyvendinti numatytas sklypas tarp 1 Maja ir Szkolna gatvių yra valsčiaus nuosavybė, teritorijai prie senosios klebonijos sudaryta 10 metų nuomos sutartis.</p> <p>Projektas nr. 2</p>

	<p>Koncepcijos etapas, dokumentacijos nėra</p> <p>Projektas nr. 3 Koncepcijos etapas, dokumentacijos nėra</p>
Numatomos išlaidos	<p>Projektas nr. 1 – 3 100 000 PLN Projektas nr. – 3 850 000 EUR Projektas nr. 3 – 2 200 000 EUR</p>

1.3 Gyvoji pasienio istorija ir kultūra

Projektų paketo pavadinimas	Gyvoji pasienio istorija ir kultūra
Prisijunge partneriai:	Seinų miestas, Punsko, Krasnapolio ir Gibų valsčiai, Vilkaviškio rajono, Lazdijų rajono ir Kalvarijos savivaldybės
Projekto tikslas	Sujungti į vieną turistinį projektą esamas ir būsimas vietines lankytinas vietas, susijusias su pasienio istoriniu paveldu bei materialiaja ir nematerialiaja pasienio kultūra. Skiriamasis šios idėjos bruožas yra galimybė turistams tiesiogiai ir aktyviai dalyvauti renginiuose, inscenizacijose, spektakliuose ir kituose renginiuose.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas Nr. 1. Klojimo teatrų festivalio tradicijų plėtojimas – kasdienio gyvenimo XIX ir XX a. sandūroje pristatymo inscenizacijos</p> <p>Įgyvendinus projektą praturtės Punsko buties muziejaus–skanseno turizmo pasiūla Klojimo teatrų festivalių metu. Renginys bus praturtintas naujais elementais, t y. teatrinio kasdienio gyvenimo XIX ir XX a. sandūroje inscenizavimu (inscenizacijų scenarijai, reklaminė medžiaga ir t.t.). Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parengti teatrinio inscenizacijų scenarijus, pritaikytus cikliškam renginiui – Klojimo teatrų festivaliui. 2. Įsigyti kostiumus ir rekvizitus, apšvietimo ir įgarsinimo techniką, scenos įrangą ir kt. 3. Pėsčiųjų tako, vedančio nuo registratūros į buties muziejų–skanseną, modernizavimas (grindimas akmenimis) bei pėsčiųjų ir dviračių tiltelio modernizavimas. 4. Buties muziejaus – skanseno aptvėrimas. 5. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba. 6. Klojimo teatrų festivalio nauja forma organizavimas. <p>Projektas Nr. 2. Palenkės mugės Krasnapolyje</p> <p>Per projekto veiklas Krasnapolio valsčiuje bus sukurtas naujas turizmo renginys, kuris apjungs kultūrinį (pasienio krašto tradicijų ir kultūros pristatymas per liaudies meno kolektyvų pasirodymus, apeigų pristatymus dalyvaujant turistams, pvz., Derlinių metu), komercinį (suvenyrų gaminiai) ir gastronomicinį (akcentuojant kulinarines Palenkės vertybes - pyragus, vaisius ir daržoves, jų gaminius, trauktines, sūrius ir kt.) pasiūlymus. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Įsigyti įrangą mugėms rengti: lauko sceną, sulankstomus stalus, kėdes, įgarsinimo techniką. 2. Įsigyti tautinių kostiumus, rekvizitus ir liaudies instrumentus, skirtus kolektyvams ir kaimo namų šeiminingų grupėms, kurios mugių metu pristatys pasienio kultūrą. 3. Rengti cikliškas Palenkės mugės, kurių metu vyks meniniai pasirodymai, bus demonstruojami tautiniai rankdarbiai, regioniniai patiekalai ir kiti kultūros paveldo elementai (pvz., turistų fotografavimasis su tautiniais kostiumais, dainavimo konkursai, turistų dalyvavimas liaudies apeigose), veiks kulinarijos dirbtuvės, derlinių vainikų gamybos dirbtuvės (2 mugės

per metus).

4. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba.

Projektas Nr. 3. Seinų atminimo sodai

Teminis Atminimo sodų motyvas susijęs su netradiciniu būdu parodyta pasienio istorija. Svarbiose miestui vietose bus įrengtos „flash“ formos – skulptūros, lentos, informacijos rinkiniai, multimedijų priemonės, interaktyvūs įrenginiai ir kt. Miestą siekiama pristatyti kaip sudėtingos struktūros sodą, kuriame įvykiai ir istoriniai faktai atitinka skirtingas augalų rūšis. Siūlomos vietos: „Čiune Sugihara“ sodas, susijęs su Japonijos konsulo Kaune, karo metais gelbėjusio žydus, istorija; vienuolynas, kuris yra lietuvių tautinio atgimimo lopšys, o kartu ir Dievo Motinos statulos saugojimo vieta; pirmoji spaustuvė, spausdinusi lietuvių kalba; Šv. Jurgio kalva; istorinė žydų vieta – senoji žydų mokykla ir kt., taip pat kitos vietos, susijusios su sentikiais, totoriais, rusais, armėnais. Projekto apimtis:

1. Parengti istorinę koncepciją atskiroms Atminimo sodų erdvėms.
2. Keliose miesto vietose įrengtų Atminimo sodų įrenginių ir infrastruktūros: multimedijų lentų su programine įranga, skulptūrų, mažosios architektūros elementų (suoliukų, šiukšliadėžių, apšvietimo, apželdinimo) gamyba ir montavimas.
3. Informacinės ir reklaminės medžiagos, lentų ir žemėlapių gamyba.

Projektas Nr. 4. „Palenkės FOLK“ Gibuose

Vykdamas projektą Gibų valsčiuje bus sukurtas naujas turizmo renginys, paremtas vietos folkloru, tradicijomis ir liaudies kultūra vaizdingų miškų ir ežerų peizažų fone. Veiklos iš dalies vyks lauke, iš dalies naujame amfiteatre. Renginys bus cikliškas, jo formulė sklaidi, t. y. kultūriniai spektakliai bus tiek sceniniai, tiek pleneriniai – juose dalyvaus turistai (pvz., dainuojama kartu). Projekto apimtis:

1. Amfiteatro (apie 500 ž.) Gibuose statyba kartu su infrastruktūra: objekto, stoginės, scenos, pagalbinių patalpų, rūbinių ir persirengimo kambarių su tualetais, tualetų žiūrovams statyba, apšvietimo ir įgarsinimo technikos, stebėsenos sistemos įrengimas.
2. Privažiavimo prie objekto kelio (apie 370 m) ir automobilių stovėjimo aikštelės statyba.
3. Sezoninių folklorinių renginių organizavimas, kurių metu bus rodomos vestuvinės ir kitos vietos kultūrų apeigos (dalyvaus kolektyvai iš Lenkijos ir Lietuvos).
4. Informacinės ir reklaminės medžiagos gamyba (lentos, vaizdinė medžiaga).

Projektas Nr. 5. Gyvoji pasienio istorija - Vilkaviškio kultūros centras

1. Parengti Vilkaviškio miestelio teatralizuotą ekskursijų maršrutą.
2. Paruošti miestelio lankytinų vietų žemėlapi.
3. Parengti maršruto teatralizuotą programą (objektus meniškai pristatyti, įtraukiant turistus į žaidimus ir pramogas).
4. Įsigyti reikalingas priemones teatralizuotai ekskursijai (rūbai

	<p>personažams, rekvizitai, vaizdinės medžiagos kilnojamiems standams su senoviniais miesto vaizdais parengimas ir kt.).</p> <p>5. Priemonių reikalingų ekskursijai organizuoti įsigijimas, gamyba ir pristatymas (garso įranga, apžvalginis traukinukas ekskursijom organizuoti ir kt.).</p> <p>6. Informacijos apie teatralizuotus maršrutus sklaida (mobilūs standai roll-up, lankstinukai ir kt.)</p> <p>7. Sukurti savo miestelio suvenyrą.</p> <p>8. Savo miestelio menišką pristatymą turistams ir projekte dalyvaujančių partnerių atstovams.</p> <p>Projektas Nr. 6. Gyvoji pasienio istorija - Kalvarijos savivaldybės kultūros centras & Lazdijų kultūros centras</p> <p>1. Parengti miestelių teatralizuotų ekskursijų maršrutus.</p> <p>2. Paruošti miestelių lankytinų vietų žemėlapi.</p> <p>3. Parengti maršruto teatralizuotą programą (scenarijus objektus meniškai pristatyti, įtraukiant turistus į žaidimus ir pramogas).</p> <p>4. Įsigyti reikalingas priemones teatralizuotai ekskursijai (rūbai personažams, rekvizitai ir kt.).</p> <p>5. Informacijos apie teatralizuotus maršrutus sklaida (mobilūs standai roll-up, lankstinukai ir kt.).</p> <p>6. Sukurti kiekvienam miesteliui savo suvenyrą.</p> <p>7. Savo miestelio menišką pristatymą turistams ir projekte dalyvaujančių partnerių atstovams.</p> <p>8. Sukurti ir įrengti foto atelje (kur turistams suteikiama galimybė persirengti ir turėti "senovines" fotografijas).</p>
<p>Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas</p>	<p>Projektas Nr. 1 2021 – reikalingos dokumentacijos parengimas 2022 – darbų vykdytojo parinkimas 2023 – 2025 – investicijos įgyvendinimas ir projektinio renginio organizavimas</p> <p>Projektas Nr. 2 2021 – reikalingos dokumentacijos parengimas 2022 – 2025 investicijos (tiekimo) įgyvendinimas ir cikliškų renginių organizavimas</p> <p>Projektas Nr. 3 2021 – reikalingos dokumentacijos parengimas 2022 – darbų vykdytojo parinkimas 2022 – 2023 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 4 2021 – reikalingos dokumentacijos parengimas 2022 – darbų vykdytojo parinkimas 2023 – 2025 – investicijos įgyvendinimas ir projektinių renginių organizavimas</p> <p>Projektas Nr. 5</p>

	<p>2021 – reikalingos dokumentacijos ir sąmatų parengimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas, tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas 2023-2024 – veiklų įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 6 2021 – reikalingos dokumentacijos ir sąmatų parengimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas, tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas 2023-2024 – veiklų įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	<p>Sukurtas pasienio turizmo produkto tinklas pritrauks daugiau turistų sudomintų galimybe tiesiogiai ir aktyviai dalyvauti renginiuose, inscenizacijose, spektakliuose ir kituose kultūriniuose renginiuose, susijusiuose su pasienio istoriniu paveldu ir kultūra. Nauja turizmo pasiūla abipus sienos esančias panašaus pobūdžio įdomybes sujungs į vieną paketą. Minėtos pramogos turistams taps labiau prieinamos, todėl naudingai padidės turistų srautas visame regione. Ši pasiūlymą papildys patraukliai eksponuojamos regiono istorinio paveldo vietos. Tai prisidės prie didesnio vietos turizmo konkurencingumo ir jo išskirtinio turistinio įvaizdžio kūrimo, paskatins apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų plėtrą, leis sukurti daugiau naujų darbo vietų.</p>
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>Projektai Nr. 1, 3, 4, 5 ir 6</p> <p>Projektas koncepcijos etape, valsčius (savivaldybė) nebeturi reikalingos dokumentacijos nei sąmatos; projektui įgyvendinti nereikalingas leidimas statybai. Investicijai skirtas sklypas valsčiui (savivaldybei) priklauso nuosavybės teise.</p> <p>Projektas Nr. 2</p> <p>Projektas paruoštas įgyvendinti.</p>
Numatomos išlaidos	<p>Projektas Nr. 1 – 120 000 PLN Projektas Nr. 2 – 1 000 000 PLN Projektas Nr. 3 – 500 000 PLN Projektas Nr. 4 – 5 000 000 PLN Projektas Nr. 5 – 500 000 EUR Projektas Nr.6 – 340 000 EUR (Kalvarija – 70 000 EUR, Lazdijai – 270 000 EUR).</p>

1.4 Mejerio skulptūrų parkas „Menas&Gamta“

Pavadinimas	Mejerio skulptūrų parkas „Menas&Gamta“
Dalyvaujantis subjektas	Balstogės technikos universitetas
Dalyvaujantys partneriai	Lietuvos kultūros institutas, Lietuvos ambasada Varšuvoje, Galerija Vartai, AV(17) galerija Vilniuje,
Projekto tikslas	Turistų srautų plėtra naudojant modernaus skulptūrų parko fenomeną kaip pasiūlymą reikliausiems turistams, norintiems bendrauti su menu ir gamta. Parke bus kuriamas ir populiarinamas menas, plėtojama meninio ugdymo idėja aktyviai dalyvaujant auditorijai. Sumanymas panaudos gamtinį ir kultūrinį pasienio potencialą bei kartų gamtinio ir ekologinio ugdymo elementus.
Planuojamos veiklos	<p>Sumanymas bus plėtojamas „gyvojo meno“ pagrindu senoviniame 100-metyje parke prie Balstogės technikos universiteto objekto Alnukuose (Hołny Mejera). Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sukurti „Green Cube“, t. y. muziejų be sienų – skulptūrų parką, kuris naudos erdvės, gyvosios ir negyvosios gamtos, šviesos ir kitus privalumus bei bus susietas su vietos istorija ir tradicijomis. 2. Kurti „Land Art“ meno kūrinius panaudojant natūralias ir prie gamtovaizdžio tinkančias, biologiškai įrančias medžiagas, bei įsigyti monumentalių skulptūrų ir įgyvendinti skulptūros idėją plėtojančius projektus - instaliacijų, šviesos ir garso ir kt. projektus. 3. Rengti 1-2 praktinius seminarus per metus, kuriems vadovaus pakviesti menininkai, edukatoriai talkinami vietos savanorių. 4. Pakviestų menininkų kūrybos pristatymas. 5. Bendradarbiauti su kitais projekto partneriais: Seinų miestu, Palenkės vaivadijos maršalka. 6. Tolimesnių finansavimo galimybių per fondus, nacionalines bei Europos dotacijas/grandy, paieška.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2020-2021 – dokumentų rengimas ir statybos darbų registravimas 2022–2023 – darbų vykdytojo išrinkimas, investicijos įgyvendinimas šiame projekte nurodyta apimtimi.
Laukiami rezultatai (ypač turizmo plėtrai pasienio regione)	Patrauklesnis pasienio turizmas ir turtingesnė Balstogės technikos universiteto centro Alnukuose poilsio, ugdymo ir konferencijų bei seminarų organizavimo pasiūla. Planuojamos veiklos leis išsaugoti istorinį pasienio kraštovaizdį. Planuojame, kad pirmaisiais projekto metais sulauksime 3 000 lankytojų, o kiekvienais metais svečių skaičius didės tūkstančiu; siekiama, kad trečiais projekto vykdymo metais sulauksime 5 000 lankytojų. Ateityje šį skaičių norime padidinti iki 10 000. Svarbų vaidmenį atliks projekto viešinimo veiklos ir aktyviai dalyvaujanti vietos bendruomenė.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Investuotojas rengia architektūrines koncepcijas bei techninę projekto dokumentaciją ir sąmatas. Investuotojas turi teisę disponuoti žeme projekto tikslais. Projektui įgyvendinti nereikia gauti statybą leidžiančio dokumento.
Numatomos išlaidos	4 000 000 PLN

1.5 Pasienio knygnešių takas

Projektų paketo pavadinimas	Pasienio knygnešių takas
Prisijungę partneriai	Punsko valsčius, Vilkaviškio rajono, Kalvarijos ir Lazdijų rajono savivaldybės
Projekto tikslas	Sukurti nišinį turizmo produktą, susijusį su skaudžia pasienio istorija – kai spaudos draudimo metais knygnešių veikla padėjo išsaugoti tautinį identitetą. Parengti dvi turistinio maršruto „Pasienio knygnešių takas“ atšakas nuo Punsko per Kreivėnus, Giluišius, Būdvietį iki Kalvarijos, ir Vilkaviškio rajono pasienio srityje, apimant Kybartų, Gražiškių, Vištyčio, Pajevonio vietoves, garsių knygnešių P. Kriaučiūno ir P. Mikolainio tėviškes, paminklą Kybartų knygnešiams.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas Nr. 1. Naujo kultūros ir švietimo pastato bei „atviros bibliotekos“ statyba</p> <p>1.Naujo kultūros ir švietimo pastato statyba</p> <p>Naujo pastato statybos tikslas yra sukurti carinės Rusijos XIX ir XX a. sandūroje uždraustų ir knygnešių gabenamų lietuviškų knygų ir spaudos saugojimo ir eksponavimo vietą, akcentuoti šį istorijos laikmetį. Pastate planuojamos ugdymo veiklos vaikams ir jaunimui panaudojant naują garso, vaizdo bei interaktyvią įrangą. Pastate bus įrengtas Lenkijos lietuvių archyvas ir Lietuviškų knygų bei knygnešių muziejus. Objekte planuojama įrengti erdvas suskaitmenintų istorinių spaudinių, parapijos knygų ir nuo XX a. septintojo dešimtmečio archyvuojamo vietos žurnalo ekspozicijas.</p> <p>2. „Atviros bibliotekos“ sukūrimas</p> <p>Projekto įgyvendinimo vieta – teritorija prigludusi prie Punsko buities muziejaus – skanseno ir Dviejų meistrų kaimelio. Projekto tikslas – perkelti turizmo informacijos centrą į naują, nupjauto medžio kamieno formos, pastatą susietą su Punsko knygyklos motyvu. Objekte bus įrengtos parodų erdvės. „Atviros bibliotekos“ veikla bus grindžiama knygų tarp skaitytojų apsikeitimu. „Atvira biblioteka“, kuri taip pat atliks „knygų saugyklos“ funkciją, bus aprūpinta interaktyvia įranga skirta knygnešių veiklai pristatyti (vizualizacijos, žemėlapiai, virtuali realybė ir kt.). Čia taip pat bus įrengta filmų apie Punsko etnografiją, folklorą ir kt. projekcijų salė. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Naujo kultūros ir švietimo pastato ir „atviros bibliotekos“ statyba ir įrengimas: registratūra ir turizmo informacijos punktas, patalpa informacinei ir reklaminei medžiagai saugoti, ekspozicijų salės, pagalbinės patalpos ir tualetai. 2. Vietos rinkinių suskaitmeninimas naujo objekto ir „atviros bibliotekos“ poreikiams. 3. Informacinės ir reklaminės medžiagos apie naujus objektus gamyba. <p>Projektas Nr. 2. Pasienio knygnešių takas - Kalvarijos savivaldybė, Vilkaviškio viešoji biblioteka, Lazdijų rajono savivaldybė</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Parengti maršruto aprašą ir sukurti ženklinimo sistemą, sukurti bendrą turistinę maršruto populiarinimo koncepciją 2. Sutvarkyti knygnešio Povilo Matulevičiaus apleistą sodybą ir privažiavimo kelią iki jos.

	<p>3. Sutvarkyti V. Markevičiaus sodybvietę.</p> <p>4. Knygnešio P. Mikolainio gimtinės, jos aplinkos tvarkymas.</p> <p>5. Prano Dzūko sodybos tvarkyba ir pritaikymas edukacijoms.</p> <p>6. Parengti projekto interneto svetainę.</p> <p>7. Informacijos apie maršrutą viešinimas.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>Projektas Nr. 1 2021 – „atviros bibliotekos“ techninės dokumentacijos parengimas, darbų rangovo išrinkimas 2022 – 2024 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 2 2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	<p>Sukurtas pasienio turizmo produktas pritrauks turistus sudomintus apmirštos pasienio istorijos atradimu ir kultūrinės tapatybės ieškojimu. Praturtinta nauja turizmo pasiūla persipins su pasienio muziejų tako pasiūla, padidins jos apimtį ir prieinamumą Punske (3 muziejai), Vilkaviškyje ir Kalvarijoje.</p> <p>Sukurtas unikalus pasienio turizmo produktas, kuris gali būti puikus pagrindinės regiono turizmo pasiūlos, susijusios su jotvingių takais ar aktyviuoju turizmu, papildymas. Pasiūlymas skirtas turistams norintiems lankyti ir pažinti regiono kultūrinį paveldą.</p>
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>Projektai Nr. 1 ir 2</p> <p>Projektai koncepcijos etape, valsčiai (savivaldybės) nebeturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektams įgyvendinti reikalingas leidimas statybai. Investicijai skirtas sklypas valsčiui (savivaldybei) priklauso nuosavybės teise.</p>
Numatomos išlaidos	<p>Projektas Nr. 1 – 7 601 837,11 PLN</p> <p>Projektas Nr. 2 – 5 020 000 EURO (Kalvarijos savivaldybė 2 500 000 EUR, Vilkaviškio viešoji biblioteka 320000 EURO, Lazdijų rajono savivaldybė 2 200 000 EURO).</p>

2. PASLAPTINGAS JOTVINGIŲ KRAŠTAS

2.1 Paslaptinas jotvingių kraštas

Projektų paketo pavadinimas	Paslaptinas jotvingių kraštas
Prisijungę partneriai	Jeleniavo, Vižainio, Rūdelės, Šipliškės, Gibų, Krasnapolio valsčiai, Prūsų – jotvingių gyvenvietė Ožkiniuose, Vilkaviškis, Kalvarija, Lazdijai
Projekto tikslas	Apjungti į vieną turizmo produkto tinklą istorinius objektus ir vietas susijusias su ankstyvuose viduramžiuose jose gyvenusių jotvingių paveldu ir kultūra. Be lankytinų istorinių jotvingių vietų, į šį turizmo produktą planuojama įtraukti edukacines ir pažintines programas, pramogų pasiūlą susijusią su jotvingių kultūra bei kitas įdomybes (pvz. suvenyrus).
Planuojamos veiklos	Projektas Nr. 1. Aplink jotvingio Šiurpos pilį Projektas skirtas archeologinio komplekso Pilies kalne (Góra Zamkowa), įsikūrusio Šiurpilų apylinkėse, turizmo pasiūlos ir esamų lankytinų vietų plėtrai. Projekto apimtis: 1. Apžvalgos bokšto, iš kurio atsiveria vaizdas į Pilies kalną, Košcielnos ir Cmentarnos kalnus bei Šiurpilio ežerą, statyba. 2. Automobilių stovėjimo aikštelės prie Pilies kalno praplėtimo darbai. 3. Pagerinti turistinio maršruto aplink Pilies kalną ir Šiurpilio ežerą prieinamumą (kelio, vedančio prie Pilies kalno ir Šiurpilio ežero, modernizavimas), prie tako įrengti informacines lentas ir poilsio vietas. 4. Jotvingių atminimo ekspoziciją papildyti naujais eksponatais, garsaknygėmis lenkų, rietuvių ir anglų kalbomis, programėlėmis mobiliesiems telefonams, QR kodais. 5. Tilto ant Šiurpilio ežero ties maršrutu į Pilies kalną statyba ir mažos turizmo infrastruktūros įrengimas kartu su privažiavimo prie šios poilsio vietos ir paplūdimio infrastruktūros pagerinimu. 6. Suorganizuoti renginį jotvingių tema. 7. Informacinių ir viešinimo priemonių gamyba. Projektas Nr. 2. Jotvingių Gulbereko piliakalnis Sudavskiuose Projektas bus įgyvendintas Sudavskių kaime, kur, pasak istorinių duomenų, ant Gulbereko kalvos buvo jotvingių piliakalnis. Projekto apimtis: 1. Sukurti ir paženklinti maršrutą einantį nuo vietinės reikšmės kelio iki piliakalnio atkarpoje Vižainis – Sudavskiai (5 informacinių stendų gamyba ir įrengimas). 2. Gauti disponavimo žeme leidimą siekiant įrengti taką nuo kelio iki piliakalnio. 3. Piliakalnio aplinkos tvarkyba.

4. Automobilių stovėjimo aikštelės dangos sustiprinimas.
5. Mažosios architektūros (suoliukų ir stoginių, dviračių stovų, šiukšliadėžių, apšvietimo) automobilių stovėjimo aikštelėje įrengimas.
6. Jotvingių skulptūrų gamyba ir įrengimas maršruto take (apie 6 vnt.).
7. Parengti istorinę medžiagą reikalingą turizmo informacijai apie objektą (info standai ir QR kodai)
8. Info stendų prie objektų gamyba ir įrengimas, kitų viešinimo priemonių gamyba.

Projektas Nr. 3. Tako, vedančio į jotvingių Eglinės piliakalnį Šipliškės valsčiuje, sukūrimas

Projektas bus įgyvendintas Šipliškės valsčiuje, kur yra jotvingių Eglinės piliakalnis. Į piliakalnį veda kelias nuo Punsko valsčiaus pusės. Juo ir vingiuos takas, kuriuo bus galima patekti į piliakalnį (miškinga, sunkiai praeinam teritorija). Projekto apimtis:

1. Apie 4 km ilgio atkarpos vietinės reikšmės kelio nr. 101624B modernizavimo darbai (asfalto danga) ir maršruto į Eglinės piliakalnį sukūrimas ir ženklimas (į šį kelią bus galima įvažiuoti iš valstybinės reikšmės kelio nr. 8, vėliau – greitkelio S61 Via Baltica) nuo Punsko valsčiaus pusės (Jotvingių – prūsų gyvenvietė).
2. Mažos stovėjimo aikštelės prie tako, vedančio į piliakalnį, įrengimas
3. Informacinių stendų apie gyvenvietę gamyba ir įrengimas take (papildoma galimybė plėtoti privačią turistų apgyvendinimo veiklą).
4. Piliakalnio maketo gamyba ir įrengimas šalia piliakalnio.
5. Jotvingių – prūsų pavasario šventės „Jorė“ rengimas gegužės pradžioje Beceiluose.
6. Informacinių ir viešinimo priemonių gamyba.

Projektas Nr. 4. Rožinio kalnas Krasnapolyje – senasis jotvingių piliakalnis

Turizmui bus pritaikyta Krasnapolio valsčiuje esanti buvusi jotvingių gyvenvietė, kuri pagal istorinius duomenis buvo įsikūrusi Rožinio kalne ties Žubrovo ežeru Žubronaičiuose. Projekto apimtis:

1. Dalinės jotvingių piliavietės rekonstrukcija (vadovaujantis atliktais archeologiniais tyrimais) – maketas ir erdvinė instaliacija
2. Pažintinio tako į Rožinio kalną sukūrimas, kuriuo keliaujant atsiveria gražus kraštovaizdis ir supažindinama su Krasnapolio kultūra (maršrute nuo Krasnapolio iki Žubronaičių teminės atokvėpio vietos: liaudies paroda, apžvalgos vieta prie ežerų, poilsio turistams vieta)
3. Objektų ženklimas (informaciniai standai ir žemėlapiai)
4. Keliavimo pažintiniu taku į Rožinio kalną vadovas (leidinys apie jotvingių paveldo gyvenvietes Krasnapolio apylinkėse)
5. Automobilių stovėjimo aikštelės įrengimas

6. Privažiavimo kelio prie stovėjimo aikštelės Rožinio kalno papėdėje modernizavimas (kelio atkarpa Žubronaičių kaime, apie 350m)

7. Parengti ir įgyvendinti vasaros edukacinių turizmo programų apie jotvingių paveldą ir valsčiaus istoriją scenarijų.

8. Informacinių ir viešinio priemonių gamyba.

Projektas Nr. 5. Jotvingių Paseinėlių piliakalnio pritaikymas turizmui

Projektas susijęs su ankstyvųjų viduramžių tvirtovė pastatyta Seinos (Marycha) vidurupio vingyje ant ankstyvojo geležies amžiaus gyvenvietės reliktų, kurių prieinamumas ribotas dėl pelkėtos teritorijos. Projekto apimtis:

1. Privažiavimo maršruto ženklavimas – nuo Gibų iki Paseinėlių (apie 10 lentų).

2. Parengti istorinę medžiagą apie piliakalnį turizmo informacijai ir mobiliam aplikacijai apie piliakalnį sukurti.

3. Parengti mobilią aplikaciją apie piliakalnį ir įsigyti multimedijos interaktyvią lentą piliakalnio istorijos pristatymui .

4. Apžvalgos bokšto prie piliakalnio statyba.

5. Automobilių stovėjimo aikštelės prie vietinės reikšmės kelio, vedančio piliakalnio link, įrengimas .

6. Informacinių stendų ir žemėlapių prie apžvalgos bokšto gamyba ir įrengimas.

7. Teritorijos apšvietimas.

8. Vaizdo stebėjimo sistema.

9. Informacinių ir viešinio priemonių gamyba.

Projektas Nr. 6. Jotvingių – prūsų gyvenvietės Ožkiniuose turizmo pasiūlos plėtra

Jotvingių – prūsų gyvenvietė Ožkiniuose, tai akmens ir medienos statinių kompleksas vaizduojantis senovinę jotvingių tvirtovę, kuriame siūlomos edukacinės ir laisvalaikio programos, puoselėjami senųjų genčių papročiai. Projektu siekiama objektą lankantiems turistams užtikrinti naujų pramogų, pagerinti turizmo paslaugų kokybę ir praturtinti turizmo informacijos veiklą bei renginių programą. Projekto apimtis:

1. Sukurti Jotvingių kultūros informacijos centrą (naujas pastatas su išlaikyta jotvingių architektūros stilistika), kuriame bus įrengtos turistų aptarnavimo, informacijos teikimo patalpos, ugdymo, mokymų ir dirbtuvių salės, ekspozicijų salės, jotvingiškas sveikatingumo centras, jotvingių mugėms skirtos erdvės.

2. Esamų Jotvingių – prūsų gyvenvietės objektų atnaujinimas.

3. Įsigyti Jotvingių kultūros informacijos centro funkcionavimui reikalingą įrangą.

4. Atviro amfiteatro, skirto jotvingių kultūrą populiarintiems renginiams,

statyba kartu su garso, vaizdo ir apšvietimo įranga.

5. Pradėti suvenyrų gamybą (autorių teisėmis saugomi projektai, įranga gamybai).

6. Surinkti ir paruošti medžiagą leidiniui apie jotvingius – spausdintos ir elektroninės formos (prieinama internetu ir QR kodais prie objektų).

7. Rengti kultūrinius renginius jotvingių tema.

8. Informacinių ir viešinimo priemonių gamyba.

Projektas Nr. 7. Lankytinos vietos Rudelės valsčiuje sukūrimas – jotvingių tvirtovės rekonstrukcija

Valsčius yra parengęs techninę dokumentaciją, kuri bus panaudota kuriant naują turizmo objektą tiems, kuriuos domina ne tik jotvingių piliakalniai, bet ir jų kultūros bei paveldo pažinimas per edukacijas ir pramogas. Rekonstruotos tvirtovės teritorijoje turistų lauks įvairios įdomybės ir staigmenos, kurios paskatins pasilikti čia ilgiau (stilizuota architektūra, pastatų ir statinių interjeras, išorinės dekoratyvinės detalės: totemai, skulptūros, vartai), stilizuota aptarnaujančio personalo apranga, galimybė sudalyvauti istorinėse inscenizacijose). Projekto apimtis:

1. Parengti tvirtovės objekto veiklos koncepciją vadovaujantis esama technine dokumentacija ir atsižvelgiant į viešos-privačios partnerystės principu vykdomų pirkimų esmines specifikacijos sąlygas.

2. Išrinkti investavimo partnerį.

3. Įgyvendinti investiciją „suprojektuok, pastatyk ir valdyk“ principu, atsižvelgiant į šias gaires:

- pastatų ir statinių interjero dizainas,
- išorinės dekoratyvinės detalės: totemai, skulptūros, vartai),
- turizmo pasiūla orientuota į jotvingių kultūrą.

4. Rengti kultūrinius renginius jotvingių tema.

5. Informacinių ir viešinimo priemonių gamyba.

Projektas Nr. 8. Keliaujant jotvingių keliais: Lazdijų rajono savivaldybė, Vilkaviškio rajono savivaldybė, Kalvarijos savivaldybė

1. Rudaminos, Prelomčiškės, Paveisininkų piliakalnių tvarkyba ir pritaikymas turizmo veikloms (Lazdijų rajono savivaldybė).

2. Jotvingio skulptūros Lazdijuose pastatymas (Lazdijų rajono savivaldybė)

3. Privažiavimo kelio prie Kačergų kalno dangos sustiprinimas, automobilių stovėjimo aikštelės įrengimas (Kalvarijos savivaldybė).

4. Papiliakalnių piliakalnio pritaikymas turizmo veikloms, pėsčiųjų ir dviračių tako įrengimas (Kalvarijos savivaldybė).

5. Piliakalnių, Pajevonio, Vištyčio piliakalnių tvarkyba ir pritaikymas turizmo veikloms (Vilkaviškio rajono savivaldybė).

6. Kunigiškių – Ragaišių – Dabravolės piliakalnių pritaikymas turistams su

	<p>dviračiais - stovyklavietės, informaciniai standai, stoginės, stovėjimo aikštelės (Vilkaviškio rajono savivaldybė).</p> <p>7. Informacinių standų apie piliakalnius ir maršrutus gamyba ir įrengimas (lietuvių, lenkų ir anglų kalbomis).</p> <p>8. Informacinės medžiagos turistams lietuvių kalba apie piliakalnius rengimas (su galimybe parengti spausdintą leidinį ir elektroninį jo variantą).</p> <p>9. Dviejų maršrutą populiariančių renginių organizavimas (Jorė – pavasario šventė, Baltų vienybės diena).</p> <p>10. Edukacinių stovyklų turistams scenarijų rengimas (Lietuvos pasienio pusės maršruto atkarpoje).</p> <p>11. Informacinių ir viešinimo priemonių ir medžiagos apie maršrutą rengimas ir leidyba (lankstinukai, gidai, internetinė svetainė lenkų, lietuvių, anglų kalbomis ir kt.).</p>
<p>Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas</p>	<p>Projektas Nr. 1 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023 – 2024 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 2 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023-2024 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 3 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2022-2023 – investicijos įgyvendinimas ir renginio suorganizavimas</p> <p>Projektas Nr. 4 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023-2024 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 5 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023-2024 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 6 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023-2025 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 7 2022 – techninės dokumentacijos atnaujinimas atsižvelgiant į viešos-privačios partnerystės principu vykdomų pirkimų esmines specifikacijos sąlygas 2023 – Investicijos partnerio išrinkimas 2024 – 2026 investicijos įgyvendinimas „suprojektuok, pastatyk ir valdyk“ principu</p> <p>Projektas Nr. 8 2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas</p>

	<p>2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	<p>Sukurtas vienas tinklo principu funkcionuojantis turizmo produktas taps būsimo regiono turizmo ženklo pamatas ir pagerins jo turistinį patrauklumą. Dėl suplanuotų veiklų, projekto įgyvendinimo vietose pagerės turizmo paslaugų kokybė ir padidės jų apimtis. Projektai prisidės prie įtvingių kultūros paveldo ir istorinės teritorijos apsaugojimo. Be to, projektuose slypi didžiulis papildančios pasiūlos, t. y. renginių, suvenyrų verslo, kulinarijos, virtualaus keliavimo, aktyvaus turizmo ir kt., potencialas. Įgyvendintos veiklos leis sukurti naujas darbo vietas bei bus kitų, papildančių turizmo paslaugų (transporto, apgyvendinimo ir kt.) plėtros katalizatorius.</p>
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>Projektas Nr. 1</p> <p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai. Sklypas skirtas investicijai valsčiui priklausos nuosavybės teise.</p> <p>Projektas Nr. 2</p> <p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai. Dalis investicijai skirtų sklypų valsčiui priklausos nuosavybės teise, pradėtos preliminaros derybos su sklypų, esančių maršrute į piliakalnį, savininkais.</p> <p>Projektas Nr. 3</p> <p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai arba apie ją reikia pranešti. Žemės sklypai investicijai įgyvendinti valsčiui priklausos nuosavybės teise (vietinės reikšmės kelias 101624B ir teritorija automobilių stovėjimo aikštelei įrengti).</p> <p>Projektas Nr. 4</p> <p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti nereikalingas leidimas statybai. Žemės sklypai investicijai įgyvendinti valsčiui priklausos nuosavybės teise (stovėjimo aikštelė), kitose vietose tako maršrutas turi būti suderintas su žemės savininkais.</p> <p>Projektas Nr. 5</p> <p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai arba apie ją reikia pranešti. Žemės sklypai investicijai įgyvendinti valsčiui priklausos nuosavybės teise (vietinės reikšmės kelias ir teritorija automobilių stovėjimo aikštelei įrengti), kitais aspektais projektą reikia derinti su žemės savininkais.</p> <p>Projektas Nr. 6</p> <p>Projektas koncepcijos etape, investuotojas neturi reikalingos techninės dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai arba apie ją reikia pranešti. Investuotojas disponuoja nuosavu žemės sklypu investicijai.</p> <p>Projektas Nr. 7</p> <p>Valsčius disponuoja technine dokumentacija parengta dalyvaujant Phare</p>

	<p>2000 programoje. Vykdam Phare 2003 programą taip pat buvo parengta etnografinė objekto funkcionavimo koncepcija. Projektui įgyvendinti būtina aktualizuoti dokumentaciją, parengti sąmatas, reikalingas leidimas statybai. Investicijai numatyta teritorija yra valsčiaus nuosavybė.</p> <p>Projektas Nr. 8</p> <p>Projektas koncepcijos etape, savivaldybės neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai arba apie ją reikia pranešti. Investuotojas disponuoja nuosava teritorija investicijai. Jotvingio skulptūros projektas (vizualizacija) – Lazdijų rajono savivaldybė</p>
<p>Numatomos išlaidos</p>	<p>Projektas Nr. 1 – 3 000 000 PLN Projektas Nr. 2 – 200 000 PLN Projektas Nr. 3 – 3 100 000 PLN Projektas Nr. 4 – 300 000 PLN Projektas Nr. 5 – 1 000 000 PLN Projektas Nr. 6 – 1 100 000 PLN Projektas Nr. 7 – 30 000 000 PLN Projektas Nr. 8 – 890 000 EURO: Lazdijų rajono savivaldybė - 750 000 EURO, Vilkaviškio rajono savivaldybė – 80 000 EURO, Kalvarijos savivaldybė – 60 000 EURO</p>

3. ŽALIASIS NUOŠALYS – LÉTASIS TURIZMAS IR SVEIKA GYVENSENSA

3.1 Poilsio maršrutas „pasienyje“

Projekto pavadinimas	Poilsio maršrutas „pasienyje“
Dalyvaujantys partneriai	Jeleniavo valsčius Rūdelės (Rutka-Tartak) valsčius Vištyčio seniūnija, Vilkaviškio rajono savivaldybė Liubavo seniūnija, Kalvarijos savivaldybė Suvalkų kraštovaizdžio parkas – pavaldus Palenkės vaivadijos maršalkos įstaigai Vištyčio regioninis parkas – pavaldus Aplinkosaugos ministerijai Kazlų Rūdos urėdija Suvalkų urėdija
Ieškomi partneriai	Verslininkai ir nevyriausybinės organizacijos savo komercinę veiklą siejančios su planuojamu turizmo produktu, pvz. apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos, automobilių stovėjimo aikštelės, prekybos suvenyrais punktai, kaimo turizmo sodybos ir t.t., bei kiti susiję su pasienio turizmo produktu.
Projekto tikslas	Pateikti turistams naują, kompleksišką pasienio turizmo produktą, apjungiantį visas lankytinas vietas abipus sienos. Maršruto eiga: Startas: Suvalkų kraštovaizdžio parko buveinė Malesowizna-Turtul 1. Lankymą galima pradėti edukaciniu takeliu „Turturlio istorijos“, pakeliui yra apžvalgos aikštelė, vandens malūno prie Juodosios Ančios upės griuvėsiai, Šešupės šaltiniuotos žemapelkės, pažintis takas „Juodosios Ančios slėniu“ (3,5 km). 2. Parko paribiu keliaujama gamtos draustinio „Bachanovo riedulynas ties Juodąja Ančia“ link – didžiausios riedulių sankaupos 1 ha plote (apie 10 tūkst. riedulių) lankymas. 3. Iš „Bachanovo riedulyno“ keliaujama į Pželomkos (Przelomka) kaimą – Góra Leszczynowa apžvalgos bokštas iš kurio atsiveria vaizdas į draustinio Ančios ežerą ir Blaskoviznos kaimą – aukščiausia Ančios ežerą supanti vieta 272 m v.j.l. 4. Iš Pželomkos keliaujama į Senąją Ančią (Stara Hańcza). 5. Pobūvis prie Ančios ežero: gamtos draustinis, giliausias Lenkijos ir žemutinės Europos ežeras (106 m gylio) – poilsis paplūdimyje ir dvaro bei dvaro griuvėsių ir jo parko liekanų lankymas, keliavimas edukaciniu taku „Senosios Ančios dvaro parko medžiai ir kūmai“ – 1,5 km, galimas apgyvendinimas Merkinėje (Mierkinie). 6. Keliaujama į Smolnikus (Smolniki) ir aplankoma šias vietas: apžvalgos aikštelė „Pas poną Tada“, istorinė koplyčia Smolnikų kapinėse, apžvalgos aikštelė „Ozas“, po to keliaujama taku „Aplink Jačnos ežerą“ (7 km); apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos (regioninė virtuvė) Smolnikuose. 7. Keliaujama link Vižainio, ten apsistojama 1 dienai: poilsis paplūdimyje prie Vižainio ežero, išskylavimo vieta su stogine (Suwalska g.), poilsio ir laisvalaikio vieta prie savivaldybės paplūdimio Wierzbolowska g. (galima pasinaudoti futbolo ir paplūdimio tinklinio aikštelėmis, išsinuomoti vandens įrangą, pvz.

	<p>baidares, vandens dviračius), Vižainio lankymas (išlikęs XVII-a. turgaus aikštės ir gatvių išdėstymas, klasicizmo stiliaus bažnyčia, medinė varpinė, Vižainio centre esančiame parke obeliskas Maršalkos J. Pilsudskio garbei), galima paragauti regioninių patiekalų ir vietiniuose ūkiuose gaminamų fermentinių sūrių. Pobūvio metu galima aplankyti panoraminę Ravelių kalno (Góra Rowelska; aukščiausia kalva Palenkės vaivadijoje) apžvalgos aikštelę (298 m v.j.l.), (apgyvendinimas Vižainio ir apylinkių kaimo turizmo sodybose).</p> <p>8.Iš Vižainio keliaujama prie trijų valstybių sienų sankirtos „Vištyčio tritaškio“ – aplankoma ir susipažįstama su Tritaškio istorija, grįžtant pasinaudojama vietos lankytinomis vietomis – sustojimo ir informacine vieta „Green Velo“ dviračių maršrute, sustojama prie pasienyje telkšančio vaizdingo guolinio Ingelio (Ingiel) ežero (vietinių vadinamo Rudaičių (Gramaczyzna).</p> <p>9.Nuo Tritaškio į Vištytį keliaujama nauju patraukliu maršrutu ties senu pasienio ruožu, judama stovėjimo aikštelės su buvusiu karinio patrulio bokštu link.</p> <p>10. Vištyčio lankymas: ežeras, pėsčiųjų ir dviračių takai nuo Rusijos- Lietuvos sienos, poilsis paplūdimyje, Jotvingių piliakalniai, vėjo malūnas, „aliejinychia“, Vištyčio akmuo, metalo muziejus (apgyvendinimas kaimo turizmo sodybose Vištytyje arba kempinge).</p> <p>11.Išvykstama iš Vištyčio: stabelima prie šventojo šaltinėlio, pasinaudojama turizmo infrastruktūra prie Vištyčio ežero besiribojančio su Rusija, važiuojama maršrutu aplink Vižainio ežerą per Burniszki, Stankuny ir Wiłkupie vietoves (pakeliui galima pasinaudoti apgyvendinimo kaimo turizmo sodybose, maitinimo (regioninė virtuvė) paslaugomis ir vietos atrakcionais).</p> <p>12.Per Vižainį keliaujama į Sudavskius (Sudawskie), ten aplankomos Rekoszów dvaro ir jo parko prie ežero liekanos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - erdvinė dvaro architektūros instaliacija ir informaciniai stendai, - Sudavskių viduramžių jotvingių piliakalnis (vietos gyventojų vadinamas Gulberek) ir „Mogiła Świdry“ kalva <p>(apgyvendinimas ir maitinimas kaimo turizmo sodybose).</p> <p>13.Iš Sudavskių keliaujama į Liubavą per Vygrelius (galima pasinaudoti kaimo turizmo sodybų apgyvendinimo paslaugomis).</p> <p>14.Sustojimas Liubave. Siūlomos veiklos: užsiėmimai Liubavo amatų dirbtuvėse, įkopti į Piliakalnių piliakalnį ir apžvalgos aikštelę bei aplankyti buvusio Reketijos dvaro sodybą (čia galima pasinaudoti apgyvendinimo paslauga).</p> <p>15.Sugrįžimas į Vižainį per Rūdelę.</p>
<p>Planuojamos veiklos</p>	<p>Veiklos, kurias įgyvendins Vižainio valsčius:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Išskylavietės prie Vižainio ežero (Suwalska g.) įrengimas: mažoji architektūra, dviračių stovai, plaukiojantis tiltas, paplūdimio atnaujinimas. 2. Kempingo su sanitarinėmis patalpomis, stoginės turistams su židiniu ir vandens įrangos nuomos punkto su įranga ir ūkinio

pastato statyba, tinklinio ir futbolo aikštelių modernizavimas, monitoringo įrengimas poilsio ir laisvalaikio vietoje prie Vižainio ežero

3. Apžvalgos aikštelės Ravelių kalno arba Mariankos teritorijoje projektavimo ir rangos darbai.

4. Buvusio dvaro ir parko teritorijos tvarkybos darbai, erdvinės dvaro architektūros instaliacijos sukūrimas ir informacinių stendų gamyba ir įrengimas (pvz. informacinės lentos su šios vietos ir Rekošų dvaro istoriją menančiomis nuotraukomis ir aprašymais).

Veiklos, kurias įgyvendins Suvalkų kraštovaizdžio parkas:

1. Teritorijos prie Ančios ežero Senojoje Ančioje tvarkybos darbai – pvz. lengvųjų automobilių stovėjimo aikštelė, tiltelių pelkėtose vietose sistema, tiltelis per Juodosios Ančios upę, persirengimo kabinos, 3D lentos su Senosios Ančios dvaro rekonstrukcija, mažoji architektūra ir kt.)

2. Pažintinio kelio „Aplink Jačnos ežerą“ modernizavimas (2–3 poilsio vietų su maža architektūra (suoliukai, stalai, stoginės, šiukšliadėžės) įrengimas). Apžvalgos aikštelės „Ozas“ modernizavimas (įrangos modernizavimas), laiptų ir tiltelių virš kabančių pelkių ir apžvalgos platformos ažuolų ir skroblių miške įrengimas, 10 informacinių ir edukacinių lentų įrengimas).

Veiklos, kurias įgyvendins Vištyčio m.:

1. Vietinės reikšmės kelio atkarpos nuo „Tritaškio“ (Enzulewicz) iki Vištyčio dangos modernizavimas (apie 500 m).

2. Pėsčiųjų ir dviračių tako pratęsimas prie Vištyčio ežero kranto (nuo Lietuvos ir Rusijos sienos iki kelio Vištytis-Vižainis) kartu su sustojimo turistams vietų įrengimu.

3. Vištyčio apžvalgos bokšto statyba.

4. Lajų tako, esančio maršrute Vištytis-Vižainis ties šventa vieta, statybos darbai.

Veiklos, kurias įgyvendins Liubavo k.:

1. Apžvalgos aikštelės modernizavimas ir automobilių stovėjimo aikštelės įrengimas šalia Kačergų kalno (kartu su Kazlų Rūdos urėdija, nes apžvalgos bokštas jų nuosavybė).

2. Keramikos studijos atnaujinimas.

3. Tako į Piliakalnio piliakalnį įrengimas.

Veiklos, kurias įgyvendins Kazlų Rūdos urėdija:

1. Slidinėjimo trasos ir jos infrastruktūros modernizavimas

Visų partnerių įgyvendinamos veiklos:

1. Viso maršruto ženklavimas krypties rodyklėmis ir informacinėmis lentomis, 3 kalbomis (PL, LT, EN), informacinės ir viešinimo medžiagos (prieinamos naudojant greitojo atsako (QR) kodą ir leidinių pavidalu) parengimas

Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 - 2022 – techninės dokumentacijos, sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2023 – darbų rangovų, produktų tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas 2024 – 2025 – statybos darbai ir kitos veiklos
Laukiami rezultatai	Sukurtas pasienio turizmo produktas leis turizmo srautus nukreipti į Suvalkų kraštovaizdžio ir Vištyčio regioninį parką, užtikrins jų plėtrą turistams pateikiant naujas ir geriau eksponuojant esamas lankytinas vietas.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape. Šiuo metu projekto įgyvendinimo veiklų dokumentacijos ir sąmatų dar nėra. Kiekvienas partneris privalo išanalizuoti sklypų, kuriuose bus sukurtos lankytinos vietos, teisinį statusą.
Numatomos išlaidos	1.Suvalkų kraštovaizdžio parkas 1 000 000 PLN 2.Vižainis 800 000 PLN 3.Vištytis 500 000 EURO 4.Liubavas – 440 000 EURO - Keramikos studijos atnaujinimas – 80 000 EURO - Kačergų kalno apžvalgos bokšto rekonstrukcija su infrastruktūra apie 300 000 EURO. - Piliakalnio piliakanio tvarkymo darbai apie 60 000 EURO 5.Bendros partnerių veiklos – 1 800 000 PLN + 940 000 EURO

3.2 Turizmo infrastruktūros plėtra ties valstybinių sienų susikirtimo tašku „Mara“

Projektų paketo pavadinimas	Turizmo infrastruktūros plėtra ties valstybinių sienų susikirtimo tašku „Mara“
Prisijungę partneriai	Gibų valsčius
Dalyvavimo dar nepatvirtinę partneriai	Lazdijų rajono savivaldybė, Kapčiamiestis
Projekto tikslas	Vienu turizmo projektu apjungti esamas ir būsimas lankytinas vietas ties Seinose (Marycha) upe, siekiant šį regioną geriau pritaikyti turizmo veikloms, panaudoti jo gamtinį potencialą ir pagerinti turizmo paslaugų prieinamumą.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas Nr. 1. Maudymosi vietų įrengimas Gibų valsčiuje</p> <p>Gibų valsčiuje planuojama įrengti keturias maudymosi vietas: prie Pomorze ežero (Kukle ir Gibai) bei Czarne ir Wiersnie ežerų. Veiklos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 4 paplūdimių infrastruktūros įrengimas: tiltai, saulės energija įkraunamas tilto apšvietimas, tualetai ir persirengimo kambariai, paplūdimio įranga, mažoji architektūra: suolai, stoginės su kepsninėmis, laužavietės, dviračių stovai, šiukšlių dėžės. 2. Privažiavimo kelio nuo tilto per Seinose (Marcyha) upę Aleksiejówka vietovėje iki prieplaukos Kukluose statyba. 3. Kelrodžių ir maudymosi vietų ženklavimo atributikos gamyba. <p>Projektas Nr. 2. Privažiavimo kelio iki valstybinių sienų susikirtimo taško „Mara“ statyba kartu su pėsčiųjų ir dviračių tiltelio į Lietuvos pusę įrengimu</p> <p>Veiklos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pažymėti prieigos prie susikirtimo taško maršrutą (nuo Gibų). 2. Privažiavimo kelio atkarpoje nuo Wiłkokuk iki susikirtimo taško sustiprinimas bitumine danga ir dviračių tako įrengimas. 3. Maršrute (11,2 km): poilsio vietos (3 vietas) aprūpintos mažosios architektūros elementais - stoginėmis, stalais ir suoliais, dviračių stovais, šiukšlių dėžėmis, fotovoltinio apšvietimo įranga. 4. Pėsčiųjų ir dviračių tiltelio per Seinose (Marcyha) upę ties susikirtimo tašku statyba, siekiant atblokuoti turizmo srautą į Lietuvą. <p>Partnerio iš Lietuvos veiklos - Trūkstant kelio atkarpos statyba, lankytinų vietų ženklavimas ir informacijos apie jas Lietuvos pusėje pateikimas (konsultacijų etape)</p> <p>Projektas Nr. 3. Baidarių maršruto Seinose (Marycha) upe Gibų valsčiaus atkarpoje patrauklumo didinimas</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Įrengti baidarininkams skirtus informacinius stendus (nuo tilto Pomorze

	<p>vietovėje iki valstybių sienų susikirtimo taško).</p> <p>2. Paruošti baidarių nuleidimo į vandenį vietas Gibų valsčiui priklausančiose teritorijose: nuleidimo į vandenį vietų sustiprinimas, švartavimosi tilteliai, mažoji architektūra – stoginės, stalai, suolai, kepsninių zonos, šiukšlių dėžės, fotovoltinis apšvietimas.</p> <p>3. Apšviesti dalį baidarių maršruto atkarpos ir pritaikyti naktiniams plaukimams (fotovoltika).</p> <p>Projektas Nr. 4. Sąsmaukos tarp Pomorze ir Zelwa ežerų Gibų valsčiuje tvarkyba</p> <p>1. Pomorze ir Zelwa ežerus jungiančio kanalo statyba, galimai su šliuzu/tiltu.</p> <p>2. Vandens tako plėtra, kuris jungiasi su Seinos (Marycha) upe ir kuriuo galima plaukti iki valstybių sienų susikirtimo taško „Mara“.</p> <p>3. Vandens turizmo infrastruktūros įrengimas: tiltai, mažoji architektūra – stoginės, stalai, suolai, kepsninių zonos, šiukšlių dėžės, fotovoltinis apšvietimas.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>Projektas Nr. 1 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023 – 2025 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 2 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023-2025 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 3 2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – rangovo išrinkimas 2023-2025 – investicijos įgyvendinimas</p> <p>Projektas Nr. 4 2021-2023 - dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2024 – rangovo išrinkimas 2025-2030 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	<p>Gibų valsčiaus turizmo pasiūlos plėtra ir glaudesnis jos susiejimas su aktyviuoju turizmu padidins turizmo srautus ir praturtins papildomas paslaugas, pvz. turistams skirtus renginius, baidarių maršrutus Seinos (Marycha) upe ir kt., bei sudarys galimybę plėtoti apgyvendinimo ir maitinimo, vandens įrangos nuomos paslaugas, kurti naujas darbo vietas turizmo sektoriuje.</p>
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>Projektas Nr. 1 Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projekto įgyvendinimui reikalingas leidimas statybai ir leidimas vandens telkinio naudojimui. Sklypas skirtas investicijai valsčiui priklausau nuosavybės teise.</p> <p>Projektas Nr. 2 Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projekto įgyvendinimui reikalingas leidimas statybai ir leidimas vandens telkinio naudojimui. Sklypas skirtas investicijai valsčiui priklausau nuosavybės teise, tačiau paskutinė atkarpa yra Valstybės miškų nuosavybė (reikalingas leidimas žemės valdą panaudoti projekto tikslais). Partnerių iš</p>

	<p>Lietuvos veiklos bus derinamos vėliau.</p> <p>Projektas Nr. 3 Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projekto įgyvendinimui reikalingas leidimas statybai, leidimas vandens telkinio naudojimui bei Valstybinio vandens ūkio „Lenkijos vandenys“ leidimas teritoriją panaudoti projekto tikslais.</p> <p>Projektas Nr. 4 Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projekto įgyvendinimui leidimas statybai nereikalingas. Projekto įgyvendinimui reikalingas leidimas statybai, leidimas vandens telkinio naudojimui, Palenkės vaivados sprendimas bei Valstybinio vandens ūkio „Lenkijos vandenys“ ir Lenkijos valstybinių miškų leidimas teritoriją panaudoti projekto tikslais.</p>
<p>Numatomos išlaidos</p>	<p>Projektas Nr. 1 – 7 000 000 PLN Projektas Nr. 2 – 12 500 000 PLN Projektas Nr. 3 – 1 000 000 PLN Projektas Nr. 4 – 10 000 000 PLN</p>

3.3 Šešupės pasienio vandens turizmo maršrutas – PL dalis

Projekto pavadinimas	Šešupės pasienio vandens turizmo maršrutas
Dalyvaujantis partneris	Rūdelės valsčius
Projekto tikslas	Padidinti Šešupės pasienio vandens maršruto patrauklumą, plėtoti turizmo pasiūlą maršrute ir turizmo aktyvumo centre „Šešupės nuotykių slėnis“ (regioninis „Suvalkija – pasakų šalis“ produktas, kuris bendrai finansuotas iš Palenkės vaivadijos regioninės veiksmų programos 2007–2013).
Planuojamos veiklos	Projektas bus įgyvendintas Rūdelės valsčiaus teritorijoje, numatomas jo tęsinys Kalvarijos savivaldybėje. Projekto apimtis: 1. Įrengti maudymosi vietą prie Pobondzie ežero (įrengti paplūdimį, įsigyti ir įrengti pramogavimo priemonės ir mažosios architektūros elementus: suolus, stogines, stalus, dviračių stovus ir kt.), įrengti žaidimų aikštelę. 2. Kelionių Šešupe vadovo leidyba (upės ir jos abiejų krantų biologinės įvairovės viešinimas, vietinių turistinių objektų pristatymas ir Šešupės maršruto aprašymas). 3. Šešupės maršruto ženklinimo modernizavimas Rūdelės valsčiaus teritorijoje.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2021 – rangovo išrinkimas 2022-2023 – investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Daugiau turistų besinaudojančių pasienio vandens maršrutu ir ilgesnis jų pobūvis Rūdelės valsčiuje, maitinimo ir apgyvendinimo paslaugų plėtra.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projekto įgyvendinimui reikalingas leidimas statybai ir leidimas vandens telkinio naudojimui. Investicijai skirtas sklypas (maudymosi vieta) valsčiui priklauso nuosavybės teise, tačiau darbams upėje įgyvendinti reikalingas Valstybinio vandens ūkio „Lenkijos vandenys“ leidimas (leidimas valdyti teritoriją investicijos tikslais).
Numatomos išlaidos	1 500 000 PLN

3.4 Šešupės pasienio vandens turizmo maršrutas – LT dalis

Projekto pavadinimas	Šešupės vandens turizmo maršrutas
Dalyvaujantis partneris	Kalvarijos savivaldybė
Projekto tikslas	Turizmo koncepcija „Šešupės vandens turizmo maršrutas“ – upė jungianti 3 valstybes. Šešupės ilgis 298 km iš kurių 27 km Lenkijoje, 236 km Lietuvoje ir 35 km Rusijos federacijos Karaliaučiaus srityje.
Planuojamos veiklos	<p>1. Baidarių maršruto įrengimas, pritaikymas turizmui.</p> <p>2. Stovyklaviečių įrengimas (mažosios infrastruktūros statybos darbai: stoginės su ugniakurais, stalai su suolais, tualetas).</p> <p>3. Sustojimo-išlipimo vietų įrengimas (mažosios infrastruktūros statybos darbai: stalai su suolais, lauko tualetas, dviejuose vietose įrengtos priplaukėlės su baidarių pririšimo vietomis).</p> <p>4. Kai kurių Šešupės atkarpų vandens augalų šienavimas.</p> <p>5. Sustojimo – išlipimo vietų tvarkymas.</p> <p>6. Pilotinės kelionės nuo Rūdelės (Rutka-Tartak) iki Lakinskių užtvankos: šeimoms, jaunimui organizavimas.</p> <p>7. Informacinių ženklų ir informacinių stendų įrengimas, viešinimas.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – reikalingos dokumentacijos ir sąmatų parengimas</p> <p>2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas, tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas</p> <p>2023-2024 – veiklų įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	Sukurtas 1 pasienio turizmo maršrutas. Įrengtos ar atnaujintos 2 stovyklavietės ir 5 sustojimo-išlipimo vietos. Tam reikia įsigyti vandens augalų pjovimo valtį ir priekabą jos transportavimui. Atnaujintas inventorių (10 naujų baidarių ir 1 priekaba jų pervežimui).
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape.
Numatomos išlaidos	281000 EUR

3.5 Maudymosi vietos Sumave (Seinų valsčiuje) įrengimas

Projekto pavadinimas	Maudymosi vietos Sumave (Seinų valsčiuje) įrengimas
Dalyvaujantis partneris	Seinų valsčius
Projekto tikslas	Pagrindinis projekto tikslas – turizmo Seinų valsčiuje plėtra, siekiant pagerinti vietos kaimo turizmo sodybų pasiūlą.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas bus įgyvendintas prie Sumavo ežero esančio Sumavo kaime Seinų valsčiuje. Projekto apimtis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - įsigyti plaukiojantį tiltą su trapu, - įrengti mažąją infrastruktūrą: stoginė su kepsnine, stoginės su stalais, lauko treniruoklių aikštelė, dviračių stovai, - įrengti paplūdimį, - tualetų ir persirengimo kambarių statyba, - įrengti mažą automobilių stovėjimo aikštelę - teritoriją paruošti ir pritaikyti maitinimo paslaugoms.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – dokumentacijos ir reikalingų leidimų gavimas 2021 – rangovo išrinkimas 2022-2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	Sukurtos geros poilsio sąlygos prie Sumavo ežero paskatins turistus pasinaudoti vietos kaimo turizmo sodybų pasiūla ir prisidės prie jos plėtros (apgyvendinimo ir maitinimo) bei leis kurti naujas darbo vietas turizmo sektoriuje.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas leidimas statybai ir leidimas vandens telkinio naudojimui.</p> <p>Investicijai skirtas sklypas (maudymosi vieta) valsčiui priklauso nuosavybės teise, tačiau darbams ežere įgyvendinti reikalingas Valstybinio vandens ūkio „Lenkijos vandenys“ leidimas (leidimas valdyti teritoriją investicijos tikslais).</p>
Numatomos išlaidos	1000000 PLN

3.6 Lenkijos ir Lietuvos pasienio vandens maršruto (Alnas – Galadusys) su infrastruktūra įrengimas

Projekto pavadinimas	Lenkijos ir Lietuvos pasienio vandens maršruto (Alnas – Galadusys) su infrastruktūra įrengimas
Dalyvaujantys partneriai	Sejną valsčius, Lazdijų rajono savivaldybė
Ieškomi partneriai	Verslininkai ir nevyriausybinės organizacijos, savo komercinę veiklą siejančios su planuojamu turizmo produktu, pvz. apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos, automobilių stovėjimo aikštelės, kaimo turizmo sodybos, kaimo turizmo sodybos, vandens įrangos nuomos punktai, turizmo infrastruktūros operatoriai ežerų pakrantėse, vidaus laivybos įmonės, prekybos suvenyrais punktai ir t.t., bei kiti susiję pasienio turizmo produktai.
Projekto tikslas	<p>Pateikti turistams naują ir išsamų pasienio turizmo produktą, apimantį įvairias lankytinas vietas esančias šalia Alno ir Galadusio ežerų vandens turizmo maršruto. Minėtas produktas prisidės prie vandens ir aktyviojo turizmo abipus sienos plėtros.</p> <p>Įgyvendinus projektą atsiras įvairių vandens turizmo formų abiejuose ežeruose plėtojimo galimybių (buriavimas, plaukimas baidarėmis, mažųjų laivų reisai), kuriomis galės pasinaudoti į pasienio regioną atvykę turistai.</p>
Planuojamos veiklos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Esamos sąsmaukos tarp Alno ir Galadusio ežerų pagilavimo ir paplatinimo darbai (žemės darbai). 2. Alnos (Hołnianka) upės dumblo šalinimo ir upės valymo darbai, siekiant įtraukti ją į vandens maršrutą. 3. Vandens telkinio naudojimo sąlygų nustatymas atsižvelgiant į jo panaudojimą turizmo tikslais. 4. Esamos kelių infrastruktūros perstatymo darbai, siekiant užtikrinti saugią laivybą abipus sienos. 5. Pėsčiųjų ir dviračių tako ežero pakrante abipus sienos įrengimas. 6. Sustojimo vietų (prieplaukų ir kt.) baidarėms, laivams ir kitai vandens įrangai (lankėlių) maršruto trasoje įrengimas – komerciniams investuotojams sudomintiems turizmo paslaugų abipus sienos plėtra. 7. Naujo pasienio turizmo produkto įtraukimas į Lenkijoje ir Lietuvoje vykdomas rinkodaros ir reklamos veiklas.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021-2023 – analizių ir reikiamos techninės bei projektinės dokumentacijos, išlaidų sąmatų ir leidimų rengimas</p> <p>2024 – rangovo išrinkimas</p> <p>2025 – 2027 rangos darbai ir kitos projektinės veiklos</p> <p>2028 – turizmo ir kelių ežerų pakrantėse infrastruktūros plėtra abipus sienos</p>
Laukiami rezultatai	Pateikus visapusišką pasienio turizmo produktą bus atgaivinti turizmo srautai Alno ir Galadusio ežeruose akcentuojant vandens turizmo plėtrą, turistams pateikiant naujas bei geriau išeksponuojant esamas lankytinas vietas. Tikimasi pasiekti reikšmingą daugiklio efektą, pasireiškiantį komercinėmis investicijomis į turistinę abiejų ežerų infrastruktūrą ir naujų darbo vietų sukūrimu.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai)	Projektas koncepcijos etape. Šiuo metu projekto įgyvendinimo veiklų dokumentacijos ir sąmatų dar nėra. Kiekvienas partneris privalo išanalizuoti sklypų, kuriuose bus sukurtos lankytinos vietos,

<p>ir kt.)</p>	<p>teisinių statusą ir teises projekto įgyvendinimo galimybes.</p> <p>Būtinai leidimai:</p> <p>Valstybinis vandens ūkis „Lenkijos vandenys“ (Gospodarstwo Państwowe Wody Polskie) – vandens telkinių naudojimo leidimas.</p> <p>Seinų apskritis – vandens telkinio naudojimo leidimas (leistina vandens transporto priemonių variklio galia), statybos leidimas – infrastruktūrai,</p> <p>Palenkės vaivada – leidimas statyti hidrotechnikos statinį</p> <p>Palenkės vaivadija atstovaujama Maršalkos įstaigos – nuomonių teikimas, partnerystė suderintoje srityje</p> <p>Žemės sklypų, kuriuose bus vykdomi ežerus jungiančios sąsmaukos įrengimo darbai, privatūs valdytojai/savininkai – sutikimas leisti naudotis teritorijomis įeinančiomis į statybos darbų ruožą įgyvendinant projektą</p>
<p>Numatomos išlaidos</p>	<p>Esamos sąsmaukos tarp Alno ir Galadusio ežerų pagilavimo ir paplatinimo darbai (žemės darbai) – 15 000 000 PLN</p> <p>Lazdijų rajono savivaldybė – 2 200 000 EURO</p>

3.7 Turizmo infrastruktūros įrūošimas Lenkijos–Lietuvos pasienyje

Projekto pavadinimas	Turizmo infrastruktūros įrūošimas Lenkijos–Lietuvos pasienyje
Dalyvaujantys partneriai	<p>Vištyčio regioninis parkas,</p> <p>Vilkaviškio turizmo ir verslo centras,</p> <p>Vilkaviškio rajono savivaldybė</p> <p>Kalvarijos savivaldybės</p> <p>Lazdijų rajono savivaldybė</p>
Projekto tikslas	Turizmo infrastruktūros įrūošimas Lenkijos – Lietuvos pasienyje.
Planuojamos veiklos	<p>1. Kelių infrastruktūros įrengimas.</p> <p>2. Lankytinų objektų atnaujinimas ir naujų traukos taškų sukūrimas.</p> <p>3. Rekreacinės infrastruktūros atnaujinimas.</p> <p>4. Informacinės infrastruktūros įrengimas.</p> <p>5. Edukacinės infrastruktūros atnaujinimas.</p> <p>6. Įvažiavimo vartų įrengimas pasienio kirtimo punktuose.</p> <p>Išsamus projekto aprašymas:</p> <p>1. Kelio nuo Rokadinio kelio Lietuvos pusėje iki trijų valstybių sienų sankirtos –Lenkijos pusėje įrengimas.</p> <p>2. Slidinėjimo trasos atjaujinimas Šilelio teritorijoje prie Vištyčio ežero.</p> <p>3. Apžvalgos bokšto pastatymas.</p> <p>4. Pelkių takų įrengimas prie Vištyčio ežero.</p> <p>5. Esamų visuomeninių poilsiviaičių infrastruktūros sutvarkymas Vištyčio miestelyje.</p> <p>6. Piliakalnių takų pažymėjimas - Piliakalnių piliakalnis, Pajevonys, Dobravorolė, Vištytis, Vižainis, Juodeliai.</p> <p>7. Lajų tako įrengimas Vištyčio Šilelio gegužinvietyje.</p> <p>8. Apžvalgos bokšto (Kačargų kalnas) rekonstrukcija + stovėjimo aikštelės įrengimas.</p> <p>9. Keramikos studijos Liubave atnaujinimas (rekuperacinė sistema, smulkus remontas, baldai).</p> <p>10. Piliakalnių piliakalnio tvarkymo darbai (laiptai, apžvalgos aikštelės)</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir darbų rangovo išrinkimas</p> <p>2023 – 2024 investicijos įgyvendinimas</p>

<p>Laukiami rezultatai</p>	<p>1.Įrengta apie 400 metrų kelio nuo Rokadinio kelio Lietuvos pusėje iki trijų valstybių sienų sankirtos –Lenkijos pusėje. Turistai turi galimybę pasiekti 3 valstybių sienų sankirtą iš Lietuvos pusės. Šiuo metu važiuojama per Lenkijos teritoriją.</p> <p>2.Atnaujinta slidinėjimo trasa Šilelio teritorijoje prie Vištyčio ežero. Ji pritrauks daug šios šakos mėgėjų ne tik iš Vilkaviškio rajono, bet ir iš kitu Lietuvos vietovių bei Lenkijos pasienio miestelių</p> <p>3 Įrengtas apžvalgos bokštas prie Vištyčio ežero ir pritrauks daug lankytojų Vištytyje iš visų Lietuvos kraštų ir Lenkijos respublikos. Skatints plėstis aptarnavimo sferai, kavinių, barų atidarymą Vištyčio miestelyje.</p> <p>4. Įrengtos 2 pelkių takų atkarpos prie Vištyčio ežero - 500 ir 800 metrų ilgio Vištyčio miestelio ribose. Tai skatintų grožėtis Vištyčio ežeru, jo pakrante, matyti įvairias gamtos suformuotas atodangas, pamatyti augmenijos įvairovę krūmuose ir pelkėtose vietose.</p> <p>5.Sutvarkytos esamos visuomeninės poilsiavietės prie malūno ir prie prieplaukos Vištyčio miestelio ribose. Tai padidins poilsiautojams galimybę naudotis įvairiomis paslaugomis prie Vištyčio ežero - ne tik maudymosi, kaitinimosi prieš saulę, bet ir maitinimo bei laisvalaikio praleidimo paslaugos Vištyčio miestelyje.</p> <p>6.Pažymėti 5 piliakalnių takai. Piliakalnių takų pažymėjimas paskatintų turistus aplankyti visus Vilkaviškio rajone bei Lenkijos pasienio teritorijoje esamus piliakalnius.</p> <p>7.Lajų tako įrengimas Vištyčio Šilelio gegužinvietėje. Tai paskatintų turistus iš visos Lietuvos ir Lenkijos aplankyti šį nuostabų kraštą, pasigrožėti juo virš medžių viršunių, o vietos verslininkai galėtų organizuoti maitinimo taškus, aptarnavimo sferos verslą ir teikti kitas paslaugas.</p> <p>8. Dabartinis apžvalgos bokštas ant Kačergų kalno nepritaikytas masiniam turistų srautui, yra nesaugus. Nuo Kačergų kalno atsiveria nuostabūs vaizdai, kurie traukia turistus.</p> <p>9. Liubave yra įrengta keramikos studija, tačiau ją reikia truputi atnaujinti ir joje bus galima vesti edukacinius užsiėmimus tiek pavieniams turistams, tiek grupėms.</p> <p>10. Įrengtas takas į Piliakalnių piliakalnį (Juodeliai) ant kurio yra paminklas 1944 m. spalio mėn. kovose kritusiems vokiečių kariams, bei automobilių mini parkavimo aikštelės įrengimas leis turistams susipažinti ne tik su piliakalniu, bet ir išgirsti paskojimų apie čia vykusius II pasaulinio karo mūšius.</p> <p>11. Rudaminos, Prelomcičkės piliakalnių tvarkyba ir naujo maršruto sukūrimas – „Magija, kur pavergė pasienį“</p>
<p>Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)</p>	<p>Projektas koncepcijos etape</p>
<p>Numatomos išlaidos</p>	<p>1010000 EURO</p>

3.8 Lėtai aplink pasienio ežerus

Projekto pavadinimas: Lėtai aplink pasienio ežerus	
Dalyvaujantys partneriai	Lazdijų rajono savivaldybė Vilkaviškio rajono savivaldybė Kalvarijos savivaldybė
Projekto tikslas	Aktyvaus turizmo infrastruktūros plėtra panaudojant gamtinius pasienio resursus. Šiuo produktu besinaudojantys turistai galės apsistoti kaimo turizmo sodybose, aktyviai leisti laiką keliaujant dviračiais, plaukiant baidarėmis, keliaujant pėsčiomis, ragaujant kulinarinio paveldo produktus.
Planuojamos veiklos	1.Lėto poilsio zonos prie Paežerių ežero įrengimas, aplinkos greta jachtklubo sutvarkymas ir jachtklubo išplėtimas pritaikant turistinėms veikloms (Vilkaviškis). 2.Pliažo sutvarkymas (Vilkaviškis). 3.Dviračių tako su sustojimais aplink ežerą įrengimas (Vilkaviškis). 4.Poilsiaviečių, informacinės infrastruktūros, mažosios architektūros įrengimas. 5.5 vnt. mažųjų laivų įsigijimas 6.Paežerių dvaro pastatų pritaikymas turistinėms veikloms (viešbutis ir restoranas), pritraukiant privatų investuotoją viešos-privачios partnerystės būdu. 7.Vandens maršruto Paežerių ežere sudarymas (Vilkaviškis). 8.Informacinės infrastruktūros įrengimas – stendai, nuorodos 9.Orijos ež. kempingo ir poilsiavietės įrengimas (Kalvarijos sav.)
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Turizmo infrastruktūros plėtra, dėl ko bus sudarytos sąlygos geriau eksponuoti ir poilsio tikslais panaudoti pasienio gamtinį potencialą. Dėl šios investicijos reikšmingai pagerės šiame regione siūlomos turizmo pasiūlos kokybė, prieiga ir įvairovė, pagerės prieiga prie apgyvendinimo ir maitinimo infrastruktūros. Tai paskatins turistus ilgiau pasilikti šiame regione. Prie Orijos ežero numatoma įrengti inžinerinius tinklus, vandens gręžinį, nuotekų valymo įrenginius, WC, dušus, suformuoti reljefą, statoma stoginė, tvora, nameliai ir įrengti aikštynai bei takai.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Koncepcijos etapas Orijos kempingo ir poilsiavietės yra techninis projektas ir gautas leidimas statybai. Suderinti su Seinų valsčiumi, jeigu planuojamas takas aplink ežerą (kertantis valstybės sieną)
Numatomos išlaidos	Lazdijų rajono savivaldybė 3 500 000 EURO Vilkaviškio rajono savivaldybė 2 500 000 EURO Kalvarijos sav. - 1 272 000 EURO

3.9 Mažas pramogų ir poilsio parkas prie šalčio ašigalio

Projekto pavadinimas	Mažas pramogų ir poilsio parkas prie šalčio ašigalio
Dalyvaujantis partneris	Individualus verslininkas – Kamil Danielewicz, Vižainio valsčius
Projekto tikslas	Įkurti pramogų paslaugoms skirtą teritoriją, kuri pritrauks turistus besinaudojančius Suvalkų kraštovaizdžio parko, Vižainio valsčiaus ir trijų sienų sankirtos taško „Višytis“ ir kt. turizmo pasiūla
Planuojamos veiklos	Projektas bus įgyvendintas Vižainyje (Vižainio valsčius). Projekto apimtis: 1. Zorbingo infrastruktūros sukūrimas ir reikalingos įrangos pirkimas 2. Tualetų bei buities, sanitarinių ir higienos patalpų įrengimas 3. Teritorijos tvarkybos darbai: mažoji architektūra, automobilių stovėjimo aikštelės, tvora ir kt. 4. Informacijos ir viešinimo infrastruktūros paruošimas 5. Interneto svetainės parengimas
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – dokumentacijos parengimas ir pranešimas apie statybą 2022 – rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Daugiau turistų atvykstančių į Vižainio valsčių. Įdomesnis pabūvimas paskatins juos pasilikti čia ilgiau. Sukurtos naujos darbo vietos.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos vystymo etape, verslininkas neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, įgyvendinant projektą privaloma pranešti apie statybą. Investicijai skirta žemė yra verslininko nuosavybė.
Numatomos išlaidos	600 000 PLN

3.10 Kaimo turizmo sodybos „Daniłowce” patrauklumo didinimas – 1 dalis

Projekto pavadinimas	Kaimo turizmo sodybos „Daniłowce” patrauklumo didinimas
Dalyvaujantis partneris	Agroturystyka „Daniłowce” 16- 506 Giby Daniłowce 9 Aneta Janczewska
Projekto tikslas	Plėtoti kaimo turizmo sodybos „Daniłowce” poilsio pasiūlą ir padidinti jos turistinį patrauklumą.
Planuojamos veiklos	Projektas bus įgyvendintas kaimo turizmo sodyboje Daniłowce kaime (Gibų valsčius), prie tarptautinės dviračių trasos „Green Velo”. Projekto apimtis: 1. Keramikos studijos ir kalvės, kuriose bus rengiamos kūrybinės dirbtuvės turistams, statyba 2. Svečių kambarių atnaujinimas ir aprūpinimas įranga (kondicionavimo sistema, kambarių įranga, baldai, objekto šiltinimo darbai ir kt.) 3. Išorinės infrastruktūros įrengimas: žaidimų aikštelė, grojantis ir šviečiantis fontanas, lauko baseinas, lauko pirtis, stoginė su vieta kepsninei, suoliukai 4. Profesionalios objekto interneto svetainės sukūrimas 5. Dviračių svečiams įsigijimas 6. Žuvų kepimo punkto įsteigimas ir įrengimas: stoginė, stalai, kėdės, virtuvės įranga 7. Mikroautobuso, baidarių ir baidarių priekabos pirkimas
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2022 – dokumentacijos parengimas ir pranešimas apie statybos darbus 2023 - 2025 – rangovo išrinkimas, investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Daugiau turistų kaimo turizmo sodyboje, kokybiška ir pajvairinta pasiūla.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape, verslininkė neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas energijos vartojimo auditas ir leidimas statybai. Investicijai skirtą žemės plotą verslininkas valdo nuosavybės teise.
Numatomos išlaidos	1000000 PLN

3.11 Kaimo turizmo sodybos „Wierśnianka” patrauklumo didinimas – 2 dalis

Projekto pavadinimas	Kaimo turizmo sodybos „Wierśnianka” patrauklumo didinimas
Dalyvaujantis partneris	Agroturystyka „Wierśnianka” 16- 506 Giby 155 Aneta Janczewska
Projekto tikslas	Plėtoti kaimo turizmo sodybos „Wierśnianka” poilsio pasiūlą ir padidinti jos turistinį patrauklumą.
Planuojamos veiklos	Projektas bus įgyvendintas kaimo turizmo sodyboje Gibuose (Gibų valsčius). Projekto apimtis: 1. Svečių kambarių atnaujinimas ir aprūpinimas įranga (kondicionavimo sistema, kambarių įranga, baldai, objekto šiltinimo darbai ir kt.); 2. Išorinės infrastruktūros įrengimas: žaidimų aikštelė, lauko pirtis, stoginė su vieta kepsninei, suoliukai; 3. Profesionalios objekto interneto svetainės sukūrimas; 4. Dviračių svečiams įsigijimas; 5. Viešo paplūdimio įkūrimas, tilto su saulės energiją naudojančiu apšvietimu, laivelių ir vandens dviračių įsigijimas; 6. Plaukiojančio namelio pirkimas; 7. Grybavimo, mėlynių, spanguolių ir žemuogių rinkimo ir apylinkėse esamų lankytinų vietų programėlės (žemėlapis) sukūrimas.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2022 – dokumentacijos parengimas ir pranešimas apie statybos darbus 2023 - 2025 – rangovo išrinkimas, investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Daugiau turistų kaimo turizmo sodyboje, kokybiška ir didesnė įvairovės pasiūla.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape, verslininkas neturi reikalingos dokumentacijos ir sąmatų, projektui įgyvendinti reikalingas energijos vartojimo auditas ir leidimas statybai. Investicijai skirtą žemės plotą verslininkas valdo nuosavybės teise.
Numatomos išlaidos	1000 000 PLN

3.12 Istorinio karališkojo maršruto, jungiančio Berznyką ir Kapčiamiestį, atnaujinimas

Projekto pavadinimas	Istorinio karališkojo maršruto, jungiančio Berznyką ir Kapčiamiestį, atnaujinimas
Dalyvaujantys partneriai	Seinų valsčius, Lazdijų rajono savivaldybė
Ieškomi partneriai	Verslininkai ir nevyriausybinės organizacijos, savo komercinę veiklą siejančios su planuojamu turizmo produktu, pvz. apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos, automobilių stovėjimo aikštelės, prekybos suvenyrais punktai, kaimo turizmo sodybos ir t.t. bei kiti pasienio turizmo produktai.
Projekto tikslas	Kelio atkarpos nuo Seinų valsčiaus teritorijos iki Kapčiamiesčio turistinio potencialo panaudojimas atkuriant „Karališkąjį kelią“ (trumpiausia atkarpa jungianti abu partnerius) ir pristatant istorinę šios vietos reikšmę siekiant plėtoti turistines veiklas.
Planuojamos veiklos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prastos kokybės žvyrkelio padengimas asfalto arba betono danga istorinio karališkojo maršruto, jungiančio Berznyką ir Kapčiamiestį, atkarpoje (5,2 km ilgio atkarpa iki sienos) 2. Dviračių tako išilgai maršruto tiesimas su dviračių aptarnavimo vieta ir poilsio aikštelėmis (stoginės, suoliukai, stalai, dviračių stovai, šiukšlių dėžės, apšvietimas). 3. Asfaltuoto kelio nuo sienos iki c vietovės tiesimas (maždaug 1 km ilgio) ir dviračių bei pėsčiųjų tako tiesimas 4. 10 informacinių stendų su žemėlapiais su buvusio kelio ir jo reikšmės aprašymais įrengimas abiejose sienos pusėse.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – techninės dokumentacijos, sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2022 – darbų rangovų, produktų tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas</p> <p>2023 – statybos darbai ir kitos veiklos</p>
Laukiami rezultatai	Galimybė keliauti geresnėmis ir saugiomis sąlygomis kelio atkarpoje jungiančioje Seinų valsčiaus teritoriją ir Kapčiamiesčio miestą užtikrins didesnį turistų srautą Seinų valsčiuje ir Kapčiamiesčio mieste (pvz. apsilankant prie Emilijos Pliaterytės kapo). Investicijos prisidės taip pat prie ekonominių mainų tarp dviejų miestų ir verslo abipus sienos plėtos. Sukurtas naujas turizmo objektas papildomai sustiprins viso pasienio regiono turistinį patrauklumą.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>2021 – techninės dokumentacijos, sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2022 – darbų rangovų, produktų tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas</p> <p>2023 – statybos darbai ir kitos veiklos</p>
Numatomos išlaidos	<p>Seinai - 8 000 000 PLN</p> <p>Lazdijai - 3 000 000 EURO</p>

3.13 Žiedinis turistinis maršrutas po Veisiejų ir Metelių regioninių parkų teritorijas

Projekto pavadinimas	Žiedinis turistinis maršrutas po Veisiejų ir Metelių regioninių parkų teritorijas
Partneris	Lazdijų rajono savivaldybė atstovaujanti Veisiejų regioniniam parkui ir Metelių regioniniam parkui
Projekto tikslai	Sudaryti bendrą žiedinį pasienio turistinį pažintinį maršrutą Lazdijų rajono savivaldybės teritorijoje, kaip pažintinio Vižainio-Vištyčio maršruto papildomą turizmo produktą
Planuojamos veiklos	<ol style="list-style-type: none"> 1.Sudaryti žiedinį, turistinį maršrutą po Veisiejų regioninio, Metelių regioninio parko teritorijas 2.Naujų turistinių objektų įrengimas: dviračių ir pėsčiųjų takai aplink ežerus 3.Įrengtų turistinių objektų priežiūros mechanizmų įsigijimas; 4.Informacijos sklaida, viešinimas (informaciniai standai, žemėlapiai, lankstinukai ir kt. LT, PL ir EN kalbomis, mobilios programėlės sukūrimas (Android ir iOS app))
Laukiami rezultatai	Įkurtas 1 bendras turistinis maršrutas Veisiejų ir Metelių regioninių parkų teritorijose kaip pažintinį Vižainio-Vištyčio maršrutą papildantis turizmo produktas. Tokiu būdu bus užtikrintas šių dviejų turizmo produktų sinergijos efektas. Tai paskatins turizmo srauto Lenkijos ir Lietuvos pasienyje didėjimą. Abu produktai skirti tai pačiai tikslinei grupei. Abipusis palaikymas ir lankytinų vietų rekomendavimas lems ilgesnį turistų pobūvį pasienio regione. Bus sukurti du nauji traukos objektai ir vienodas maršrutų sutartinis ženklavimas.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas</p> <p>2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Koncepcijos etapas.
Numatomos išlaidos	Veisiejų ir Metelių parkų infrastruktūra 3 300 000 EURO

3.14 Šelmento maudyklos infrastruktūros plėtra

Projekto pavadinimas	Šelmento maudyklos infrastruktūros plėtra
Partneris	WOSiR Szelment Sp. z o.o., Šelmentas, Šipliškės valsčius
Projekto tikslai	Padidinti WOSiR Szelment turizmo pasiūlos patrauklumą ir užtikrinti turistams bei regiono vietovių gyventojams patogią ir saugią vietą poilsiui bei laisvalaikiui.
Planuojamos veiklos	Projektas bus įgyvendintas Šelmente, WOSiR Szelment Sp. z o.o. centro ribose, prie Didžiojo Šelmento ežero (Šipliškės valsčius). Projekto apimtis: <ol style="list-style-type: none"> 1. Rūbinės pastato statyba 2. Teritorijos žaidimų aikštei paruošimas 3. Pavėsinės statyba 4. Teritorijos paplūdimio tinklinio aikštei paruošimas 5. Čiuożyklos pirkimas ir įrengimas 6. Saulės laikrodžio įrengimas 7. Dviračių stovėjimo aikštelės įrengimas
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – dokumentacijos paruošimas ir pranešimas apie darbus 2022 – rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	„WOSiR Szelment Sp. z o.o.“ vasaros turizmo pasiūlos plėtra ir pagerintos poilsio prie Didžiojo Šelmento ežero sąlygos prisidės prie ilgesnio turistų pobūvio šiame regione.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape. „WOSiR Szelment Sp.z o.o.“ neturi reikiamos dokumentacijos ir sąmatų, projekto veikloms įgyvendinti pakanka pranešti apie vykdomus statybos darbus. Investicijai skirta žemė investuotojui priklauso nuosavybės teise.
Numatomos išlaidos	120000 PLN

3.15 Kempingo ir pramogų komplekso modernizavimas prie Vištyčio ežero

Projekto pavadinimas	Kempingo ir pramogų komplekso modernizavimas prie Vištyčio ežero
Partneris	Viktorija, UAB Projektų įgyvendinimo sprendimai, Cižiškių km., Vilkaviškio raj.
Projekto tikslai	Padidinti „Viktorija“ turizmo pasiūlos patrauklumą ir užtikrinti turistams bei regiono vietovių gyventojams modernią ir patrauklią vietą poilsiui ir laisvalaikiui.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas bus įgyvendintas „Viktorija“ komplekso ribose, esančiame prie Vištyčio ežero, Cižiškių km. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Esamų pastatų modernizavimas, atnaujinimas 2. Spa zonos modernizavimas 3. Šildymo sistemos modernizavimas 4. Teritorijos žaidimų aikštei paruošimas 5. Kempingo namelių statyba, modernizavimas 6. Teritorijos paplūdimio tinklinio aikštei paruošimas 7. Wake park įrengimas 8. Saulės laikrodžio įrengimas 9. Dviračių stovėjimo aikštelės įrengimas
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – dokumentacijos paruošimas ir pranešimas apie darbus 2022 – rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	„Viktorija“ vasaros bei kitų metų laikų turizmo pasiūlos plėtra ir pagerintos poilsio prie Vištyčio ežero sąlygos prisidės prie ilgesnio turistų pobūvio šiame regione bei ateities investicijų.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape. „Viktorija“ turi preliminarūs skaičiavimus, dokumentacijos ir tikslų sąmatų neturi, projekto veikloms įgyvendinti pakanka pranešti apie vykdomus statybos darbus, kadangi infrastruktūra yra, tačiau yra pasenusi.
Numatomos išlaidos	2 500 000 EURO

3.16 Paežerės aplinkos gerinimo projektas prie Vištyčio ežero

Projekto pavadinimas	Paežerės aplinkos gerinimo projektas prie Vištyčio ežero
Partneris	Kaimo turizmo sodyba „Poilsis pas Micką“ ; Vištytis, Vilkaviškio raj.
Projekto tikslai	Pagerinti aplinką Vištyčio paežerėje, prie naujai įrengto tako pastatyti naują priplauką/lieptą, pavėsinę bei mobilią kavinę ant ežero kranto. Atnaujinta ir pagerinta infrastruktūra Vištyčio pakrantėje pagerintų ne tik vietinių gyventojų gerovę, bet ir pritrauktų dar daugiau turistų vasaros sezono metu.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas planuojamas įgyvendinti Vištyčio miestelyje, Vilkaviškio rajone prie sodybos „Poilsis pas Micką“. Projekto metu planuojama įrengti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mobilią kavinukę, kuri sezono metu tiekėtų gėrimus ir užkandžius turistams (šiuo metu Vištytyje nėra nei vienos tokios įstaigos) 2. Įrangą tiekti maistą bei gėrimus 3. Pastatyti priplauką 4. Pastatyti naują pavėsinę 5. Įsigyti plaukiojimo priemonės (valtys, vandens dviračiai, irklentės), kuriomis sezono metu galėtų naudotis turistai. <p>Šie infrastruktūros ir paslaugų pagerinimai užtikrintų didesnius turistų srautus vasaros sezonu, bei pagerintų bendrą gyventojų gerovę.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – dokumentacijos paruošimas ir pranešimas apie darbus</p> <p>2022 – rangovo išrinkimas ir investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	„Poilsis pas Micką“ sodybos plėtra bei infrastruktūros ir paslaugų pagerinimai užtikrintų didesnius turistų srautus vasaros sezonu, bei pagerintų bendrą gyventojų gerovę.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas koncepcijos etape. Kaimo turizmo sodyba „Poilsis pas Micką“ neturi reikiamos dokumentacijos ir sąmatų, projekto veikloms įgyvendinti pakanka pranešti apie vykdomus statybos darbus. Investicijai skirta žemė investuotojui priklauso nuosavybės teise.
Numatomos išlaidos	45 000 EURO / 203 620 PLN

3.17 Kaimo Turizmo orientuoto į šeimos laisvalaikį plėtra

Projekto pavadinimas	Kaimo Turizmo orientuoto į šeimos laisvalaikį plėtra
Partneris	Vištytis, Vilkaviškio rajonas, Lietuva
Projekto tikslai	Padidinti Vištyčio turizmo pasiūlos patrauklumą ir užtikrinti turistams bei regiono vietovių gyventojų šeimoms patogią ir saugią vietą poilsiui ir laisvalaikiui. Vystyti alternatyvą žemės ūkio veiklai Vištyčio miestelyje išlaikant unikalios kaimo bruožus ir tuo pačiu siekti išlaikyti gyvybingą miestelį aplinkai draugišku kaimo turizmu. Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas ir darbo vietų kūrimas.
Planuojamos veiklos	Projektas bus įgyvendintas Vištyčio miestelio centre prie Vištyčio ežero, Vilkaviškio rajone. Projekto apimtis: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kavinės/paslaugų pastato statyba 2. Apgyvendinimo pastato statyba 3. Žaidimų aikštelės ir terasos įrengimas 4. Pavėsinės statyba 5. Saunos pastato statyba 6. Lauko baseino įrengimas 7. Sukūrinės vonios įrengimas 8. Dviračių stovėjimo aikštelės įrengimas 9. Vandens tilto įrengimas 10. Plaukiojimo priemonių įsigijimas 11. Elektromobilių įkrovimo stotelės įrengimas
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – dokumentacijos paruošimas ir pranešimas apie darbus 2022 – rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Visų metų laikų turizmo, rekreacijos ir paslaugų pasiūlos plėtra ir pagerintos poilsio prie Vištyčio ežero sąlygos prisidės prie ilgesnio ir gausnesnio turistų srauto ir pobūvio šiame regione. Didinti Vištyčio Regioninio Parko žinomumą ir skatinti Lenkijos – Lietuvos regiono turizmo zonos ir jos bendros infrastruktūros plėtrą. Darbo vietų kūrimas, išlaikymas ir rėmimas kaimo vietovėse, ypač ne žemės ūkyje. Skurdo rizikos mažinimas kaimo vietovėse skatinant ir didinant užimtumą.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Investicijai skirta žemė investuotojui priklauso nuosavybės teise. Projektas yra Projektiniu Pasiūlymų etape. Turima reikiama dokumentacija. Projekto veikloms įgyvendinti reikalingi statybos leidimai kurie šiuo metu yra derinami su architektais ir Vištyčio regioninio parko direkcija.
Numatomos išlaidos	300000 - 350 000 EUR

4. BENDRAS PAVELDAS

4.1 „Dvarų maršrutas” – Paribio fondo edukacinio turizmo pasiūla

Projekto pavadinimas	„Dvarų maršrutas” – Paribio fondo edukacinio turizmo pasiūla
Dalyvaujantis pareiškėjas	Paribio fondas
Kiti dalyvaujantys partneriai maršruto dvarų plėtros veiklose	Alnukų dvaras (Balstogės technikos universiteto nuosavybė) Aštrosios Kirsnos dvaras Lazdijų rajone (privati valda) Paežerių dvaras (Vilkaviškio rajono savivaldybės nuosavybė)
Ieškomi partneriai	Bendradarbiavimas su Lietuvos Respublikos ambasada Lenkijoje, Atviros Lietuvos fondu ir Česlovo Milošo gimtinių fondu
Projekto tikslas	Projekto tikslas yra sukurti bendrą, novatorišką ir patrauklią Lenkijos ir Lietuvos edukacinio turizmo pasiūlą apimančią pasienio dvarų istoriją ir paveldą.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas skirtas Tarptautinio dialogo centro infrastruktūros plėtrai bei praktinių seminarų ir meninio ugdymo pasiūlos vystymui, kuri susijusi su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldu, Lenkijos ir Lietuvos dvarų istorija ir Nobelio premijos laureato Česlovo Milošo kūryba. Pasiūlymas skirtas grupėms ir individualiems įvairaus amžiaus gavėjams. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teatro ir koncertų salės (Bokšto) statyba su pagrindinėmis pagalbinėmis scenos užnugario patalpomis ir 200–260 vietų žiūrovų sale (mediniais kluonais ir stoginėmis stilizuota architektūra; ją papildys kelių aukštų bokštas su daugiafunkcinėmis erdvėmis). 2. Parengti metinę turizmo ir edukacinių programų pasiūlą apie Lenkijos ir Lietuvos pasienio dvarus ir siūlomus bei bendradarbiavimo principu rengiamus praktinius seminarus, menines ir edukacines programas bei renginius (koncertus, paskaitas ir literatūrinių susitikimų ciklus). 3. „Dvarų maršruto Lenkijos ir Lietuvos pasienyje” leidyba (lenkų, lietuvių ir anglų kalbomis). 4. Bendros viešinimo veiklos.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2022 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2023 – 2024 rangovo išrinkimas ir investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Tarptautinio dialogo centro Krasnagrūdoje turizmo pasiūlos plėtra per Lenkijos ir Lietuvos pasienio kultūrinio paveldo populiarinimą ir kitas veiklas, išaugęs pasiūlos gavėjų skaičius.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Investuotojas yra parengęs architektūrinę koncepciją ir preliminarinius projektus, rengiami techniniai projektai ir sąmatos. Investuotojas disponuoja teise naudoti žemę projekto tikslais. Projekto veikloms įgyvendinti reikalingas leidimas statybai.
Numatomos išlaidos	5000000 PLN

4.2 Bendradarbiavimas puoselėjant pasienio dvarų kultūrą ir tradicijas – Aštriosios Kirsnos dvaro pritaikymas turizmo reikmėms

Projekto pavadinimas	Bendradarbiavimas puoselėjant pasienio dvarų kultūrą ir tradicijas – Aštriosios Kirsnos dvaro pritaikymas turizmo reikmėms
Galimi pareiškėjai	UAB Aštriosios Kirsnos dvaro kultūros ir paveldo centras VŠĮ. Aštriosios Kirsnos dvaro paveldo ir turizmo centras
Projekto tikslas	Projekto tikslas – išsaugoti ir atkurti nekilnojamąjį kultūros paveldą – Aštriosios Kirsnos dvarą, pritaikant turizmo reikmėms. Pasiekus šį tikslą, tarpvalstybinė Lietuvos-Lenkijos pasienio turizmo pasiūla taptų patrauklesnė turistams, ypač suinteresuotiems pažinti pasienio teritorijoje esančius kultūros paveldo objektus – dvarus. Projektas bus vystomas bendradarbiaujant kartu su partneriais iš Lietuvos (pvz. Paežerių dvaru) ir Lenkijos (pvz. Alnukų dvaro, Krasnagrūdės dvaro/ Paribio fondo ir kitais galimais dvarais).
Planuojamų veiklų aprašymas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Restauruoti dvaro pastatus, juos pritaikant aukštos kokybės apgyvendinimo ir maitinimo paslaugoms teikti (viešbučiui, restoranui, teikiančiam aukštos kokybės maitinimo paslaugas). Taip pat, naudoti restauruotas erdves kultūriniais, edukaciniais, komerciniais renginiams. 2. Paruošti medžiagą dvaro edukacinėms ekskursijoms teikti. Taip pat, paruošti reikiamą informaciją ir reklaminę medžiagą. 3. Suteikti tinkamą infrastruktūrą jodinėjimo žirgais pamokoms, seminarams, varžyboms teikti.
Projekto veiksmų planas (numatomas)	2021 – techninio projekto paruošimas, išlaidų sąmatų paskaičiavimas ir reikalingų leidimų gavimas; 2022 – rangovų, produktų ir paslaugų tiekėjų pasirinkimas; 2023 – statybų darbai ir kiti veiksmai.
Norimi pasiekti rezultatai	Aukštos kokybės paslaugų sukūrimas, norint pritraukti didesnę turistų, kurie praleistų daugiau laiko ir išteklių Lietuvos-Lenkijos pasienio regione, ypač pritraukiant tuos turistus, kurie yra suinteresuoti pažinti pasienio teritorijoje esančius kultūros paveldo objektus – dvarus.
Pasirengimo lygis	Projektiniai pasiūlymai – turimi. Išlaidų sąmatavimas turėtų būti atnaujintas. Reikalingi leidimai turėtų būti gauti.
Numatytos projekto išlaidos (vertinimas)	4000000 EURO

4.3 Pasienio dvarų legendų takais – Paežerių dvaras ir kiti dvarai pasienyje

Projekto pavadinimas:	Pasienio dvarų legendų takais – Paežerių dvaras ir kiti dvarai pasienyje
Partneriai	Vilkaviškio rajono savivaldybė, Aštriosios Kirsnos, Alnukų (Holny Mejera) ir Krasnagrūdės dvarai
Projekto tikslas	Sukurti naują pasienio regiono turizmo objektą, glaudžiai susijusį su pasienio kultūrinio ir istorinio paveldu - romantišką dvarų legendų kelią po buvusias dvarvietes, prisimenant su tomis vietomis susijusias legendas. Šia projekto idėja siekiama, kad maršruto dvarus lankantiems turistams objektų valdytojai vieni kitus rekomenduotų. Tai leis apsaugoti ir populiarinti pasienio kultūrą, o turistus paskatins ilgiau pasilikti šiame regione.
Planuojamos veiklos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maršruto pasienio dvarų legendų takais parengimas, įtraukiant ne mažiau kaip Aštriosios Kirsnos, Paežerių, Alnukų (Holny Mejera) ir Krasnagrūdės dvarus ir bendros šių objektų populiarinimo koncepcijos parengimas, atsižvelgiant į jų istorinę vertę. 2. Paežerių dvaro komplekso ūkinių pastatų rekonstravimo ir statybos darbai turizmo tikslais (restoranas, viešbutis) 3. Parengtame pasienio dvarų maršrute esančių objektų bendros ženklinimo/identifikavimo sistemos parengimas (informacinės lentos, žemėlapiai, objektų ir įdomybių aprašymai, multimedijos elementai) . 4. Maršruto gido parengimas (elektroninis ir spausdintas variantas) 5. Informacinė ir viešinimo veikla. <p>Maršrute esančių objektų valdytojai įpareigojami pasidalinti veiklų nr. 1, 3 ir 4 įgyvendinimo išlaidas – šalių suderintomis sąlygomis.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas</p> <p>2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	Sukurtas išskirtinės turizmo pasiūlos produktas – vienintelis Lenkijos ir Lietuvos pasienyje dvarų maršrutas. Įvairių įdomybių apjungimas suteiks turistui galimybę įdomiai leisti laiką pasienio regione ir paskatins čia pasilikti ilgiau, siekiant pasinaudoti visų dvarų pasiūla. Bendras maršruto ženklinimas pagerins turistų informuotumą apie siūlomas poilsio galimybes šiame regione, puikiai praturtins kitus pasienio turizmo produktus. Šis pasiūlymas skirtas bent kelioms turistų tikslinėms grupėms, kas lemia didesnę jo patrauklumą.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Koncepcinis etapas. Dokumentų, išlaidų sąmatų ir leidimų trūkumas. Kai kurių objektų nuosavybė turi būti išaiškinta.
Numatomos išlaidos	Išlaidų neįmanoma įvertinti.

4.4 Tarptautinis švietimo ir rekreacijos centras Alnukuose

Pavadinimas	Tarptautinis švietimo ir rekreacijos centras Alnukuose
Dalyvaujantis subjektas	Balstogės technikos universitetas
Kiti partneriai dalyvaujantys dvarų maršruto plėtros veiklose	Krasnagrūdės dvaras (objekto valdytojas: Pasienio labdaros fondas) Aštriosios Kirsnos dvaras Lazdijų rajone (privati valda) Paežerių dvaras (Vilkaviškio rajono savivaldybės nuosavybė)
Projekto tikslas	Projekto tikslas yra sukurti bendrą, novatorišką ir turistams patrauklią Lenkijos ir Lietuvos pasienio edukacinių programų ir konferencijų-seminarų pasiūlą, apimančią pasienio dvarų istoriją ir paveldą.
Planuojamos veiklos	Centras bus įkurtas šalia esamo Balstogės technikos universiteto poilsio centro Alnukuose (Hołny Mejera). Jį sudarys du istoriniai pastatai įrengti 8 hektarų ploto šimtametyje parke prie Alno ežero. Projekto apimtis: 1.Modernaus švietimo centro statyba su konferencijų salėmis (150 žmonių), apgyvendinimu (apie 50 žmonių) ir visa reikiama turizmo infrastruktūra. 2.Obiekto aprūpinimas reikiama įranga. 3. Sukurti vasaros meno stovyklos programą, kuri bus cikliškas centro turizmo pasiūlos renginys (bendradarbiaujant su partneriais)
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021-2022 – dokumentacijos parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2023 – 2024 darbų rangovo išrinkimas ir investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai (ypač susiję su pasienio turizmo plėtra)	Esamos objekto turizmo pasiūlos plėtra, apimanti kokybiškas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, edukacinės pasiūlos plėtra, įskaitant konferencijų ir seminarų rengimą (orientuotą į didesnes dalyvių grupes), sukurtos naujos darbo vietos.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Investuotojas yra parengęs architektūrines koncepcijas, tačiau dar nėra pilnos techninės dokumentacijos ir išlaidų sąmatų. Investuotojas disponuoja teise naudoti žemę projekto tikslais. Projekto veikloms įgyvendinti reikalingas leidimas statybai.
Numatomos išlaidos	1700 000 EURO

4.5 Muziejų turizmo pasiūlos plėtra Punsco valsčiuje

Projekto pavadinimas	Muziejų turizmo pasiūlos plėtra Punsco valsčiuje
Dalyvaujantis subjektas	Punsco valsčius
Projekto tikslas	Didinti turizmo Punsco valsčiuje patrauklumą ir sudaryti palankias sąlygas ilgesniems turistų pobūviams, skatinant muziejų pasiūlos, susijusios su Lenkijos ir Lietuvos pasienio kultūriniu ir istoriniu paveldu, plėtrą.
Planuojamos veiklos	<p>Projektas bus įgyvendintas Punsco valsčiaus objektuose, kuriuose puoselėjamas Lenkijos ir Lietuvos pasienio kultūrinis ir istorinis paveldas, t. y. muziejuje „Senoji klebonija“, Juozo Vainos etnografiniame muziejuje ir Punsco buities muziejuje „Skansene“.</p> <p>Projekto apimtis:</p> <p><u>Muziejus „Senoji klebonija“</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lenkijos ir Lietuvos muziejininkystės ekspertų konsultacijos dėl naujos ekspozicijos įrengimo „Senosios klebonijos“ muziejuje atlikus generalinį pastato remontą; parengti išsamią šios ekspozicijos koncepciją ir išlaidų sąmatas. 2. Paruošti ekspoziciją pagal parengtą koncepciją: įsigyti įrangą ekspozicijai įrengti (eksponavimo stendai, apšvietimas ir kt.) ir pan. 3. Paruošti eksponatų aprašymus (lenkų, lietuvių ir anglų kalbomis). 4. Parengti viešimo priemonės, skirtas konkrečioms ekspozicijoms: audimas staklėmis, juostų audimas, audimas ant rėmelių, margučių dažymas, lagaminų dažymas, karpiniai, verbų gamyba ir kt. 5. Muziejaus rinkinių skaitmeninimas. 6. Muziejaus interneto svetainės sukūrimas. <p><u>Juozo Vainos etnografinis muziejus</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Įrenginių, skirtų palaikyti pastovią temperatūrą patalpoje, pirkimas. 2. Muziejaus rinkinių skaitmeninimas. 3. Eksponavimo stendų ir apšvietimo įsigijimas 4. Paruošti eksponatų aprašymus (lenkų, lietuvių ir anglų kalbomis). 5. Muziejaus interneto sub-svetainės sukūrimas. <p><u>Punsco buities muziejus „Skansenas“</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eksponatų renovavimas ir kai kurių buities muziejaus medinių elementų modernizavimas. 2. Parengti naują erdvinį išdėstymą ir apšviesti eksponatus. 3. „Skanseno“ ekspozicijų papildymas naujais objektais ir vietomis (išrinkimas, objektų gabenimas, objekto surinkimas, daiktų ir vietų įsigijimo išlaidų sąmata)

	<p>4.Sanitarinių patalpų (tualetų) turistams registratūros pastato gale.</p> <p>5.Stoginės, skirtos turistų srautui aptarnauti, įrengimas prie registratūros (atliks laukiamojo funkcija).</p> <p>6.Paruošti eksponatų aprašymus (lenkų, lietuvių ir anglų kalbomis).</p> <p>7.Muziejaus interneto sub-svetainės sukūrimas.</p>
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – dokumentacijos parengimas ir reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2022 – darbų rangovo išrinkimas</p> <p>2022-2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	<p>Didesnis turistų srautas Punsco valsčiuje, bendra muziejų pasiūla bei viena kitą papildančių paslaugų plėtra (pvz. prekyba suvenyrais, rankdarbių dirbtuvės, regioninė virtuvė ir kt.).</p>
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	<p>Projektas koncepcijos etape, valsčius neturi dokumentacijos ir išlaidų sąmatų, projekto veikloms įgyvendinti reikalingas leidimas statybai (dalis projekto veiklų) ir pranešimas apie statybų darbus (dalis projekto veiklų). Investicijai skirta žemė yra valsčiaus nuosavybė (Punsco lietuvių kultūros namai ir „Skansenas“), senosios klebonijos pastatas valdomas pagal panaudos sutartį sudarytą 10 metų laikotarpiui.</p>
Numatomos išlaidos	3000 000 PLN

4.6 Muziejų kelias – pasienio muziejų maršruto sukūrimas

Projekto pavadinimas	Muziejų kelias – pasienio muziejų maršruto sukūrimas
Projekto pavadinimas	Kalvarijos savivaldybė Kalvarijos krašto muziejus Informacijos centras
Projekto tikslas	Muziejų veiklų/paslaugų plėtojimas, pritraukiant vietinių ir užsienio turistų srautus, sukuriant jiems patrauklią, informatyvią erdvę/aplinką, populiarinant regiono savitumą, istorinį ir kultūrinį paveldą bei skatinant vietinį turizmo paslaugų verslą. Tikslas bus pasiektas sukūrus pasienio muziejų maršrutą.
Planuojamos veiklos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Muziejų maršruto ir bendros turizmo skatinimo koncepcijos parengimas 2. Kalvarijos krašto muziejui įsigyti reikiamus baldus, vitrinas, techninę įrangą ir priemones ekspozicijoms bei edukacijoms; įrengti interaktyvų žemėlapi, suvenyrus; įsigyti ir parengti kilnojamąją ekspoziciją su reikiama programine įranga 3. Kalvarijos arklių pašto komplekso pritaikymas turizmui (likusio pastato tvarkybos ir rekonstrukcijos darbai (tvarkybos darbų projektas parengtas) įrengiant ekspozicijos ir apgyvendinimo patalpas. 4. Bendras viso muziejų maršrutų ženklinimas LT, PL ir EN kalbomis; 5. Parengti ir išleisti informacinius leidinius ir kitą medžiagą: lankstinukus, vadovus, žemėlapius, bukletus, multimedijos elementus, sukurti interneto svetainę ir kt.; 6. Parengti edukacines veiklas, apmokyti darbuotojus jas vykdyti;
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – reikalingos dokumentacijos ir sąmatų parengimas, (tvarkybos darbų projektas parengtas). 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas, tiekėjų ir paslaugų teikėjų išrinkimas 2023-2024 – veiklų įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Įgyvendinus projektą bus praturtinta Lietuvos ir Lenkijos pasienio muziejų turizmo pasiūla ir padidintas jos patrauklumas. Bus sudarytos geresnės sąlygos turistams pažinti regiono kultūrinį paveldą ir padidės muziejų pasiūlos novatoriškumas
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Koncepcijos etapas
Numatomos išlaidos	800 000 EUR

4.7 Abiejų Tautų Respublikos paribio muziejaus Seinuose pasiūlos plėtra

Pavadinimas	Abiejų Tautų Respublikos paribio muziejaus Seinuose pasiūlos plėtra
Partneris	Seinų miestas
Projekto tikslas	Apsaugoti ir išsaugoti pasienio regiono kultūros paveldą plėtojant Abiejų Tautų Respublikos paribio muziejaus kultūrinę ir edukacinių programų bei Seinų miesto turizmo pasiūlą
Planuojamos veiklos	<p>Projektas bus įgyvendintas Seinų miesto teritorijoje, vieta: Šv. Agotos aikštė (Plac świętej Agaty 6, 16-500 Sejny). Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parengti 4 nuolatines parodas (Rytų paribio istorija; Rytų paribio daugiakultūriškumas; Rytų paribio žmonės; Rytų paribio mitologija) ir įsteigti Paribio archyvą (nuotraukų, senų spaudinių, atnaujintų dominikonų dokumentų ir senų metrikų knygų), įskaitant: <ul style="list-style-type: none"> - rinkinių konservavimą ir renovavimą bei jų skaitmeninimą (dominikonų archyvų), - senų metrikų knygų konservavimą, - ekspozicijų papildymą ir ekspozicijų vitrinų pirkimą. 2. Turimų kolekcijų elektroninės apskaitos sistemos diegimas ir jos valdymas (kompiuterinės programos pirkimas). 3. Biuro, archyvo ir muziejaus sandėlio įrangos pirkimas 4. Naujų parodos eksponatų vizualinio identifikavimo sistemos sukūrimas 3 kalbomis 5. Muziejaus veiklos programos organizavimas: mokslo populiarinimo konferencija Rytų paribio tema; kamerinio orkestro koncertas Gegužės 3-iosios Konstitucijos priėmimo metinių proga; edukacinė muziejaus veikla, pvz., regioninės, daugiakultūrės, tarpkultūrinės edukacijos vaikams, jaunimui ir senjorams.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2021 – projekto dokumentacijos parengimas 2021 – įrangos tiekėjo išrinkimas 2022-2023 – investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	Paribio muziejaus kultūrinės ir edukacinių programų pasiūlos plėtra siekiant pritraukti daugiau gavėjų (turistų), pagerinti šios pasiūlos patrauklumą ir susieti ją su kultūriniais renginiais, skatinančiais išbandyti naujas dalyvavimo kultūrinėje veikloje formas, sukurtas remiantis bendru pasienio kultūros paveldu.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Projektas papildo kitą paruoštą įgyvendinti projektą „Kultūros paveldo apsauga ir plėtra atnaujinant istorinį pastatą ir jį pritaikant Abiejų Tautų Respublikos paribio muziejaus įkūrimui“, kuris susijęs su Seinų buvusio dominikonų vienuolyno pastatų renovavimu ir išsaugojimu. Projektas bus pagrįstas pirmesnio sumanymo parengta dokumentacija. Žemė ir patalpos yra Seinų parapijos nuosavybė, tačiau miestas turi teisę naudoti valdas projekto veikloms įgyvendinti. Istorinių objektų atnaujinimui reikalingas leidimas atlikti statinio konservavimo darbus.
Numatomos išlaidos	500 000 PLN

4.8 „Muziejų kelias - pasienio muziejų maršruto sukūrimas” - Lietuvos Nacionalinio Muziejaus padalinys Jono Basanavičiaus gimtinė

Projekto pavadinimas	„Muziejų kelias - pasienio muziejų maršruto sukūrimas” - Lietuvos Nacionalinio Muziejaus padalinys Jono Basanavičiaus gimtinė
Partneriai	Vilkaviškio rajono savivaldybė Lietuvos Nacionalinio Muziejaus padalinys Jono Basanavičiaus gimtinė.
Projekto tikslas	Suvalkijos ūkininkai nuo seno garsėja darbštumu ir verslumu. Atstačius aliejinyčią Jono Basanavičiaus gimtinėje lankytojams atsiras galimybė susipažinti su aliejaus spaudimo subtilybėmis
Planuojamos veiklos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atstatyti aliejinyčią su veikiančia autentiška XIX a. pab. – XX a. pr. aliejaus spaudimo įranga, pritaikyti patalpas parodoms ir edukacijoms. 2. Suorganizuoti medžio skulptorių plenerą, kurio metu būtų pagamintos skulptūros, suoliukai. Pagaminti medžio dirbiniai būtų pastatyti Lietuvos tautinio atgimimo ažuolyne. 3. Sklaida ir viešinimas
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	2021 – techninės dokumentacijos ir sąmatų parengimas, reikalingų leidimų gavimas 2022 – lėšų reikalingų projektui įgyvendinti gavimas ir rangovo išrinkimas 2023 – investicijos įgyvendinimas
Laukiami rezultatai	Sukurta nauja turistų lankytina vieta susijusi su regiono žemės ūkio tradicijomis ir praturtinta muziejaus pasiūla
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Konceptinis etapas. Dokumentų, išlaidų sąmatų ir leidimų trūkumas.
Numatomos išlaidos	Išlaidų neįmanoma įvertinti.

4.9 Pasienio kulinarijos centras Vižainyje

Projekto pavadinimas	Pasienio kulinarijos centras Vižainyje
Pagrindinis partneris	Daniela Matusiewicz – individualią veiklą vykdanti verslininkė
Projekto tikslas	Plėtoti vietinę turizmo pasiūlą Vižainyje prie „Green Velo“ dviračių maršruto, siekiant gerinti turistų prieigą prie regioninės virtuvės patiekalų (lenkų, lietuvių, rusų, prūsų) Vižainio „Smuklėje“ („Gospoda“), prekiauti vietinių gamintojų produktais (Vižainio sūriais, medumi, šakočiais ir kt.) ir plėtoti nakvynių paslaugas ir dviračių nuomos paslaugas (įskaitant dviračių remontą ir priežiūrą).
Planuojamos veiklos	<p>Projektas bus įgyvendintas Vižainyje, Wierzbołowska g. 1. Projekto apimtis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Esamo „Smuklės“ pastato Vižainyje rekonstrukcija ir modernizavimas (virtuvės modernizavimas, pastato šiltinimo, vandens šildymo ir vėdinimo sistemų rekonstrukcija bei atsinaujinančių energijos šaltinių įrengimas) 2. Reikalingos įrangos objekte įsigijimas (virtuvė, restorano salė, nakvynių kambariai). 3. Teritorijos aplink objektą tvarkybos darbai. 4. Stoginės/garažo (dviračių aptarnavimui ir priežiūrai) statyba 5. Informacinės, viešinimo ir ženklinimo priemonės.
Preliminarus veiklų įgyvendinimo grafikas	<p>2022 – dokumentacijos parengimas ir reikalingų leidimų gavimas</p> <p>2023 – 2024 darbų rangovo išrinkimas ir investicijos įgyvendinimas</p>
Laukiami rezultatai	Trijų sienų sankirtos taško (prie Vižainio) regiono turizmo pasiūlos plėtra ir daugiau turistų besinaudojančių apgyvendinimo ir maitinimo paslaugomis, sukurtos naujos darbo vietos turizmo sektoriuje.
Pasiruošimo įdirbis (dokumentacija, leidimai ir kt.)	Investuotojas yra žemės, ant kurios stovi objektas, valdytojas. Projektas yra koncepcijos etape. Dokumentų ir išlaidų sąmatų investuotojas dar nėra parengęs. Projekto veikloms įgyvendinti reikalingas leidimas statybai.
Numatomos išlaidos	1000000 PLN

Susisieki su ES

Asmeniškai

Visoje Europoje yra šimtai vietinių ES informacijos centrų. Jums artimiausio centro adresą rasite šioje svetainėje: europedirect.europa.eu

Telefonu arba El. paštu

Europe Direct tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:

- nemokamu telefonu 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį)
- šiuo standartiniu numeriu +32 22999696 arba
- elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Ieškokite informacijos apie ES

Internetu

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti svetainėje : (<http://publications.europa.eu/lt/publications>). Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į Europe Direct arba į vietos informacijos centrą (žr. <http://europa.eu/contact>).

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

■ Europos Sąjungos
leidinių biuras

ISBN 978-92-76-41054-6